

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

Кваліфікаційна наукова праця на
правах рукопису

ПАНЧУК ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9:347.97

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРИСКОРЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ
СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 081 Право
Галузь знань 08 Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ О. О. Панчук

Науковий керівник:
Буханевич О.М.,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України

АНОТАЦІЯ

Панчук О. О. Прискорені провадження в адміністративному судочинстві України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2026.

Дисертацію присвячено визначенню на основі аналізу законодавства України, інших держав, узагальнення досягнень адміністративно-правової доктрини адміністративно-правових засад застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України, виявленню основних теоретичних та прикладних проблем, а також формуванню наукових висновків та пропозицій стосовно вдосконалення чинного адміністративного процесуального законодавства у даній галузі дослідження з урахуванням європейського досвіду врегулювання цих проваджень.

В дисертації на підставі вивчення досягнень адміністративно-правової доктрини здійснено аналіз теоретико-правових засад визначення поняття прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, їх відмежування від інших видів проваджень у адміністративному судочинстві; з'ясовано ознаки та виділити види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві; розкрито правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини; з'ясовано умови та процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму; досліджено питання адміністративно-процесуальної регламентації вирішення справ за участі суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні; досліджено досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу; на підставі дослідження європейського досвіду застосування прискорених проваджень в

адміністративному судочинстві виявлено можливість його врахування в законодавстві України, яке регламентує ці питання; запропоновано науково-обґрунтовані пропозиції по вдосконаленню норм законодавства, якими врегульовано прискорені провадження в адміністративному судочинстві України.

Зокрема, в дисертації прискорені провадження розглядаються у значенні субінституту адміністративного процесуального права, як форми адміністративного судочинства, як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції. В першому випадку, прискорені провадження визначаються як особливий субінститут адміністративного процесуального права у межах інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, яким урегульовані правовідносини щодо вирішення адміністративними судами справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. У разі дослідження прискорених проваджень як форми адміністративного судочинства, визначено, що вони призначені для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як формальне зменшення строків розгляду та вирішення адміністративних справ (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу), так і фактичне – зважаючи на опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. порівняно із тими, які застосовуються у загальному

позовному провадженні. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві збігається за змістом із спрощеним позовним провадженням та його особливими процедурами – письмовим провадженням, а також провадженням щодо розгляду та вирішення термінових адміністративних справ. Також в дисертації прискорені провадження розглядаються як процедура розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві може бути видом спрощеного позовного провадження у адміністративному судочинстві, однак ключовою особливістю цього виду провадження є саме темпоральне скорочення процедури вирішення адміністративної справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції, окремих процедур в межах провадження у адміністративній справі. В той же час, прискорення адміністративного судочинства може відбуватися без його спрощення.

Автор визначає перелік ознак прискорених проваджень як процедури вирішення адміністративної справи шляхом зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого, а саме визначено наступні обов'язкові ознаки, що притаманні усім провадженням: а) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів; б) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосуванням окремих елементів

спрощення провадження або без такого; в) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи; г) сприяння виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації адміністративного судочинства; д) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ; е) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; є) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив. Також в дисертації визначені факультативні ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, що притаманні прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження, прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом письмового провадження або окремим видам прискорених проваджень.

В дисертації запропоновано класифікацію прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, а саме визначено їх: а) за предметом та суті адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні: прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань; прискорені провадження у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень; б) за змістом та обсягами прискорення адміністративного судочинства: прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих

процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства); прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства); прискорені провадження, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства.

На підставі дослідження доктринальних джерел автором виділено такі підходи щодо визначення правової природи прискорених проваджень, а саме а) виділення прискорених проваджень у адміністративному судочинстві для позначення проваджень, що здійснюються із скороченням строків та прискоренням судового розгляду та відмежування їх від спрощеного позовного провадження та письмового провадження; б) розуміння прискорених проваджень як проваджень, якими позначаються спрощені позовні провадження, але з підкресленням темпоральної характеристики таких проваджень; в) розуміння прискорених проваджень або у системі проваджень, що відносяться до спрощеного позовного провадження, або як системи спрощеного позовного провадження, письмового, скороченого провадження, провадження у типовій або зразковій справі, інших проваджень, яким притаманне прискорення адміністративного судочинства.

Також в дисертації визначається поняття «прискорення адміністративного судочинства» як швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

Автором виділено перелік правових засад впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів Ради Європи та Європейського Союзу відповідно до правових актів цих організацій та доктринальних джерел, ознаки окремих адміністративних справ, що вирішуються в прискорених провадженнях: адміністративних справ у спорах, що пов'язані з виборчим процесом та процесом референдуму; адміністративних

справ у компетенційних спорах, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів; адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень; адміністративних справ за зверненнями податкових органів; адміністративних справ щодо реалізації права на свободу мирних зібрань.

У дисертації зазначається щодо визначення сфери застосування та особливостей прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів ЄС та держав-кандидатів в члени ЄС, в тому числі за законодавством Грузії, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Польщі, Словаччини, Угорщини, Франції, Чехії, в тому запропоновано використати досвід окремих держав для удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві в Україні.

Ключові слова: адміністративне судочинство; прискорені провадження; письмове провадження; спрощене позовне провадження; типові адміністративні справи; зразкова адміністративна справа; термінові адміністративні справи; виборчі спори, адміністративне право, адміністративна процедура, захист прав, судовий захист

SUMMARY

Panchuk O.O. Expedited proceedings in administrative proceedings of Ukraine. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

The dissertation on obtaining a scientific degree of the Doctor of Philosophy on a specialty 081 Law in the field of knowledge 08 Law. – Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, 2026.

The dissertation is devoted to determining the administrative and legal foundations for the application of expedited proceedings in the administrative justice of Ukraine, based on the analysis of the legislation of Ukraine and other states, as well as the generalization of achievements in administrative and legal doctrine. It aims to

identify key theoretical and applied problems, and to formulate scientific conclusions and proposals for improving the current administrative procedural legislation in this field of study, considering European experience in regulating such proceedings.

Based on the study of the achievements of administrative and legal doctrine, the dissertation analyzes the theoretical and legal foundations for defining the concept of expedited proceedings in administrative justice and distinguishing them from other types of proceedings in administrative justice; clarifies the features and identifies the types of expedited proceedings in administrative justice; highlights the legal foundations for the introduction of expedited proceedings in the administrative justice of Ukraine in accordance with the documents of the Council of Europe, the European Union, and European legal doctrine; clarifies the conditions and procedural order for conducting expedited proceedings in cases related to the electoral process and the referendum process; examines the issue of administrative and procedural regulation of resolving cases involving public authorities in expedited proceedings; investigates the experience of applying expedited proceedings in administrative justice under the legislation of the European Union member states; based on the study of European experience in applying expedited proceedings in administrative justice, identifies the possibility of its integration into the legislation of Ukraine regulating these matters; proposes scientifically substantiated recommendations for improving the legal norms governing expedited proceedings in the administrative justice of Ukraine.

In particular, the dissertation considers expedited proceedings as a sub-institute of administrative procedural law, as a form of administrative justice, and as a procedure for considering and resolving urgent administrative cases in courts of first, appellate, or cassation instances. In the first case, expedited proceedings are defined as a special sub-institute of administrative procedural law within the institute of considering an administrative case by a court of first instance under the rules of general or simplified written proceedings, which regulates legal relations regarding the resolution of minor complexity cases and other cases by administrative courts, where rapid resolution is a priority achieved by reducing the time limits for resolving the case or performing specific procedural actions, with or without simplifying other elements of the

administrative process. When examining expedited proceedings as a form of administrative justice, it is determined that they are intended for the consideration of minor complexity cases and other cases where rapid resolution is a priority, as well as the consideration and resolution of an administrative case in a court of first, appellate, or cassation instance, which entails both a formal reduction in the time limits for considering and resolving administrative cases (in the case of urgent cases, these time limits are extremely shortened, and in cases of election disputes and disputes related to the exercise of the right to peaceful assembly, they are tied to a factual event – the voting day or the date of the event) and a factual reduction – given the optional nature of holding a court hearing, specific judicial procedures, and stages (by omitting preparatory proceedings and judicial debates), and in some cases, a reduction in the pleadings submitted on the merits of the case and the number of participants in the case compared to those applied in general written proceedings. In this context, expedited proceedings in administrative justice coincide in content with simplified written proceedings and their special procedures – written proceedings, as well as proceedings for the consideration and resolution of urgent administrative cases. Furthermore, the dissertation considers expedited proceedings as a procedure for considering and resolving urgent administrative cases in a court of first, appellate, or cassation instance, which entails reducing the time limits for resolving a case or performing specific procedural actions, with or without simplifying other elements of the administrative process. In this context, expedited proceedings in administrative justice may be a type of simplified written proceedings in administrative justice; however, the key feature of this type of proceeding is precisely the temporal shortening of the procedure for resolving an administrative case by a court of first, appellate, or cassation instance, or of specific procedures within the proceedings of an administrative case. At the same time, the acceleration of administrative justice can occur without its simplification.

The author defines the list of characteristics of expedited proceedings as a procedure for resolving an administrative case by reducing the time limits for case resolution or for performing specific procedural actions, with or without the simplification of other elements of the administrative process. Specifically, the

following mandatory characteristics inherent to all such proceedings are identified: a) they constitute specific expedited procedural forms for protecting the rights, freedoms, and interests of individuals, as well as the rights and interests of legal entities (the plaintiff) in the field of public law relations within certain types of public law disputes; b) for each urgent administrative case reviewed through the application of abbreviated administrative justice, with or without the simplification of proceedings, a distinct procedure for the consideration and resolution of the administrative case is provided, specifying special time limits for case resolution, filing an administrative lawsuit, filing a statement of defense, lodging an appeal, and conducting appellate proceedings, with or without the application of specific elements of simplified proceedings; c) they involve the resolution within expedited proceedings of cases concerning urgent and pressing matters for which the swift resolution of the case is appropriate; d) they contribute to the fulfillment of tasks and the achievement of the purpose of administrative justice within reduced timeframes, which in turn is designed to facilitate the optimization of administrative justice; e) expedited proceedings can be applied only upon compliance with certain requirements (compliance with time limits for applying to the court when filing a lawsuit, the necessity of making other decisions prior to applying to the court) and only those requirements established in the relevant articles of the Code of Administrative Procedure of Ukraine (CAPU) that define such type of proceeding for urgent administrative cases; f) notification of the participants in the case regarding the filing of a lawsuit and the date, time, and place of the case hearing is conducted by sending the text of the summons and statements on the merits of the case to the electronic user account, or in its absence, by email, if known to the court; g) they feature a simplified list of statements on the merits of the case, which are limited to the lawsuit and the statement of defense. Furthermore, the dissertation identifies optional characteristics of expedited proceedings in administrative justice, which are inherent to expedited proceedings provided that the court applies simplified lawsuit proceedings, to expedited proceedings provided that the court applies written proceedings, or to specific types of expedited proceedings.

The dissertation proposes a classification of expedited proceedings in administrative justice, namely identifying them: a) by the subject matter and substance of administrative cases reviewed in expedited proceedings: expedited proceedings in cases related to the electoral process, the referendum process, and the exercise of the right to freedom of peaceful assembly; expedited proceedings in cases challenging decisions, actions, or omissions of public authorities; expedited proceedings in cases initiated by lawsuits filed by public authorities; b) by the content and scope of the acceleration of administrative justice: expedited proceedings that entail a swift resolution of the case by reducing the timeframes for resolving the case or performing specific procedural actions (shortened administrative justice); expedited proceedings that entail a swift resolution of the case by simplifying other elements of the administrative process (simplified administrative justice); expedited proceedings that entail both the shortening and simplification of administrative justice.

Based on the study of doctrinal sources, the author identifies the following approaches to defining the legal nature of expedited proceedings, namely: a) distinguishing expedited proceedings in administrative justice to denote proceedings conducted with shortened timeframes and accelerated judicial review, and differentiating them from simplified petition and written proceedings; b) understanding expedited proceedings as those that denote simplified petition proceedings, but with an emphasis on the temporal characteristics of such proceedings; c) understanding expedited proceedings either within the system of proceedings classified as simplified petition proceedings, or as a system comprising simplified petition, written, shortened proceedings, proceedings in typical or model cases, and other proceedings characterized by the acceleration of administrative justice.

The dissertation also defines the concept of “acceleration of administrative justice” as the swift resolution of a case through the reduction of time limits for resolving the case or performing specific procedural actions (curtailment of administrative justice), the simplification of other elements of the administrative process (simplification of administrative justice), or a combination of both the curtailment and simplification of administrative justice.

The dissertation defines the scope of application and specific features of expedited proceedings in the administrative justice systems of EU member states and EU candidate countries, including the legislation of the Czech Republic, Estonia, France, Georgia, Germany, Hungary, Latvia, Lithuania, Moldova, Poland, and Slovakia; furthermore, it suggests utilizing the experience of certain states to improve the legislation of Ukraine regulating the use of expedited proceedings in Ukrainian administrative justice.

Keywords: administrative justice; expedited proceedings; written proceedings; simplified action proceedings; typical administrative cases; model administrative case; urgent administrative cases; electoral disputes; administrative law; administrative procedure; protection of rights; judicial protection.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Панчук О. О. Європейський досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 6. С. 56-59. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.6.12>.

2. Панчук О. О. Правова природа та види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-16-01-16>.

3. Буханевич О. М., Панчук О. О. Процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 133-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/27>.

4. Панчук О. О. Адміністративно-процесуальна регламентація вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2026. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-19-01-04>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Панчук О. О. Правові аспекти вирішення справ у прискореному провадженні за позовами з справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні*: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2026. Вип. 15. С. 227-233.

6. Панчук О. О. Відмежування прискорених проваджень від інших видів проваджень в адміністративному судочинстві. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. Випуск 79: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 20 – 21 січня 2026 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2026. С. 20-22.

7. Панчук О. О. Доктринальні питання визначення поняття «прискорені провадження в адміністративному судочинстві». *Наука, освіта і суспільство в умовах глобалізації: виклики, адаптація та нові можливості*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 19 січня 2026 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2026. С. 32-34.

8. Панчук О. О. Особливості вирішення справ у прискореному провадженні: національний та європейський досвід. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти*: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19-20 січня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 150-151.

9. Панчук О. О. Прикладні аспекти вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб у прискореному провадженні. *Актуальні питання розвитку науки та освіти*: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 квітня 2026 року. Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 88-91.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	31
1.1. Доктринальні засади визначення поняття прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, їх відмежування від інших видів проваджень, визначених в адміністративному судочинстві	31
1.2. Ознаки та види прискорених проваджень у адміністративному судочинстві	54
1.3. Правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини.....	69
Висновки до Розділу 1	83
РОЗДІЛ 2 ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРИ ВИРІШЕННІ ОКРЕМИХ ТЕРМІНОВИХ СПРАВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	90
2.1. Умови та процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму.....	90
2.2. Практичні аспекти здійснення прискореного провадження у справах щодо реалізації права на свободу мирних зібрань.....	115
2.3. Адміністративно-процесуальна регламентація вирішення справ за участю суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні	122
Висновки до Розділу 2	141
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	146
3.1. Досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу та держав-кандидатів в члени ЄС	146
3.2. Напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України	168
Висновки до Розділу 3	179
ВИСНОВКИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	197
ДОДАТКИ.....	217

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проведення судово-правової реформи в Україні у 2016 році призвело до значних змін у адміністративному судочинстві, серед яких можна назвати й запровадження категорій «типова справа» та «зразкова справа» як однієї із форм правового прецеденту та прискорення вирішення однотипних адміністративних справ, у яких співпадають підстави та предмет позову; переважне застосування спрощеного позовного провадження, а в окремих випадках – й письмового провадження; розширення переліку справ, що вирішуються у скорочені строки (термінові адміністративні справи). Запровадження цих видів позовних проваджень в адміністративному судочинстві України було викликане як широким зростанням випадків звернень до судів з адміністративними позовами, що зумовило необхідність оптимізації процесу їх розгляду та розвантаження адміністративних судів, так і необхідності впровадження принципу прискорення адміністративного судочинства, що впливає із рекомендації державам-членам Ради Європи вживати заходів для максимального скорочення строків винесення рішень судами, викладеній у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя. Запровадження інституту термінових справ дозволило, крім спрощення процедури, також істотно скоротити строки розгляду та вирішення адміністративних справ в цілому та окремих стадій розгляду зокрема, що стало дієвим інструментом для забезпечення своєчасного та ефективного захисту прав громадян та юридичних осіб. У зв'язку із цим, особливо важливе значення при цьому відіграє імплементація європейського досвіду щодо правового регулювання застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, адаптації вимог законодавства України про прискорені провадження до законодавства держав-членів Європейського Союзу, в якому визначені особливі підходи до процедури вирішення адміністративних справ у прискореному провадженні. Вище викладене зумовлює проведення наукових розробок питання прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці таких українських науковців, як П. О. Балов, А. О. Бардаш, Я. О. Берназюк, І. В. Білик, О. М. Буханевич, Ж. В. Васильєва-Шаламова, Д. В. Великодний, К. П. Владовська, П. В. Вовк, Р. О. Гаврік, О. О. Галус, Г. І. Гембара, Ю. В. Георгієвський, О. М. Гінда, І. В. Глиняний, Ю. А. Дорохіна, О. С. Єпанчіцев, І. В. Завальнюк, С. В. Ківалов, О. О. Ковалишин, А. Ю. Кожевников, Я. Л. Коломієць, Д. А. Комісарова, А. С. Колос, С. О. Коропець, Д. В. Кузнєцов, А. А. Куйбіда, Л. В. Леонтєва, О. Д. Мельник, М. Ю. Опанащук, М. М. Остап'як, А. С. Остащенко, Є. А. Палій, К. С. Пашенко, О. М. Перунова, В. В. Петриченко, А. В. Петровський, Д. В. Роженко, І. В. Романенко, В. А. Савченко, П. І. Сало, Н. О. Семенчук, О. В. Скочиляс-Павлів, І. І. Сливич, М. І. Смокович, О. М. Соловійова, Т. В. Стешенко, В. А. Стукаленко, О. О. Суховецький, К. Я. Сьох, О. С. Ткачук, М. В. Філоретова, Ю. І. Цвіркун, А. О. Черникова, Л. А. Швецова, А. В. Юринець, Л. В. Ярмол. Також слід зазначити на ряді захищених дисертаційних досліджень, пов'язаних з проблематикою інших проваджень в адміністративному судочинстві, що спрямовуються на спрощення та прискорення адміністративного судочинства, зокрема: дисертації Д. В. Роженка «Письмове провадження в адміністративному судочинстві» (2014), І. В. Завальнюка «Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України» (2017), Д. В. Кузнєцова «Скорочене провадження в адміністративному судочинстві України» (2017), Г. І. Гембари «Спрощене позовне провадження в адміністративному судочинстві України» (2025), П. І. Сала «Правова характеристика форм адміністративного судочинства в Україні» (2023). В дисертації використані напрацювання зарубіжних вчених, в тому числі таких, як: Т. Манн (Німеччина), А. Падух (Польща), В. Пйонтех (Польща), Л. Потешил (Чехія), Б. Шиндлер (Швейцарія). В той же час, зазначені наукові дослідження не вирішують наукову проблему комплексного дослідження застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України, оскільки розглядають прискорені провадження лише у їх співвідношенні із письмовим та спрощеним провадженнями в адміністративному судочинстві. Комплексного дисертаційного дослідження

питань адміністративно-правових засад застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України на цей час немає. Таким чином, дана тема є актуальною і потребує окремого наукового дослідження, як з точки зору теорії адміністративного процесуального права так і з точки зору практичного застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова на 2017 – 2026 роки «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 01178U000103), наукової теми кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (номер державної реєстрації 0123U102955) та згідно з планом науково-дослідної роботи Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (рішення № 5, протокол №5 від 29 жовтня 2020 року; змінено відповідно до рішення № 3 від 25 червня 2025 року, протокол № 17).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є визначення на основі аналізу законодавства України, інших держав, узагальнення досягнень адміністративно-правової доктрини адміністративно-правових засад застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України, виявлення основних теоретичних та прикладних проблем, а також формування наукових висновків та пропозицій стосовно вдосконалення чинного адміністративного процесуального законодавства у даній галузі дослідження з урахуванням європейського досвіду врегулювання цих проваджень.

Визначена мета обумовлює постановку та вирішення таких *завдань*:

– на підставі вивчення досягнень адміністративно-правової доктрини здійснити аналіз теоретико-правових засад визначення поняття прискорених

проваджень в адміністративному судочинстві, їх відмежування від інших видів проваджень у адміністративному судочинстві;

– з'ясувати ознаки та виділити види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві;

– розкрити правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини;

– з'ясувати умови та процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму

– розкрити практичні аспекти здійснення прискореного провадження у справах щодо реалізації права на свободу мирних зібрань;

– дослідити питання адміністративно-процесуальної регламентації вирішення справ за участі суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні;

– дослідити досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу;

– на підставі дослідження європейського досвіду застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві виявити можливість його врахування в законодавстві України, яке регламентує ці питання;

– запропонувати науково-обґрунтовані пропозиції по вдосконаленню норм законодавства, якими врегульовано прискорені провадження в адміністративному судочинстві України.

Об'єктом дослідження є адміністративні та адміністративно-процесуальні відносини, пов'язані із застосуванням прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України.

Предметом дослідження є наукові погляди, ідеї, концепції, теорії, положення чинного законодавства та правової доктрини щодо визначення

адміністративно-правових засад застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є комплекс філософських, загально-правових і конкретно-наукових методів дослідження, використання яких обумовлено метою і завданнями, особливостями об'єкта та предмета дослідження, а також системним підходом до аналізу прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України. *Діалектичний* метод був використаний під час дослідження поняття та ознак прискорених проваджень, їх співвідношень з іншими видами проваджень, визначених в адміністративному судочинстві (підрозділи 1.1 і 1.2). *Метод формальної логіки* став основою для визначення поняття «прискорені провадження», «прискорення адміністративного судочинства» (підрозділ 1.1), особливостей окремих прискорених проваджень (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Системно-функціональний* метод застосовано для визначення системи прискорених проваджень, основні засади їх впровадження відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини (підрозділи 1.2, 1.3.). *Методи аналізу і синтезу* застосовано для дослідження сучасного стану та визначення напрямів удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України (підрозділ 3.2). *Компаративний метод* використано для дослідження досвіду країн Європейського Союзу, Грузії та Республіки Молдова у сфері застосування прискорених проваджень та можливості його використання в Україні (підрозділ 3.1).

Нормативну основу дисертації склали Конституція України, законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, що регламентують питання застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві.

Емпіричну основу дослідження склали монографічні видання та публікації у періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першим комплексним дослідженням, в якому на основі всебічного аналізу наукових джерел, нормативно-правових актів та судової практики здійснено теоретичне обґрунтування та розробку пропозицій щодо подальшого вдосконалення законодавства, яким урегульовано прискорені провадження в адміністративному судочинстві України. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано такі наукові положення та висновки:

вперше:

1) визначено концепцію прискорених проваджень в адміністративному судочинстві які розглядаються у значенні субінституту адміністративного процесуального права, як форми адміністративного судочинства, як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції;

2) розглянуто прискорені провадження як особливий субінститут адміністративного процесуального права у межах інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, яким урегульовані правовідносини щодо вирішення адміністративними судами справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого;

3) визначено прискорені провадження як форму адміністративного судочинства (поняття прискорених проваджень у широкому розумінні), призначеної для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як формальне зменшення строків розгляду та вирішення адміністративних справ (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення

заходу), так і фактичне – зважаючи на опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. порівняно із тими, які застосовуються у загальному позовному провадженні. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві збігається за змістом із спрощеним позовним провадженням та його особливими процедурами – письмовим провадженням, а також провадженням щодо розгляду та вирішення термінових адміністративних справ;

4) визначено поняття «прискорення адміністративного судочинства» як швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства;

вдосконалено:

5) визначення прискорених проваджень як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві може бути видом спрощеного позовного провадження у адміністративному судочинстві, однак ключовою особливістю цього виду провадження є саме темпоральне скорочення процедури вирішення адміністративної справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції, окремих процедур в межах провадження у адміністративній справі. В той же час, прискорення адміністративного судочинства може відбуватися без його спрощення;

б) перелік підходів до розуміння правової природи проваджень щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в порядку адміністративного

судочинства, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження з метою як швидкого, так і справедливого вирішення адміністративних справ, а саме виділено: а) виділення прискорених проваджень у адміністративному судочинстві для позначення проваджень, що здійснюються із скороченням строків та прискоренням судового розгляду та відмежування їх від спрощеного позовного провадження та письмового провадження; б) розуміння прискорених проваджень як проваджень, якими позначаються спрощені позовні провадження, але з підкресленням темпоральної характеристики таких проваджень; в) розуміння прискорених проваджень або у системі проваджень, що відносяться до спрощеного позовного провадження, або як системи спрощеного позовного провадження, письмового, скороченого провадження, провадження у типовій або зразковій справі, інших проваджень, яким притаманне прискорення адміністративного судочинства;

7) перелік ознак прискорених проваджень в адміністративному судочинстві як процедури вирішення адміністративної справи шляхом зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого, а саме визначено наступні обов'язкові ознаки, що притаманні усім провадженням: а) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів; б) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосування окремих елементів спрощення провадження або без такого; в) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних

питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи; г) сприяння виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації адміністративного судочинства; д) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ; е) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; є) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив;

8) факультативні ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, що притаманні прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження, прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом письмового провадження або окремим видам прискорених проваджень;

9) класифікацію прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, а саме визначено їх: а) за предметом та суті адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні: прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань; прискорені провадження у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень; б) за змістом та обсягами прискорення адміністративного судочинства: прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства); прискорені провадження, що

передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства); прискорені провадження, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства;

10) перелік правових засад впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів Ради Європи та Європейського Союзу відповідно до правових актів цих організацій та доктринальних джерел. Визначено, що такими засадами є: а) розгляд справи протягом розумного строку, в тому числі через застосування прискорених проваджень, є процесуальним аспектом, який забезпечує право на справедливий суд, передбачене Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і не повинен йому суперечити; б) вжиття державами-членами Ради Європи всіх необхідних заходів, щоб спростити, прискорити і здешевити судові провадження, в тому числі в адміністративних справах через застосування окремих інструментів прискорення адміністративного судочинства; в) можливість існування поруч із національною системою адміністративного судочинства системи, передбаченої правовими актами ЄС, для якої також повинні застосовуватися елементи скорочення та спрощення адміністративного судочинства; г) будь-яке прагнення врегулювати справу протягом розумного строку не може призвести до конфлікту з встановленням фактів і процесуальних прав сторін провадження; д) прискорення процедури може стосуватися формальних вимог, але не основних процесуальних прав сторін конкретного спору;

11) визначення спору, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму як публічно-правового спору, що стосується порушень законодавства про вибори та референдум з боку суб'єктів виборчого процесу (виборців, кандидатів, спостерігачів), інших осіб, які здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення виборчого процесу (до останніх можемо віднести виборчі комісії, ініціативні групи, їх представники, ЗМІ, тощо);

набули подальшого розвитку:

12) наукові позиції щодо ознак адміністративних справ у спорах, що пов'язані з виборчим процесом та процесом референдуму, а саме визначено такі ознаки: а) обмеженість в часі, що означає звернення до адміністративного суду та вирішення спору судом щодо порушень, що відбулися до голосування, саме у ті строки, що забезпечують вирішення цього спору до закінчення голосування на виборах, референдумі, наявність прив'язки до конкретної дати – дати голосування; б) вирішення прискорених проваджень із скороченими строками, що дозволять завершити процес вирішення спору (включно із необхідними процедурами оскарження, що зумовлюють зупинення дії рішення суб'єкта виборчого процесу, що оскаржується, до закінчення строків, коли виборчий процес завершується; в) вирішення спору у прискореному провадженні, тобто у строки, прив'язані до фактичної події – дня голосування на виборах чи референдуму; г) особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції; д) відповідачами у цій категорії справ не завжди є суб'єкти владних повноважень, а й інші особи, залучені до виборчого процесу (процесу референдуму) – як безпосередні учасники (кандидати, спостерігачі, політичні партії), так і суб'єкти, що залучені до організаційного чи інформаційного забезпечення виборчого процесу (ініціативні групи, виборчі комісії, ЗМІ тощо); є) безпосередня пов'язаність із виборчим процесом, тобто у разі якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або інших осіб, пов'язаних із виборчим процесом, має значення чи не завершився виборчий процес і ці особи мають статус суб'єктів виборчого процесу; ж) спір може вирішуватися як за правилами загального позовного провадження, так і за правилами спрощеного позовного провадження (в тому числі в письмовому провадженні), з урахуванням особливостей для спору, передбачених в КАСУ; з) спір повинен стосуватися не просто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта виборчого процесу чи процесу референдуму, а бути пов'язаний із необхідністю поновлення права, порушеного цими рішеннями, діями чи бездіяльністю;

13) наукові позиції щодо ознак адміністративних справ у компетенційних спорах, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів, а саме визначено такі ознаки: наявність процесуальних особливостей спрощення адміністративного судочинства: відсутність таких стадій адміністративного судочинства як підготовче провадження та судових дебатів, меншого строку розгляду справи, порівняно із строком вирішення справи у загальному позовному провадженні, можливістю вирішення справи у письмовому провадженні (у разі, якщо суд дійде висновку про їх незначну складність);

14) наукові позиції щодо ознак адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні, а саме визначено такі ознаки: а) скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції, в окремих випадках – звернення суб'єкта владних повноважень; б) особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції;

15) наукові позиції щодо ознак адміністративних справ за зверненнями податкових органів, що вирішуються у прискореному провадженні є наступні: а) підставою для відкриття провадження у справі є подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви, попри зазначення у ст. 283 КАСУ терміну «заява податкового органу»; б) відсутність спору про право при зверненні податкового органу, що не виключає подання відзиву платником податків на заперечення вимог податкового органу; в) адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються в скорочені строки та як правило в письмовому провадженні; г) скорочені строки передбачені й для подання позову, апеляційного оскарження рішення та подальшого розгляду судом апеляційної інстанції; д) вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ;

16) наукові позиції щодо ознак справ щодо реалізації права на свободу мирних зібрань: а) справи вирішуються в порядку загального чи спрощеного позовного провадження, а для справ про встановлення обмежень у реалізації права на свободу мирних зібрань – обов’язково у судовому засіданні за обов’язковою участю позивача, а неявка позивача на судові засідання зумовлює залишення заяви без розгляду незалежно від причин неявки; б) скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив’язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно;

17) наукові позиції щодо визначення сфери застосування та особливостей прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів ЄС та держав-кандидатів в члени ЄС. Визначено, що особливістю застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві вказаних держав є можливість одночасного застосування як письмового провадження до процесу в цілому і усного – до окремих процесуальних дій та етапів, заміну заслуховування позиції сторони у судовому засіданні заслуховуванням по телефону або з використанням електронних засобів комунікації. Німецьке, молдовське та латвійське адміністративне процесуальне законодавство не містять точного переліку адміністративних справ, що вирішуються за прискореною процедурою, і фактично обрання письмового провадження судом є проявом його дискреційних повноважень. З іншого боку, польське, угорське, чеське, словацьке та естонське законодавство визначають конкретний перелік справ, що вирішуються за прискореною процедурою, як правило через застосування письмового провадження, у зв’язку із чим адміністративна справа вирішується значно швидше, відмову від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів чи вручення процесуальних документів та документів, встановлення судом менших процесуальних строків, ніж ті, що визначені для загального

провадження, крім строку на апеляційне оскарження, ухвалення судового рішення без описово-мотивувальної частини. В грузинському законодавстві прискорення адміністративного судочинства передбачає як види прискорення адміністративного судочинства, визначені вище, так і законодавче скорочення строків вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами. Французькій моделі адміністративного судочинства притаманне скорочене провадження у так званих термінових справах, розгляд яких може відбуватися як в усній, так і у письмовій формі;

18) запропоновано напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації основні положення і висновки можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності – як основа для наступних наукових досліджень прискорених проваджень в адміністративному судочинстві;

– у правозастосовчій практиці – для вдосконалення діяльності судів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в прискореному провадженні;

– у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Конституційне право України», «Муніципальне право», «Адміністративне право», «Адміністративне процесуальне право», «Теорія та практика адміністративного судочинства» (акт впровадження від 02.06.2026 № 0650/26) (Додаток Б).

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконано дисертантом самостійно, сформульовані у дисертації положення, узагальнення, висновки й пропозиції ґрунтуються на особистих дослідженнях автора, у результаті опрацювання і аналізу наукових та нормативних джерел. У науковій статті «Процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму» (Буханевич О. М.,

Панчук О. О. Процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 133-136), опублікованій у співавторстві з О. М. Буханевичем, особистий внесок здобувача полягає у формуванні авторського підходу щодо процесуальних особливостей вирішення у прискореному провадженні термінових адміністративних справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. Вказаний внесок здобувача становить 60% змісту статті.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема на: Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Хмельницький, 11 грудня 2025 року); Міжнародній науковій інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (м. Тернопіль, Україна, м. Ополь, Польща, 20 – 21 січня 2026 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Наука, освіта і суспільство в умовах глобалізації: виклики, адаптація та нові можливості» (Ізмаїл, 19 січня 2026 р.); XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти» (м. Львів, 19-20 січня 2026 року); XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку науки та освіти» (м. Львів, 9-10 квітня 2026 року).

Публікації. Основні здобутки дисертаційного дослідження викладено в дев'яти наукових публікаціях, із яких: чотири – у наукових фахових виданнях України в галузі юридичних наук та п'ять – у тезах наукових повідомлень та доповідей, виданих за результатами проведення науково-практичних конференцій.

Структура дисертації визначена метою, завданнями та логікою дослідження і складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 220 сторінок, із них 181 сторінка основного тексту. Список використаних

джерел, що складає 162 найменування розміщено на 20 сторінках. Додатки викладено на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

1.1. Доктринальні засади визначення поняття прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, їх відмежування від інших видів проваджень, визначених в адміністративному судочинстві

Адміністративне судочинство відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного судового захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у публічно-правових відносинах. В умовах зростання кількості адміністративних спорів особливого значення набуває питання своєчасного та оперативного розгляду окремих категорій справ. Саме тому в законодавстві про адміністративне судочинство України та інших держав поруч із звичайним позовним провадженням, що передбачає тривалий розгляд адміністративної справи, наявність окремих стадій, спрямованих як на підготовку до судового розгляду, так і на в'яснення які саме докази та які саме позиції мають сторони у справі у підготовчому засіданні. При цьому, суд здійснює заслуховування сторін, дослідження письмових та електронних доказів, огляд речових доказів, допит свідків, заслуховування висновку експерта, позиції сторін на судових дебатах та інші процесуальні дії саме у судовому засіданні протягом розумного строку, який хоч і обмежений процесуальним законодавством, однак є достатньо тривалим. В той же час, серед адміністративних справ не усі справи є складними, частина адміністративних справ є справами незначної складності, а тому не вимагає проведення усіх можливих процедур; досить часто суду достатньо лише проаналізувати позицію сторін, викладені у заявах по суті справи, а також дослідити докази, додані до таких заяв. У такому випадку доцільним є вирішення адміністративних справ не у загальному позовному провадженні, а у провадженні, що спрямоване на забезпечення такого оперативного розгляду, часто навіть без судового засідання та із відсутністю ряду етапів (підготовче

засідання, судові дебати) судового розгляду. Такі адміністративні провадження виступають важливим процесуальним інструментом, спрямованим на забезпечення швидкого, ефективного та справедливого вирішення адміністративних справ.

Як правильно вказує П. І. Сало, законодавство про адміністративне судочинство надає суду широку свободу для самостійного вирішення питань, пов'язаних з порядком розгляду адміністративних справ, обмежуючи суддівський розсуд винятково тими випадками, коли за волею самого ж законодавця справа повинна розглядатися у певному процесуальному порядку. Разом з тим, навіть при вирішенні там, де це дозволяє закон, питань щодо розгляду адміністративної справи або за правилами загального, або за правилами спрощеного позовного провадження, дискреція суду не є абсолютною, оскільки він зобов'язаний враховувати критерії вибору форм адміністративного судочинства [141, с. 213]. Можемо погодитися із думкою А. А. Куйбіди, що закріплені в КАСУ процедури розгляду адміністративних справ надають однакове значення як усній, так і письмовій формі провадження, як загальному так і спрощеному позовному провадженню, диференціюючи особливості судового розгляду в залежності від специфіки самих адміністративних справ [53, с. 49].

При цьому, слід зазначити, що в законодавстві України, що регулює юрисдикцію та повноваження адміністративних судів, а також порядок здійснення адміністративного судочинства, не використовується термін «прискорені провадження», хоча у самому КАСУ зазначається на необхідності вирішення справи, а також окремих процедур (зокрема, врегулювання спору за участі судді, вирішення справи судом, процесуальних строків для вчинення ряду процесуальних дій, встановлених адміністративним судом, розумність строку розгляду справи судом визначається як один із основних засад (принципів) адміністративного судочинства (п. 8 ч. 3 ст. 2, ст. ст. 119, 187, 258 КАСУ), а поняття «розумний строк» у КАСУ визначається у прив'язці до швидкого вирішення справи, оскільки передбачається, що це має бути найкоротший строк

розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невинувинуваних зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах. Попри те, що у КАСУ не визначається поняття «прискорене провадження», слова «провадження» можемо простежити в інших поняттях, встановлених в КАСУ – «загальне позовне провадження», «спрощене позовне провадження», «підготовче провадження», «провадження у адміністративній справі», «апеляційне провадження», «провадження за нововиявленими обставинами», «провадження за виключними обставинами» [66].

Так, загальне та спрощене позовне провадження у КАСУ визначені як форми адміністративного судочинства, перше – призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні, друге – для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Визначення поняття «форма адміністративного судочинства» відсутня в КАСУ, однак в адміністративно-правовій доктрині вона визначається як встановлена законом сукупність правил, що регламентують поведінку суду і учасників процесу під час розгляду адміністративних справ (в тому числі: визначення наступних складових адміністративного процесу: місце та строки реалізації прав та обов'язків учасників процесу; доказова база, яка спростовує або підтверджує наявність обставин, які мають значення для вирішення спору по суті; послідовність проведення процесуальних дій та їх фіксацію), та реалізуються в межах адміністративно-процесуальних правовідносин [53, с. 45; 70, с. 870]. Письмове провадження у КАСУ не визначене як форма адміністративного судочинства, однак передбачає розгляд і вирішення адміністративної справи або окремого процесуального питання в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції без повідомлення та (або) виклику учасників справи та проведення судового засідання на підставі матеріалів справи у випадках, встановлених КАСУ. Як бачимо, на прискорення судового розгляду, вирішення адміністративної справи адміністративним судом протягом найкоротшого строку, який можливий для

своєчасного та справедливого вирішення справи спрямовуються спрощене позовне провадження, призначене для вирішення справ незначної складності, а також інших адміністративних справ, якщо суд вирішить за власною ініціативою або за клопотанням сторін вирішити її за правилами спрощеного позовного провадження (за винятком справ, що можуть бути вирішені виключно у загальному позовному провадженні, оскільки є складними адміністративними справами). Що стосується письмового провадження, воно не визначене як форма адміністративного судочинства, оскільки може бути застосована для справ, що вирішуються у спрощеному позовному провадженні у випадку, якщо хоча б одна зі сторін не висловила бажання взяти участь саме у судовому розгляді, або ніхто зі сторін не з'явився на судове засідання, або справа відноситься до категорій справ, що розглядаються виключно у письмовому провадженні (пенсійні, соціальні справи, справи щодо доступу до публічної інформації та інші справи, визначені у ст. 263 КАСУ). Для письмових проваджень притаманним є не лише вирішення справи у спрощеному провадженні, а й розгляд адміністративної справи без проведення судового засідання за участі сторін, без повідомлення сторін про таке судове засідання, а для спорів, визначених у ст. 263 КАСУ – також за менш тривалими строками, чим по суті відбувається прискорення розгляду та вирішення адміністративної справи [44].

Інші види проваджень у адміністративному судочинстві, визначені в КАСУ є або окремими стадіями розгляду адміністративної справи (підготовче провадження), або власне назвою процесу прийняття адміністративного позову до розгляду, його розгляду та вирішення (провадження у адміністративній справі), або наступними стадіями вирішення публічно-правового спору у разі оскарження чи перегляду прийнятого судового рішення у адміністративній справі (апеляційне провадження, касаційне провадження, провадження за нововиявленими обставинами, провадження за виключними обставинами) [44]. У зв'язку із цим, навряд ці поняття можна пристосувати до визначення поняття розгляду та вирішення адміністративної справи в адміністративному суді, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи,

окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження з метою як швидкого, так і справедливого вирішення адміністративних справ. Фактично під ці критерії можуть підпадати поняття спрощеного позовного провадження та письмового провадження, оскільки вони було запроваджені в результаті судово-правової реформи 2017 року та внесення відповідних змін та доповнень до КАСУ на виконання положень Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя № R (81) 7 від 14 травня 1981 року, яка поруч із терміном «спрощення провадження» містить поняття «скорочення провадження», що позначається для рекомендації державам-членам Ради Європи вживати заходів для максимального скорочення строків винесення рішень судами. З цією метою рекомендується скасувати застарілі процедури, які не мають практичної користі, забезпечити судам достатній персонал та можливості ефективної роботи і ухвалити порядок, який дозволить контролювати перебіг провадження з самого його початку; розробити заходи відносно неопротестованих або незаперечних позовних вимог, задля винесення остаточного рішення швидко, без непотрібних формальностей, особистої явки в суд чи зайвих витрат [108].

При цьому, слід зазначити, що існуючі в КАСУ форми та провадження, що здійснюються із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження з метою як швидкого, так і справедливого вирішення адміністративних справ, не виникли лише після викладення КАСУ в новій редакції в 2017 році. Певною мірою такі провадження знаходимо й в попередній редакції КАСУ. Так, попередня редакція КАСУ містила Главу 6 «Особливості провадження в окремих категоріях адміністративних справ», яка визначала особливості вирішення таких адміністративних справ, як справи щодо оскарження нормативно-правових актів, справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, про дострокове припинення повноважень народного депутата України, справ щодо оскаржень рішень, дій, бездіяльності державної

виконавчої служби, справ за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання, за адміністративними позовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання. Для усіх цих адміністративних справ, крім справ щодо оскарження нормативно-правових актів передбачалися скорочені строки вирішення справи (3 дні після подання позову для справ про уточнення списку виборців або невідкладно, якщо його подано напередодні дня голосування чи в день голосування, ті ж строки для справ, пов'язаних із правом на мирні зібрання; 5 днів – для інших виборчих справ; 7 днів – для справ про дострокове припинення повноважень народного депутата; 10 днів – для справ за адміністративними позовами до виконавчої служби). В період з 2005 до 2016 роки список адміністративних справ із скороченими строками розгляду та вирішення істотно збільшилася та доповнилася такими справами, як справи за адміністративними позовами органів доходів і зборів (передбачається вирішення справи за 3 дні, але не пізніше ніж протягом 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду; сам адміністративний позов при цьому подається протягом 24 годин після встановлення цих обставин); за адміністративним позовом СБУ (справи щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму; судові рішення приймається не пізніше ніж на наступний день після подання позову, строки апеляційного провадження у цій категорії справ також скорочені); справи щодо гарантованого забезпечення потреб оборони (передбачається дводенний строк для провадження у суді першої інстанції та апеляційного провадження); справи про примусове видворення та про затримання іноземців та осіб без громадянства (справа вирішується в день подання, а для позовів про примусове видворення – протягом п'яти днів, строки апеляційного оскарження також скорочені). В той же час, інших способів прискорення адміністративного судочинства, крім скорочення строків вирішення справи судом першої та апеляційної інстанції в КАСУ не було передбачено. Виняток становлять справи скороченого провадження, запроваджені в КАСУ у 2010 році, для яких передбачалися скорочені строки

вирішення адміністративних справ (які залежали чи було подано заперечення проти позову відповідачем чи позов було ним визнано), подання заперечення проти позову відповідачем, апеляційного оскарження рішень, прийнятих у скороченому провадженні, апеляційного провадження. Особливістю адміністративних справ, що вирішувалися у скороченому провадженні також було їх вирішення одноособово, без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі. Відповідно до тодішньої ст. 183-2 КАСУ скорочене провадження застосовувалося для таких категорій адміністративних справ: адміністративні справи, пов'язані із оскарженням рішень, дій, бездіяльності розпорядника публічної інформації, справи щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у пенсійних та соціальних правовідносинах, припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців чи скасування їх державної реєстрації; стягнення грошових сум, які ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений КАСУ строк оскарження; застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності, якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням; оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію. В подальшому, після викладення КАСУ в новій редакції таку прискорену форму розгляду адміністративних справ як скорочене провадження збережено, але у вигляді інституту спрощеного позовного провадження, який успадкував загальні риси скороченого провадження, проте із значними відмінностями [142, с. 102]. На нашу думку, інститут скороченого провадження трансформувався у письмове провадження (в частині вирішення справи без виклику сторін у судові засідання або можливості вирішення адміністративних справ без обов'язкової участі сторін), а також термінові адміністративні справи (у частині скорочених строків розгляду та вирішення адміністративних справ чи вчинення окремих процесуальних дій). Вище

викладені правові інститути по суті стали основою прискорення адміністративного судочинства.

Проаналізуємо адміністративно-правову доктрину, присвячену визначенню проваджень у адміністративному судочинстві, що спрямовуються на визначення правової природи проваджень щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в порядку адміністративного судочинства, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження з метою як швидкого, так і справедливого вирішення адміністративних справ. В науці адміністративного процесуального права щодо цього питання помічаємо наявність дискусії та протилежних думок на визначення переліку таких адміністративних проваджень та їх змісту; існуючі думки науковців, які здійснювали наукові дослідження з цієї наукової тематики можна узагальнити до наступних правових підходів:

Перший підхід передбачає виділення прискорених проваджень у адміністративному судочинстві для позначення проваджень, що здійснюються із скороченням строків та прискоренням судового розгляду із відмежуванням їх від визначених в КАСУ такої форми позовного провадження як спрощене позовне провадження, а також такого порядку вирішення адміністративних справ або окремих стадій та етапів як письмове провадження [66].

Зокрема, О. С. Ткачук, який досліджував новели у цивільному процесуальному законодавстві у зв'язку із здійсненням судово-правової реформи 2017 року, розмежовує прискорені та спрощені провадження; акцент у першому випадку робиться на темпоральну ознаку процесу, тобто на скороченні строків розгляду або вирішенні певних питань невідкладно як із застосуванням звичайної процедури без його якісного спрощення, так на окремих процедурах, що мають дещо автономний характер; натомість якісні структурні зміни процесуальної форми пов'язуються лише із поняттям «спрощені провадження та процедури». На думку науковця, спрощення у судочинстві може стосуватися зміни звичайної, ординарної процесуальної форми шляхом звільнення її від

зайвих, ускладнених, рудиментних, неефективних і таких, що не відповідають принципу пропорційності; виокремлення додаткових проваджень і процедур для певних категорій справ, які позбавлені зайвих формальностей і не містять окремих елементів процесуальної форми, характерних звичайному порядку захисту; введення поряд із загальним порядком розгляду справи на певних етапах альтернативних полегшених можливостей вчинення окремих процесуальних дій. Автор зазначає, що з одного боку, спрощені провадження призначені для розгляду простих або безспірних справ, щоб надати суддям більше часу для розгляду тих спорів, які вимагають ретельного судового розгляду у судових засіданнях, а прискорені – спрямовані на кращу відповідність потребам осіб, які звертаються до суду і стосуються невідкладних і нагальних питань. Науковець визначає також поруч із спрощеним та прискореним провадженням також письмові та скорочені провадження як види спрощених проваджень, що здійснюються без проведення судового засідання, як правило, з обмеженням доказової бази лише письмовими доказами (письмове провадження) або з меншою кількістю процесуальних дій і меншою формалізацією процесу, скороченими строками розгляду справ (скорочене провадження) [153; 154, с. 47-49]. В той же час, науковець не уточнює які саме адміністративні справи вирішуються у спрощеному, а які у прискореному провадженні, оскільки досліджує відповідні провадження у цивільно-процесуальному контексті; також автор фактично змішує прискорені та скорочені провадження, цим самим суперечить своїй тезі про відмежування прискорених проваджень від спрощених, оскільки фактично відносить перші до видів останніх [63, с. 32; 66].

У дисертаційному дослідженні І. В. Завальнюка поняття «прискорене провадження» відмежовується від понять «скорочене провадження» та «спрощене провадження», хоч науковець і відносить прискорене та скорочене провадження до спрощеного провадження як його види (поруч із письмовим провадженням, а також провадженням у адміністративних справах за допомогою «електронного суду»). Автор вказує, що скорочене провадження є особливим

видом провадження в адміністративному суді, який застосовується до визначених законом категорій справ і передбачає обмеження кількості процесуальних дій, строків та змісту процесуальних документів, при цьому – спрощення процесуальної форми, зокрема за рахунок скорочення кількості процесуальних дій, завжди матиме наслідком прискорення розгляду, однак саме по собі прискорення може відбуватися виключно за рахунок скорочення строку за збереження обов'язковості вчинення усіх передбачених законом дій у встановленій процесуальній формі [40, с. 42]. З іншого боку, визначений автором перелік ознак скороченого провадження (відсутність етапу попереднього судового засідання; обмеження процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; відсутність судових дебатів) по суті притаманні саме спрощеному позовному провадженню, тобто автор по суті визначає скорочене провадження як вид спрощеного позовного провадження [39, с. 180]. На думку Ю. А. Дорохіної, прискорене провадження – це один зі способів покращання здійснення правосуддя через розгляд справи у розумні строки без втрати якості рішень, що спрямований на оптимальну відповідність потребам осіб, які звертаються до суду і застосовується щодо невідкладних і нагальних питань, в тому числі щодо справ, пов'язаних із: а) запобіганням безпосередній небезпеці або непоправній шкоді заявникові; б) забезпеченням доказів; в) спорами, в яких є необхідність попереднього або проміжного рішення; г) захистом майнових інтересів заявника [37, с. 123-124]. При цьому, І. В. Завальнюк використовує поняття «прискорені провадження» для позначення усіх форм спрощеного позовного провадження, відносячи до нього крім письмового та власне спрощеного провадження, також «електронне судочинство» [40, с. 224]. В цьому контексті науковці розглядають прискорені провадження не як самостійні провадження щодо вирішення справ в адміністративному судочинстві, а як вид спрощеного позовного провадження, а також як спосіб прискорення адміністративного судочинства, визнаючи що таке прискорення притаманне в цілому спрощеному позовному провадженню через скорочення кількості процесуальних дій, стадій, тривалості процесуальних

строків, що фактично дозволяє віднести до числа прискорених проваджень інші види проваджень у адміністративному судочинстві, крім загального позовного провадження – спрощене позовне провадження, письмове провадження, скорочене провадження (у термінології, що існувала до викладення КАСУ в новій редакції, тобто провадження щодо розгляду термінових адміністративних справ). Останні у науковій літературі визначаються як адміністративні справи, обставини яких вимагають швидкого та оперативного вирішення, для забезпечення виконання завдань адміністративного судочинства, шляхом встановлення особливостей їх розгляду, щодо: повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду; подання заяв по суті [147, с. 7], як визначені КАСУ справи щодо окремих категорій публічно-правових спорів, які потребують особливого порядку провадження в них, зумовленого невідкладними процесуальними діями і рішеннями, зволікання проведення (прийняття) яких призведе до порушення прав, свобод, інтересів суб'єктів публічно-правових відносин [69, с. 192], як справи, які потребують якнайшвидшого розгляду і вирішення [54]. Слово «терміновий» означає такий, що вказує на необхідність негайного, невідкладного реагування, оскільки зволікання у часі може нівелювати саму доцільність правового втручання, а також спричинити втрату значення відповідних правовідносин [139, с. 77]. Неможливість зволікання (терміновість) визначає негайність, невідкладність виконання процесуальних дій, пріоритетність розгляду таких справ [69, с. 192].

Як зазначає Д. В. Кузнецов, поняття «прискорені провадження» виділяється для позначення спрощеного позовного провадження, письмового провадження та провадження у типовій та зразковій справі (останнє він називає «скороченим провадженням»). Автор зазначає, що прискорені провадження в адміністративному судочинстві характеризуються тим, що вони є засобами оптимізації та удосконалення судового процесу з метою його спрощення та скорочення термінів розгляду адміністративної справи; з цією метою наявний певний інструментарій, завдяки якому можливо зробити процедуру вирішення справ в адміністративних судах більш доступною, швидкою, такою, що

виключає зайвий формалізм, який непотрібний для розгляду окремих категорій справ за загальними стадіями та процедурами; застосування в адміністративному судочинстві прискорених проваджень передбачає не тільки спрощення судової процедури, але і її скорочення; розгляд адміністративних справ здійснюється за прискореною процедурою, оскільки законом передбачено окремі винятки із загальних правил адміністративного судочинства (відсутні окремі процесуальні дії та спрощено стадії провадження); принципи змагальності та усності судочинства реалізуються у спрощеній формі; скорочено процесуальні терміни вчинення дій та розгляду і вирішення адміністративної справи; встановлено особливий порядок оскарження і виконання судового рішення [52, с. 102]. Як бачимо, позиція Д. В. Кузнецова дещо відрізняється від попередніх позицій вчених. З одного боку, науковець розмежовує прискорені провадження в адміністративному судочинстві від інших видів проваджень у адміністративних справах, однак не визначає прискорені провадження як види спрощених позовних проваджень, а навпаки – визначає спрощені, письмові та скорочені провадження як види прискорених проваджень у адміністративному судочинстві, виходячи із того, що усі ці провадження спрямовуються на прискорення адміністративного судочинства.

Як зазначає А. О. Бардаш, у кримінальному процесі поняття «спрощене провадження» та «прискорене провадження» найчастіше розглядаються як синоніми, а саме прискорення розглядається виключно як наслідок процесу спрощення процесуальної форми. Автор вказує, що прискорене провадження все ж таки є самостійним принципом, реалізація якого дає змогу скоротити строки провадження у справі, а спрощеному провадженню властиві не тільки прискорені строки але і відсутність окремих стадій, вилучення деяких процесуальних інститутів і норм [18, с. 373-374]. Аналогічне наукове дослідження у сфері кримінального процесу, проведене С. О. Коропецькою та В. А. Савченко, передбачає проведення розгляду кримінальної справи судом без проведення судового розгляду, за результатами якого суддя одноособово або колегія суддів не ухвалює вирок, а виносить розпорядження про покарання

(кримінальне процесуальне законодавство Австрії), або проведення судового розгляду кримінальної справи негайно або у найкоротші строки (кримінальне процесуальне законодавство Німеччини), прийняття рішення у кримінальній справі без проведення дослідження доказів (кримінальне процесуальне законодавство Польщі, Литви) [51, с. 159]. Як зазначає П. О. Балов, прискорене провадження у кримінальному процесі Німеччини застосовується шляхом прийняття вироку без проведення дослідження доказів у разі очевидності фактичних обставин провадження, ясності та однозначності доказів, наявності особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, що визнала свою провину, можливості негайного розгляду справи без проведення широкого розслідування. Швейцарське кримінальне процесуальне законодавство передбачає спрощене провадження щодо кримінальних правопорушень, які не мають великої суспільної небезпеки через видання наказу про покарання особи, що визнала свою вину у вчиненні кримінального правопорушення, а також прискорене провадження, націлене на швидке урегулювання кримінально-правового конфлікту провадження, що застосовується у ситуаціях, коли щодо кримінального правопорушення, для якого передбачається призначення покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше п'яти років, прокурор внаслідок відсутності відповідних умов, зазначених вище, неспроможний застосувати наказ про покарання [17, с. 151, 158-159]. На думку І. І. Сливич, прискорена форма провадження у кримінальному процесі – це провадження, яке спрямоване на досягнення загальних цілей кримінального судочинства, має скорочені (порівняно із звичайною процедурою) строки для їх досягнення і особливості, які характеризуються модифікацією окремих стадій кримінального провадження, що відрізняє ці провадження від звичайного порядку кримінального судочинства. З іншого боку, науковець визначає спрощену форму кримінального провадження як іншу форму, яка характеризується вилученням окремих стадій кримінального провадження, завдяки чому провадження здійснюється у більш короткі строки [145, с. 100]. У дисертаційному дослідженні М. М. Остап'яка застосовується схожа термінологія: «спрощена процедура» як

процедура розгляду судом спорів через скорочення кількості процесуальних дій (або пропуску певних етапів), що веде до прискорення розгляду справи та «прискорена процедура» як часова характеристика та розгляд справи чи вчинення процесуальних дій швидше внаслідок усічення строків вчинення процесуальних дій [57, с. 20].

На думку А. С. Колос та Л. А. Швецової, прискорене провадження має на меті покращення здійснення правосуддя у розумні строки зі збереженням якості рішень, тобто прискорені провадження спрямовані на кращу відповідність потребам осіб, які звертаються до суду, а спрощені або примірні процедури розраховані на розгляд простих або безспірних справ. Тобто прискорене судове провадження – це особливий вид позовного провадження, що полягає у розгляді невідкладних та нагальних справ, які пов'язані не з якісною зміною процесуальної форми, а лише з реалізацією її в більш стислі строки. Спрощене провадження – це особлива, додаткова форма розгляду й вирішення цивільних справ, яка ґрунтується на добровільному підході в його застосуванні, має певні процесуальні правила, відмінні від загального порядку розгляду цивільних справ [49, с. 33; 160, с. 204-205]. Цієї ж думки про співвідношення прискореного та спрощеного провадження притримується А. В. Юринець. В той же час, автор відносить до ознак, які відрізняють спрощене позовне провадження від загального позовного провадження не тільки відсутність стадії підготовчого провадження, розгляд справи, за загальним правилом, у порядку письмового провадження, відсутність судових дебатів, обмежена можливість касаційного оскарження справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, а й скорочені строки розгляду (остання ознака притаманна і прискореним провадженням) [161, с. 651].

На думку А. О. Черникової, з одного боку, в адміністративному судочинстві виділяють дві спрощені форми – документарна (письмова) та скорочена, при цьому обидві форми спрямовуються як на спрощення, так і на прискорення судової діяльності, спрямована на оптимізацію процесу в цілому [159, с. 162, 166]. Науковець також вказує, що спрощене позовне провадження

має на меті не тільки своєчасність, а й швидкість вирішення адміністративних справ, тому термінові адміністративні справи можна віднести до інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення і які повинні вирішуватися в спрощеному позовному провадженні. З іншого боку, аналіз законодавчих приписів стосовно правил спрощеного провадження і правил розгляду термінових справ вказує на певні відмінності у цих порядках, пов'язані із процесуальними строками виконання тих чи інших дій, участю сторін (без повідомлення сторін – спрощене провадження; з негайним повідомленням учасників справи – термінові справи; з обов'язковою участю сторін), можливістю подання відзиву, заперечення, особливостями проголошення і вручення судового рішення, оскарження, а окремі термінові справи становлять суспільний інтерес (наприклад, виборчі спори), що не дозволяє спрощеної процесуальної форми у розумінні КАСУ. У зв'язку із цим, науковець робить висновок, що порядки спрощеного провадження і провадження у термінових справах об'єднує лише необхідність більш швидкого реагування на публічно-правовий конфлікт і явність доказового матеріалу. Як вказує вчена, прискорена правова процедура передбачає швидке вирішення суспільно-правового конфлікту без шкоди для її повноти, а спрощена процедура дозволяє відмовитись від деяких складових її частин [158, с. 308-309]. Можемо погодитися із науковцем щодо розмежування спрощеної та прискореної процедури (тобто спрощеного позовного провадження та прискорених проваджень) в адміністративному судочинстві. На нашу думку, ці правові категорії є ключовими для розмежування обох видів проваджень в адміністративному судочинстві, хоча в обох випадках відбувається пришвидшення розгляду та вирішення адміністративних справ, а окремі термінові адміністративні справи можуть розглядатися та вирішуватися з поєднанням обох правових процедур. В подальшому в дисертації ми будемо використовувати наступні поняття, які визначають правову природу прискорених проваджень, як: «скорочення адміністративного судочинства», тобто швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій

та «спрощення адміністративного судочинства», тобто швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу, що виявляється у зменшенні процесуальних стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи (у справах, визначених у ст. 263 КАСУ, що розглядаються виключно у письмовому провадженні такими є лише позов та відзив, позивач та відповідач).

Науковці-представники другого підходу на розуміння правової природи проваджень щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в порядку адміністративного судочинства, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження, визначають сутність прискореного провадження як провадження, що позначає спрощене позовне провадження, просто визначаючи його іншим терміном. Зокрема, як вказують Р. О. Гаврік та К. П. Владовська, поряд із поняттям «спрощене провадження» в зарубіжному адміністративно-процесуальному законодавстві використовуються інші – «прискорене провадження», «спрощена процедура», «письмове провадження» [30, с. 395]. Автори зазначають, що поняття «прискорене провадження» застосовується до процедури вирішення адміністративної справи, за якої здійснюється скорочення строку подання відповідачем своїх заперечень чи пред'явлення зустрічного позову, строку подання сторонами своїх заперечень на висновок експерта, строку для подання третіми особами своїх пояснень, а сторонами – своїх міркувань щодо призначення експерта, автори визначають поруч із прискореним провадженням також скорочені провадження для визначення процедури вирішення термінових справ, в яких може проводитися судові засідання без доповідача у справі або без проведення судового засідання. Цим самим вчені фактично ставлять знак рівності між прискореними та спрощеними провадженнями, з чим погодитися навряд чи можливо (однак обґрунтування нашої незгоди буде подано нижче, після аналізу третього підходу на визначення правової природи прискорених проваджень у адміністративному

судочинстві) [66]. Втім, в іншій науковій публікації, автори відмежовують прискорене провадження (вони називають його «скорочене провадження») від інших видів проваджень в адміністративному судочинстві. Як зазначають науковці, фактично вирішення адміністративних справ у такій формі провадження відбувається через механізм вирішення та розгляду термінових адміністративних справ [31]. У науковому дослідженні Г. І. Гембари, прискорене провадження прямо визначається як інша назва спрощеного позовного провадження [34, с. 22]. Аналогічно, О. Р. Ковалишин, здійснюючи дослідження особливостей спрощених проваджень в цивільному процесі Польщі, в тому числі спрощеного провадження, європейського наказного провадження, європейського провадження в дрібних спорах та електронного наказного провадження, називає їх одночасно і спрощеними, і прискореними провадженнями [43, с. 41, 47]. На думку А. В. Петровського, прискорене провадження (автор використовує термін «прискорені механізми розгляду справ») є ширшим поняттям за спрощене провадження, останнє є одним із таких прискорених механізмів розгляду справи поруч із іншими провадженнями (письмовим провадженням, процедурою розгляду дрібних позовів, окремим провадженням) [72, с. 32]. На думку П. І. Сала, спрощене позовне провадження, а також існуюче до викладення КАСУ в новій редакції у 2017 році скорочене провадження є прискореними формами розгляду адміністративних справ. Автор зазначає, що спрощене позовне провадження було запроваджене для прискорення адміністративного судочинства та розвантаження адміністративних судів. В той же час, автор зазначає, що неоднозначним є питання щодо порядку розгляду окремих категорій термінових адміністративних справ, оскільки нормами процесуального права не визначено форми адміністративного судочинства для розгляду вказаних справ, хоча при цьому передбачено чимало особливостей, яких неодмінно слід дотримуватися в процесі їх судового вирішення, наприклад, щодо строків розгляду справи, подання сторонами заяв по суті справи, проголошення судового рішення та його оскарження тощо. У зв'язку із цим, відповідні справи можуть розглядатися та вирішуватися як в

порядку загального позовного, так і в порядку спрощеного позовного провадження. Автор правильно зазначає, що акцент на швидкому розгляді справи не означає, що в порядку спрощеного позовного провадження можуть розглядатися виключно ті адміністративні справи, які потребують термінового або пришвидшеного розгляду і що у такий спосіб законодавець хотів підкреслити одну з умов для розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження. Попри те, що термінові адміністративні справи за замовчуванням потребують скорішого розгляду, така їхня ознака не є свідченням того, що вони автоматично мають вирішуватись лише в порядку спрощеного позовного провадження [141, с. 119, 159, 168-169]. Цим самим, автор фактично розмежує прискорені провадження та спрощене позовне провадження, хоч формально і відносить останнє до прискореної форми вирішення адміністративних справ.

Представники третього підходу у адміністративно-правовій доктрині на визначення правової природи проваджень щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в порядку адміністративного судочинства, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження, передбачають розуміння прискорених проваджень або у системі проваджень, що відносяться до спрощеного позовного провадження, або як системи спрощеного позовного провадження, письмового, скороченого провадження, провадження у типовій або зразковій справі, інших проваджень, яким притаманне прискорення адміністративного судочинства [66]. Зокрема, Є. А. Палій, взагалі не виділяють прискорені провадження саме у цій термінології, а досліджують саме спрощене позовне провадження як особливий, окремий самостійний вид адміністративного судочинства, який наділений специфічними, притаманними лише йому підставами для відкриття провадження, особливою процесуальною формою судового процесу [60, с. 118]. При цьому, по суті вчені-представники третього підходу фактично застосовують основні риси прискорених проваджень до спрощеного позовного провадження.

Так, Я. Л. Коломієць вказує, що розгляд справи у порядку спрощеного провадження передбачає скорочені строки для вчинення процесуальних дій учасників справи і суду під час підготовки справи до розгляду по суті. Автор зазначає, що спрощене позовне провадження – це скорочена процесуальна форма розгляду цивільної справи у позовному провадженні, яка характеризується коротким строком розгляду справи переважно у письмовій формі і розрахована на справи незначної складності або справи, для яких пріоритетними є швидкий розгляд справи [48, с. 191]. Скороченість строків та скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення виділяє як ознаки спрощеного (а отже – прискореного) провадження П. В. Вовк [28, с. 493]. Аналогічно, Ж. В. Васильєва-Шаламова виділяє серед ознак спрощеного провадження у адміністративному судочинстві прискорений характер розгляду і вирішення справ у порядку спрощених процедур [24, с. 114]. Д. В. Великодний називає спрощене провадження прискореним порядком розгляду, в межах якого певні формальні процедури непотрібні чи спрощуються [25, с. 19].

На нашу думку, не можна повною мірою погодитися як з науковою позицією, що розмежовує прискорені та спрощені провадження як самостійні форми адміністративного судочинства, так і з науковою позицією, яка розглядає їх як ідентичні терміни, що позначають одне і те ж саме провадження. У КАСУ визначені спрощене позовне провадження, що проводиться із повідомленням учасників справи та у судовому засіданні (ст. 262 КАСУ), в тому числі вирішення «термінових адміністративних справ» (ст. ст. 268 – 289-9 КАСУ), письмове провадження (ст. 263 КАСУ) та провадження у зразковій і типовій справі (ст. ст. 290 та 291 КАСУ). В усіх цих випадках відбувається «спрощення адміністративного судочинства», тобто швидке вирішення справи через спрощення елементів адміністративного процесу, що виявляється у зменшенні процесуальних стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи (у справах, визначених у ст. 263 КАСУ, що розглядаються виключно у письмовому провадженні такими є лише позов та

відзив, позивач та відповідач). З іншого боку, ці види проваджень характеризуються як формальним зменшенням строків розгляду та вирішення справи («скорочення адміністративного судочинства»), так і фактичним, зважаючи на опціональність проведення судового засідання; у випадку ж термінових справ – строки як подання позовних заяв, вирішення справи, подальшого оскарження ухваленого судового рішення та вирішення справи судом апеляційної інстанції надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу. У зв'язку із цим, можемо визнати, що законодавство України про адміністративне судочинство розглядає переважно справи, що розглядаються у спрощеному позовному провадженні як справи прискореного провадження, хоча як зазначає А. О. Черникова вище можливим є як застосування спрощеного провадження без «прискорення процесу», так і застосування саме прискореного провадження, коли «спрощення процесу» відбувається лише в частині зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій без спрощення інших елементів адміністративного процесу [62, с. 21; 66].

На нашу думку, прискорені провадження в адміністративному судочинстві в процесуальному контексті можна розглядати дуально:

а) у широкому розумінні: як форму адміністративного судочинства, що призначена для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як формальне зменшення строків розгляду та вирішення адміністративних справ (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу), так і фактичне – зважаючи на опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні

документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. порівняно із тими, які застосовуються у загальному позовному провадженні. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві збігається за змістом із спрощеним позовним провадженням та його особливими процедурами – письмовим провадженням, а також провадженням щодо розгляду та вирішення термінових адміністративних справ;

б) у вузькому розумінні: як процедура розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві може бути видом спрощеного позовного провадження у адміністративному судочинстві, однак ключовою особливістю цього виду провадження є саме темпоральне скорочення процедури вирішення адміністративної справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції, окремих процедур в межах провадження у адміністративній справі. Надалі в дисертації будемо використовувати поняття прискорених проваджень а адміністративному судочинстві саме у вузькому розумінні – як процедури вирішення розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції.

Метою вирішення адміністративних справ в прискорених провадженнях є прискорення адміністративного судочинства, яке можна визначити як: швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

В той же час, дослідження правової природи прискорених проваджень буде неповним, якщо розглядати їх лише в процесуальному контексті, тобто через категорії форми адміністративного судочинства та процедури розгляду та

вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції. На нашу думку, прискорені провадження можна розглядати й як окремий інститут адміністративного процесуального права, тобто систему правових норм, якими урегульовані правовідносини щодо вирішення адміністративними судами справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого (тобто через прискорення адміністративного судочинства). Можемо визнати, що норми, які урегульовують прискорені провадження у вузькому розумінні (як провадження щодо вирішення термінових адміністративних справ), мають спільну процесуальну природу та спрямовані на досягнення єдиної мети – забезпечення балансу між процесуальною економією (економією часу й ресурсів суду та сторін) і справедливим правосуддям. Вони утворюють цілісну систему: від підстав відкриття такого провадження до особливих (скорочених) строків апеляційного оскарження; норми, що стосуються прискореного провадження розміщені в окремому параграфі Глави 11 КАСУ і визначають особливості вирішення термінових адміністративних справ через застосування окремих елементів скорочення та спрощення адміністративного судочинства, з урахуванням загальних положень другого розділу КАСУ, якими визначаються особливості розгляду адміністративної справи в суді першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, відкриття провадження у справі, розгляду справи по суті (в тому числі з'ясування обставин справи та дослідження доказів адміністративним судом), прийняття рішення судом за результатами розгляду адміністративної справи. Прискорені провадження не є відірваними від інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, будучи субінститутом у межах цього інституту адміністративного процесуального права.

На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити,

що в законодавстві України, що регулює юрисдикцію та повноваження адміністративних судів, а також порядок судочинства в них, термін «прискорені провадження» не використовується. В той же час, аналіз адміністративно-правової доктрини дозволяє визначити три підходи до розуміння правової природи проваджень щодо розгляду та вирішення адміністративних справ в порядку адміністративного судочинства, що здійснюється із скороченням строків вирішення адміністративної справи, окремих стадій провадження чи окремих процесуальних дій суду, учасників провадження з метою як швидкого, так і справедливого вирішення адміністративних справ, а саме виділено: а) виділення прискорених проваджень у адміністративному судочинстві для позначення проваджень, що здійснюються із скороченням строків та прискоренням судового розгляду та відмежування їх від спрощеного позовного провадження та письмового провадження; б) розуміння прискорених проваджень як проваджень, якими позначаються спрощені позовні провадження, але з підкресленням темпоральної характеристики таких проваджень; в) розуміння прискорених проваджень або у системі проваджень, що відносяться до спрощеного позовного провадження, або як системи спрощеного позовного провадження, письмового, скороченого провадження, провадження у типовій або зразковій справі, інших проваджень, яким притаманне прискорення адміністративного судочинства.

Прискорені провадження в адміністративному судочинстві можна розглядати в процесуальному контексті: як форму адміністративного судочинства та як процедуру розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, в контексті структури адміністративного процесуального права – як особливий субінститут адміністративного процесуального права у межах інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції.

1.2. Ознаки та види прискорених проваджень у адміністративному судочинстві

Прискорені провадження як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачають зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого, мають специфічні ознаки, які дозволяють відмежувати їх від інших видів проваджень, передусім спрощених та письмових. З іншого боку, у разі, коли поруч із скороченням адміністративного судочинства відбувається й його спрощення, відповідні прискорені провадження матимуть й ознаки, притаманні спрощеним та письмовим провадженням. Тобто, фактично прискорені провадження в адміністративному судочинстві мають обов'язкові ознаки як форми адміністративного судочинства та процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ та факультативні ознаки, що наявні у разі обрання адміністративним судом спрощеного позовного провадження та письмового провадження для розгляду та вирішення відповідної адміністративної справи.

Як зазначає О. С. Ткачук, який досліджував особливості застосування спрощеного та прискореного проваджень у цивільному судочинстві, прискорені провадження найчастіше стосуються невідкладних і нагальних питань та пов'язані з: запобіганням безпосередній небезпеці або непоправній шкоді заявнику; забезпеченням доказів; трудовими спорами; захистом майнових інтересів заявника; спорами за грошовими вимогами; справами про банкрутство; справами щодо шлюбних відносин, аліментних зобов'язань; справами, пов'язаними із захистом прав дітей. Натомість спрощені процедури найчастіше є менш витратними, а процес ухвалення рішень щодо них є коротшим [154, с. 48]. Цим самим, автор фактично підкреслює, що визначальною ознакою саме прискорених проваджень в адміністративному судочинстві є вирішення в

межах цієї форми судочинства справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи.

Як зазначає О. С. Єпачинцев, який досліджував спрощене провадження в цивільному судочинстві, ознаками такої форми судочинства є наступні: 1) сприяння виконанню завдань і досягненню мети цивільного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації цивільного судочинства; 2) спрощена процесуальна форма, яка має прояв через специфіку процедури розгляду справ і особливості дії засади змагальності, покликана активізувати процесуальну діяльність учасників справи у документарній (письмовій формі); 3) розгляд справи у спрощеному позовному провадженні є реалізацією права, а не обов'язку сторони; 4) обмеження дискреційних повноважень суду на застосування спрощених процедур розгляду справи, навіть якщо з огляду на предмет спору справа належить до однієї із категорій, визначених частинами першою, другою та третьою статті 274 Цивільного процесуального кодексу України; 5) обмежена дія деяких інститутів цивільного процесу, наприклад, інституту забезпечення доказів тощо [38, с. 20].

На нашу думку, така ознака як сприяння виконанню завдань і досягненню мети судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації судочинства є ознакою не тільки спрощеного провадження, а й прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, хоча прискорення адміністративного судочинства здійснюється при застосуванні обох форм адміністративного судочинства. Однак, у спрощеному позовному провадженні прискорення адміністративного судочинства здійснюється через спрощення адміністративного судочинства через опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій, зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи, а в прискореному – через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій і (факультативно) – через спрощення адміністративного судочинства. Інші ознаки, виділені вченим, є по суті проявами такого спрощення, тому можуть бути ознаками прискорених проваджень лише як факультативні ознаки.

Інше наукове дослідження спрощеного провадження в цивільному судочинстві провів М. М. Остап'як. Вчений виділяє обов'язкові та факультативні ознаки цього виду провадження. До першої групи ознак як ознак, які розкривають власне юридичну природу спрощеного провадження і є присутніми у спрощеному позовному провадженні України та інших держав віднесено: деривативний (похідний характер спрощеного позовного провадження від загального позовного провадження); неформальний і більш спрощений процес порівняно із звичайною процедурою провадження; відсутність обов'язку щодо залучення у процес адвоката; активна роль судді при розгляді такої категорії справ; особливий порядок перегляду судових рішень, що приймаються за результатами розгляду справи за спрощеною процедурою. Також науковець виділяє факультативні ознаки спрощеного провадження, до якої відносить наступні: скорочені строки порівняно із загальним порядком розгляду справ, порівняно прості правила, що стосуються поданням сторонами доказів та значно більша свобода суддів при прийнятті рішення; менших ставках судового збору, більша доступність для пересічних громадян (оскільки громадяни можуть захищати свої інтереси в суді без залучення адвоката) [57, с. 74-75]. Як і в попередньому випадку лише скорочені строки порівняно із загальним порядком розгляду справ можуть бути віднесені до ознак прискорених проваджень, інші ж ознаки можуть бути застосовними до таких проваджень лише у разі, якщо судом прийнято рішення про обрання спрощеного позовного провадження як форми адміністративного судочинства.

В дисертаційному дослідженні І. В. Завальнюка зазначається на таких ознаках прискореного (вчений називає його скорочене) провадження, як: відсутність етапу попереднього судового засідання; обмеження процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; відсутність судових дебатів) [39, с. 180], що по суті притаманні саме спрощеному позовному провадженню і не можуть бути застосовані як обов'язкові ознаки прискорених проваджень як форми адміністративного судочинства та процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ.

На думку Д. В. Кузнєцова, скороченому провадженню в адміністративному судочинстві притаманні наступні ознаки: а) є специфічною прискореною процесуальною формою захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин, що спирається на документи проти сторони у справі (відповідача) у певних видах публічно-правових спорів; б) є можливим лише за дотримання певних вимог і виступає процесуальною формою захисту лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження; в) прийняття судового рішення відбувається без розгляду справи у судовому засіданні та без виклику сторін; г) у відповідному провадженні не діють принципи усності, змагальності, обмеженими є дія принципів безпосередності, гласності; д) судовий розгляд справи має певні властивості, а саме: розгляд справи відбувається одноособово суддею, протягом строків, визначених у КАСУ, без виклику сторін і проведення судового засідання, лише у певній категорії справ; е) судові рішення приймається за наявними матеріалами у справі [52, с. 151]. Зважаючи на те, що автор визначав ці ознаки скороченого провадження відповідно до редакції КАСУ, що діяла до 2017 року, не усі визначені ним ознаки можна визнати ознаками прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. З одного боку, можемо погодитися, що прискорені провадження є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів. В дисертації це формулювання визначене саме в множині, оскільки для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосуванням окремих елементів спрощення провадження або без такого

(наприклад, може передбачатися обов'язкова участь сторін у судовому засіданні, а може передбачатися виключно письмове провадження). Також погоджуємося із віднесенням до ознак прискорених проваджень в адміністративному судочинстві такої ознаки як можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ. Інші, визначені науковцем, ознаки є проявами спрощення адміністративного судочинства, а не його скорочення, тому можуть розглядатися лише як факультативні ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві.

На думку П. В. Вовк, ознаками спрощеного провадження в адміністративному судочинстві є: 1) деривативність, тобто похідний характер відносно загальної позовної форми; 2) обмеженість учасників справи в процесуальних правах; 3) обмеженість реалізації принципів судочинства гласності, змагальності, диспозитивності; 4) скороченість строків; 5) скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення. Авторка також посилається на правову позицію Верховного Суду, викладену в постанові Верховного Суду від 15 вересня 2021 року у справі № 174/814/19, відповідно до якої процедура спрощеного провадження має прояв у стадії відкриття апеляційного провадження, про що суд апеляційної інстанції приймає ухвалу, а також на стадії підготовчого провадження, оскільки сторони мають бути повідомлені про відкриття провадження та намір здійснити його розгляд у спрощеному провадженні. При цьому, застосування цієї форми адміністративного судочинства не позбавляє сторін права на отримання інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи [28, с. 492-493; 79]. Можемо зазначити, що усі вказані ознаки, крім скороченості строків, не притаманні усім прискореним провадженням, а

більше стосуються саме спрощених позовних проваджень, однак навіть щодо них доволі дискусійними є виділена авторкою ознака, така як обмеженість учасників справи в процесуальних правах.

А. Ю. Кожевников зазначає, що ознаками спрощеного позовного провадження в адміністративному судочинстві є: 1) відсутність усного розгляду у спрощеній процедурі (суд, розглядаючи спір, враховує лише письмові докази, включаючи відповіді та заперечення учасників судового процесу, письмовий висновок прокурора тощо, без виклику сторін і без проведення попереднього засідання); 2) скорочені терміни, що значно відрізняються від загального порядку, сприяє швидшому та ефективнішому вирішенню спорів, дозволяє забезпечити оперативний доступ до правосуддя для всіх сторін, що має важливе значення, особливо у випадках, коли справа має значний вплив на права або інтереси учасників, сприяють уникненню затягування судового процесу, що може стати перешкодою для ефективного вирішення спору і призвести до негативних наслідків для всіх сторін; 3) рішення, ухвалені в рамках спрощеного провадження, може бути оскаржене сторонами шляхом подання апеляційної скарги, при цьому, розгляд апеляційних скарг та подань у спрощеному порядку не допускається, що є гарантією забезпечення прав учасників адміністративного судочинства; 4) у процесі розгляду адміністративної справи в рамках спрощеного провадження повинні повністю забезпечуватися процесуальні права сторін (сторони мають змогу користуватися правом на зміну підстави або предмета адміністративного позову, правом на повну або часткову відмову від адміністративного позову, правом на повне або часткове визнання адміністративного позову, а також правом на укладення угоди про примирення) [46, с. 485-486]. Автор вказує, що через розширення без повідомлення учасників справи (в порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами, якщо справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів відбувається спрощення та прискорення процедур розгляду справ [47, с. 104]. На жаль, не можемо повною мірою погодитися із позицією науковця щодо переліку ознак спрощеного провадження, оскільки, по-перше, відсутність усного розгляду у

спрощеній процедурі є ознакою письмового провадження, а останнє не завжди наявне при розгляді адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження; по-друге, теза про те, що розгляд апеляційних скарг на рішення, ухвалені в спрощеному порядку, у спрощеному порядку не допускається також не є вірною, оскільки відповідно до ст. 310 КАСУ апеляційний розгляд здійснюється колегією суддів у складі трьох суддів за правилами розгляду справи судом першої інстанції за правилами спрощеного позовного провадження, а у разі оскарження рішень, ухвалених у письмовому провадженні – без повідомлення учасників справи (в порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами, якщо справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів (ст. 311 КАСУ).

В. В. Петриченко зазначає, що надання сторонам процесуальних інструментів протидії затягуванню розгляду (оскарження дій суду чи зловживань учасників процесу), а також можливість застосування прискорених процедур для певних справ, що мають суспільно важливе значення є гарантією дотримання розумного строку в адміністративному судочинстві [71, с. 279]. Зазначена ознака дійсно може бути застосована як до спрощеного позовного провадження, так і до прискорених проваджень.

Як зазначає Я. Л. Коломієць, розгляд справи у порядку спрощеного провадження передбачає скорочені строки для вчинення процесуальних дій учасників справи й суду під час підготовки справи до розгляду по суті: розгляд справи по суті відбувається як правило в письмовому провадженні, проте для забезпечення права бути вислуханим суд може розглядати справу з повідомленням (викликом) сторін, досліджуючи докази, викладені у заявах по суті справи, заслуховуючи усні пояснення сторін, показання свідків, але без проведення судових дебатів. Тобто у спрощеному провадженні можуть бути розглянуті справи, які не обтяжені значним колом обставин, які повинні довести сторони у справі, не потребують додаткових підготовчих дій, наприклад, роз'яснення які саме докази повинні бути подані учасниками справи та можуть бути вирішені судом за наявністю такого складу юридичних фактів оскільки

пріоритетом цього провадження є швидкість [48, с. 190]. Як вже зазначалося вище, скороченість строків вирішення справи та вчинення процесуальних дій учасниками справи й судом, може бути віднесена до обов'язкових ознак прискорених проваджень в адміністративному судочинстві.

Як зазначає А. О. Черникова, із законодавчого визначення письмового провадження впливають три його ознаки: воно здійснюється без виклику та за відсутності осіб, які беруть участь у справі (сторін, третіх осіб, їх представників); вирішення публічно-правового спору адміністративним судом на основі наявних у суду матеріалів (доказів), на підставах і при застосуванні належної правової процедури; може застосовуватися як при вирішенні адміністративних справ в судах першої інстанції, так і в судах апеляційної, касаційної інстанції [159, с. 165-166]. Інший науковець – Д. В. Роженко, виділяє схожі ознаки письмового провадження: 1) підставами застосування цієї форми адміністративного судочинства є: а) подання особами, які беруть участь у справі, клопотання про розгляд справи за їх відсутності (тобто їх без виклику); б) неприбуття у судове засідання всіх осіб, які беруть участь у справі і були належним чином повідомлені про дату, час і місце його проведення (тобто за відсутності цих осіб); в) явка у судове засідання не всіх осіб, які беруть участь у справі, хоча вони і були повідомлені про дату, час і місце його проведення (тобто у випадку прибуття у судове засідання не всіх осіб, які беруть участь у справі); 2) розгляд та вирішення адміністративної справи здійснюється без проведення судового засідання на підставі наявних у суду матеріалів [138, с. 405]. Вище викладені ознаки письмового провадження можуть бути факультативними ознаками прискорених проваджень у разі, якщо судом, що вирішує відповідну термінову адміністративну справу, буде прийняте рішення про вирішення справи без виклику сторін у разі обрання спрощеного позовного провадження.

Науковий інтерес викликає перелік ознак так званого скороченого провадження, виділений Р. О. Гавріком та К. П. Владовськом. Науковці розглядають скорочене провадження як вирішення адміністративних справ у через механізм вирішення та розгляду термінових адміністративних справ, а

тому виділені ними ознаки скороченого провадження можуть розглядатися як ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. Автори зазначають, що спільним для адміністративних справ, що розглядаються у скороченому провадженні є такі ознаки: а) застосування скорочених строків подання адміністративного позову (позовної давності), апеляційного оскарження рішення, прийнятого у скороченому провадженні, вирішення справи судом першої та апеляційної інстанції; б) різні підходи до визначення предметної та нестанційної адміністративної юрисдикції; в) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; г) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив; д) можливість звернення до негайного виконання цілого ряду рішень, ухвалених у скороченому провадженні; е) закритий розгляд справи без повідомлення відповідача у справах за зверненням СБУ щодо включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій до переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності; є) відсутність можливості касаційного оскарження для рішень, ухвалених у скороченому провадженні, за винятком справ за позовами у спорах, що виникають у зв'язку із реалізацією права на свободу мирних зібрань, справ щодо тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації, справ з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця, справ за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України, справ щодо здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа; ж) вирішення справи за правилами спрощеного позовного провадження, а у випадках відсутності задоволених клопотань учасників процесу про вирішення справи у судовому засіданні, ініціативи суду на проведення судового засідання, неявки сторін у судовому засіданні – у письмовому провадженні [31]. В цілому можемо

погодитися із виділеними авторами ознаками скороченого провадження як спеціальних ознак прискорених проваджень, крім останньої, яка є факультативною, оскільки в прискорених провадженнях суд може вирішити при відкритті провадження у справі вирішувати справу за правилами спрощеного позовного провадження, а при відсутності клопотань учасників процесу чи їх явки в судове засідання – вирішити справу в письмовому провадженні, однак відповідні справи можуть вирішуватися й за правилами загального позовного провадження. З іншого боку, така ознака, як закритий розгляд справи без повідомлення відповідача у справах за зверненням СБУ, на нашу думку, є специфічною ознакою саме цього прискореного провадження, а не усіх прискорених проваджень в адміністративному судочинстві; такі ознаки, як можливість звернення до негайного виконання цілого ряду рішень, ухвалених у скороченому провадженні та відсутність можливості касаційного оскарження для рішень, ухвалених у скороченому провадженні, за винятком окремих категорій справ, слід віднести до факультативних ознак прискорених проваджень. Така ознака як різні підходи до визначення предметної та нестанційної адміністративної юрисдикції теж може стосуватися й інших адміністративних справ, тому може розглядатися лише як спеціальна ознака конкретного прискореного провадження у конкретній терміновій адміністративній справі.

У зв'язку із вище викладеним, можемо виділити наступні ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві:

I. Обов'язкові ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, що притаманні усім провадженням:

1) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів;

2) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та

вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосування окремих елементів спрощення провадження або без такого;

3) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи;

4) сприяння виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликані сприяти оптимізації адміністративного судочинства;

5) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ;

6) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду;

7) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив.

II. Факультативні ознаки прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, що притаманні:

1) прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження: деривативність, тобто похідний характер відносно загальної позовної форми, тобто похідний характер відносно загальної позовної форми; розгляд справи у спрощеному позовному провадженні є реалізацією права, а не обов'язку сторони; обмеження дискреційних повноважень суду на застосування спрощених процедур розгляду справи; обмеженість реалізації принципів судочинства гласності, змагальності,

диспозитивності; скорочення кількості процесуальних дій або системна зміна способу їх вчинення (відсутність етапу попереднього судового засідання; обмеження процесуальних дій щодо забезпечення належного інформування учасників процесу; відсутність судових дебатів); розгляд справи по суті відбувається як правило в письмовому провадженні, проте для забезпечення права бути вислуханим суд може розглядати справу з повідомленням (викликом) сторін, досліджуючи докази, викладені у заявах по суті справи, заслуховуючи усні пояснення сторін, показання свідків, але без проведення судових дебатів;

2) прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом письмового провадження: прийняття судового рішення відбувається без розгляду справи у судовому засіданні та без виклику сторін; у відповідному провадженні не діють принципи усності, змагальності, обмеженими є дія принципів безпосередності, гласності; розгляд справи відбувається без виклику сторін і проведення судового засідання, за наявними матеріалами у справі;

3) окремим видам прискорених проваджень, а саме: можливість звернення до негайного виконання судового рішення; відсутність можливості касаційного оскарження для рішень, ухвалених судами першої чи апеляційної інстанції.

Говорячи про види прискорених проваджень, то можна виділити кілька груп таких проваджень, виходячи із визначення прискорених проваджень або як форми адміністративного судочинства, призначеної для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства, або як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого.

В першому випадку, прискореними провадженнями в адміністративному судочинстві є: спрощене позовне провадження, що проводиться із повідомленням учасників справи та у судовому засіданні; письмове провадження; провадження у зразковій і типовій справі. В усіх цих випадках відбувається «спрощення» адміністративного судочинства, що виявляється у зменшенні процесуальних стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. З іншого боку, ці види проваджень характеризуються як формальним зменшенням строків розгляду та вирішення справи (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу), так і фактичним, зважаючи на опціональність проведення судового засідання [62, с. 21; 66].

Якщо розглядати прискорені провадження у вузькому розумінні, їх можна звести до порядку вирішення конкретних термінових адміністративних справ. Якщо проаналізувати зміст КАСУ, а саме другого параграфу Глави 11 усі ці справи можна згрупувати за предметом та суттю адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні на три групи:

а) прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань, в яких скорочення строків подання адміністративних позовів, вирішення питання про відкриття провадження у адміністративній справі, подання відзиву на позов, розгляду та вирішення справи, строків апеляційного оскарження чи перегляду прийнятого судового рішення судом апеляційної інстанції пов'язане з конкретною подією – датою проведення виборів до Верховної Ради України, Президента України, місцевих виборів, всеукраїнського чи місцевого референдуму, проведення мирного зібрання. Скорочення вище вказаних процесуальних строків спрямовується на необхідність вирішення спору, що пов'язаний з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на

свободу мирних зібрань до дати проведення виборів, референдуму чи мирного зібрання (за винятком порушень, що виникли під час голосування на виборах чи референдуму);

б) прискорені провадження, у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень – в цьому випадку прискорення адміністративного судочинства відбувається у зв'язку із необхідністю забезпечення права особи на оскарження протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, прийнятих чи вчинених у адміністративних провадженнях, для яких притаманними є принципи оперативності та процесуальної економії – провадженні у справах про адміністративні правопорушення, виконавчому провадженні, провадженні, пов'язаному із примусовим поверненням, примусовим видворенням, реадмісією іноземців чи осіб без громадянства, провадження щодо здійснення публічних оборонних закупівель;

в) прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень у випадках необхідності швидкого реагування на порушення у податковій, митній чи міграційній сфері, національної безпеки та інших випадках, для яких необхідним є максимально швидке вирішення адміністративних справ.

Вище викладені види прискорених проваджень можна віднести до категорії проваджень, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства) або проваджень, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства. Якщо ж розглядати прискорені провадження у широкому розумінні, можемо виділити ще одну групу прискорених проваджень – провадження, що передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства). Зазначені три групи прискорених проваджень згруповані нами за критерієм змісту та обсягу прискорення адміністративного судочинства.

Отже, на підставі вище викладеного, можемо зазначити, що прискореним провадженням в адміністративному судочинстві притаманні наступні обов'язкові ознаки: а) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів; б) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосування окремих елементів спрощення провадження або без такого; в) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи; г) сприяння виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації адміністративного судочинства; д) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ; е) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; є) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив. Крім того, прискорені провадження мають окремі факультативні ознаки, притаманні прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження, прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом

письмового провадження або окремим видам прискорених проваджень. Ці ознаки не притаманні усім прискореним провадженням, однак є спеціальними ознаками окремих з них.

Можемо виділити наступні види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві залежно від критеріїв: а) за предметом та суттю адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні: прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань; прискорені провадження у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень; б) за змістом та обсягами прискорення адміністративного судочинства: прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства); прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства); прискорені провадження, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства.

1.3. Правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини

Важливе значення для забезпечення ефективного судового захисту прав людини у публічно-правових спорах, розроблення дієвих форм та процедур в адміністративному судочинстві, що забезпечують швидке вирішення адміністративних справ, для яких оперативність судового розгляду є необхідною мають міжнародні засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. Формування таких засад пов'язане з

необхідністю гарантувати кожній особі право на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку, коли оперативність судового розгляду є не просто технічною перевагою, а складовою права на доступ до правосуддя. Особливої актуальності це набуває в адміністративному судочинстві, де предметом спору часто є рішення, дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень, суб'єктів виборчого процесу або необхідність оперативного реагування держави на загрози у міграційній, безпековій та податковій сферах, коли зволікання з розглядом адміністративної справи може призвести до істотного порушення прав та інтересів особи, інтересів держави у публічно-правовій сфері. Саме тому міжнародні акти та практика міжнародних судових інституцій приділяють значну увагу забезпеченню ефективних і своєчасних процесуальних механізмів.

Послідовно запроваджуючи у своє національне законодавство форми, альтернативні основному порядку судового розгляду адміністративних справ, країни європейського регіону спиралися на керівні приписи європейських організацій, які містилися, зокрема, у прийнятих Комітетом Міністрів Ради Європи рекомендаціях, а також у Регламенті Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 11 липня 2007 року № 861/2007 «Про встановлення європейської процедури розгляду позовів незначної вартості». Ці міжнародні акти спрямовані на підвищення ефективності реалізації права на доступ до правосуддя і на справедливий судовий розгляд шляхом, серед іншого, спрощення та прискорення судового провадження [34, с. 18-19].

Базовим документом у цій сфері звичайно є Конвенція про захист прав та основоположних свобод, у ст. 6 якої зазначається на праві громадян держав-учасниць Конвенції на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення (право на справедливий суд), а у ст. 13 – на праві на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [50].

Процесуальним аспектом, який забезпечує право на справедливий суд, з огляду на ст. 6 Конвенції, є застосування відповідних судових процедур. До нього відносять такі складові: доступ до суду; справедливість; публічність судового розгляду, процесуальна рівність сторін, розгляд справи протягом розумного строку, обґрунтованість рішення суду. Принцип розгляду справи протягом розумного строку тісно пов'язаний із необхідністю прискорення судочинства, оскільки несвоєчасне вирішення публічно-правового спору може залежати як від поведінки сторін чи інших учасників справи, так і від органів судової влади. Зокрема, як зазначив Європейський суд з прав людини у рішенні «Теліга проти України» суди можуть допустити недотримання розумного строку розгляду справи багаторазовим її відкладенням, направленням справи на новий розгляд з апеляційного суду до судів першої інстанції та переданням справи з одного суду до іншого (справа «Теліга та інші проти України») [116; 157, с. 79].

Одним із важливих міжнародних документів у цій сфері можемо визначити Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя № R (81) 7 від 14 травня 1981 року, відповідно до якої рекомендовано державам-членам Ради Європи вжити всіх необхідних заходів, щоб інформувати широкий загал про засоби захисту прав кожної особи в судовому порядку, а також спростити, прискорити і здешевити судові провадження по цивільних, господарських, адміністративних, соціальних або податкових справах. В Рекомендації № R (81) 7 виділяються п'ять напрямків забезпечення доступу до правосуддя: інформування громадськості про місцезнаходження і компетенцію судів, а також про порядок звернення до суду або ж захисту своїх інтересів у судовому порядку, спрощення та прискорення судового провадження, розумність розміру судових витрат, а також визначення процедур, які б уможливили для сторін звернення до суду без витрат, які не є співвідносними з сумою, котра становить предмет спору. Так, у Рекомендації зазначається на тому, що державам-членам Ради Європи слід вжити всіх можливих заходів для максимального скорочення строків винесення рішень судами, у зв'язку із цим слід скасувати застарілі процедури, які не мають

практичної користі, забезпечити судам достатній персонал та можливості ефективної роботи і ухвалити порядок, який дозволить контролювати перебіг провадження з самого його початку, розробити заходи відносно неопротестованих або незаперечних позовних вимог, задля винесення остаточного рішення швидко, без непотрібних формальностей, особистої явки в суд чи зайвих витрат. Також щоб запобігти застосуванню права на оскарження в недобросовісний спосіб або задля відстрочки, слід приділити особливу увагу можливості тимчасового виконання рішень, які можуть бути оскаржені, а також начислення проценту на суму, присуджену рішенням суду, до виконання цього рішення. Також з метою прискорення судового розгляду та зменшення судових витрат у зв'язку із зверненням до суду, рекомендується передбачити провадження у спрощеному порядку, уникати непотрібних судових засідань і обмежити право на оскарження [57, с. 39-40; 108].

У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя № R (84) 5 від 28 лютого 1984 року, що присвячена питанням здійснення судочинства у цивільних справах, зазначається на ряді принципів, які хоч формально і не стосуються адміністративного судочинства, однак по суті стали базою для прийняття подальших Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи з питань прискорення вирішення справ у адміністративному судочинстві. Зокрема, судове провадження відповідно до цієї Рекомендації зазвичай має складатися з не більш ніж двох судових засідань: перше засідання може бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання можуть представлятися докази, заслуховуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виноситись рішення. Суд має вживати заходів для того, щоб всі дії, необхідні для проведення другого засідання, проводилися вчасно і щоб затримки в принципі не дозволялися, окрім випадків виникнення нових фактів або за інших виняткових і важливих обставин. При цьому, у разі, якщо сторона не вдається до процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом, до неї повинні бути застосовані санкції, в тому числі позбавлення права на процесуальну дію,

відшкодування завданих збитків чи витрат, накладення штрафу і відмову від розгляду справи. З метою недопущення затягування процесу, суд може вирішити, що: слухання має продовжуватися без заслуховування показань свідка, що не прибув; повинно бути забезпечено право накладати стягнення на свідків та експертів у разі їх неявки з поважних причин або у разі, якщо експерт не представляє свою доповідь чи безпідставно її затримує; свідок може бути заслуханий із використанням таких сучасних технічних засобів, як телефонний або відеозв'язок; слід невідкладно винести рішення по суті справи та застосувати санкції до сторони та її представника, що затягує процес; справа буде вирішуватися в письмовому провадженні. Також Рекомендація передбачає, що слід запровадити конкретні правила чи звід правил, які прискорюватимуть розв'язання спорів: у невідкладних справах; у справах, які стосуються незаперечного права, претензій щодо відшкодування завчасно оцінених збитків та у випадках подання позову на невеликі суми; у зв'язку з дорожньо-транспортними пригодами, трудовими спорами, відносинами між орендодавцем і орендаром житла і деякими питаннями сімейного права, зокрема встановленням і переглядом розміру аліментів. З цією метою суд може застосовувати спрощені методи започаткування судового провадження, відмовитися від проведення судового засідання, повністю або частково розглянувши справу у письмовому провадженні, провести лише одне судове засідання, відмовитися від перерв у засіданні або провести засідання лише з короткими перервами, використовувати найсучасніші технічні засоби з метою пришвидшення відправлення правосуддя [21, с. 149; 109]. Схожий правовий підхід простежується у Рекомендації № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя від 17 вересня 1987 року, відповідно до якої у разі вчинення кримінальних правопорушень, які з огляду на обставини справи визнані другорядними, коли факти, які стосуються справи, встановлені, і немає сумнівів у тому, що обвинувачений є особою, яка вчинила правопорушення, можна використовувати спрощені процедури, тобто письмове провадження, що здійснюється судовим

органом, який, оминаючи етап слухання справи, приймає рівнозначні вирокам рішення, наприклад виносить постанови про адміністративне покарання. Також Рекомендація передбачає доцільність застосування спрощених процедур кримінального розслідування, що здійснюється судом через відмову суду від проведення розслідування у разі, якщо підозрюваний виступив на початку процесу в суді з публічною заявою про те, чи визнає він обвинувачення проти себе. Вище викладені види спрощення кримінального процесу, як і спрощена процедура винесення судових рішень (можливість винесення усних рішень без складання письмового рішення у кримінальній справі у разі, коли воно стосується другорядних справ або якщо сторони погоджуються з цим; спрощений порядок викладання фактів та мотивування у рішенні) відповідно до Рекомендації спрямовуються на прискорення та спрощення кримінального правосуддя [110].

У пізнішій Рекомендації Rec(2004)20 від 15 грудня 2004 року про судовий розгляд адміністративних актів, Комітет Міністрів Ради Європи визначається, що строк, протягом якого адміністративний суд виносить рішення, має бути розумним з огляду на складність кожної справи та процесуальні кроки або відтермінування, що можуть бути здійснені сторонами, з дотриманням принципу змагальності [9]. В цьому документі ефективність провадження розглядається як еквівалентна справжньому захисту прав та інтересів громадян, забезпечуючи довіру по відношенню до суспільства та ефективність самої адміністрації. Розумний час є значущим для всіх цих компонентів, оскільки всі вони відбуваються в конкретних, часових обставинах. Захист прав громадян має бути забезпечений у розумний термін. Подібним чином державний адміністративний орган має бути проінформований про правову оцінку справи якнайшвидше, щоб реалізувати оцінку в подальшому провадженні та уникнути подібних юридичних і фактичних помилок [8]. Тривалість процедури судового захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених рішенням, діями чи бездіяльністю адміністративного органу, не повинна бути надмірною, а строк судового розгляду повинен бути розумним. У Рекомендації визначається на необхідності

додержання права на незалежний і безсторонній суд, який поруч із забезпеченням рівності сторін в адміністративному судочинстві, змагальністю процесу, публічністю судового провадження, розглядом під час вирішення справи усіх правових та фактичних питань, що стосуються справи і представлені сторонами, обґрунтованістю прийнятого судового рішення, також містить такий елемент як розумність строку, протягом якого суд приймає рішення, з огляду на складність кожної справи та процесуальні кроки або затримки, що можуть бути пов'язані з виною сторін та реалізацією принципу змагальності сторін [9].

В іншому документі Ради Європи – Рекомендації CM/Rec(2010)3 щодо ефективних засобів правового захисту від надмірної тривалості провадження, Комітет Міністрів Ради Європи наголошує на тому, що держави-члени мають вжити усіх необхідних заходів для того, щоб впевнитись, що всі стадії національного провадження проводяться в розумні терміни; впевнитись, що існують механізми для визначення проваджень, щодо яких існує ризик стати занадто тривалими, та встановлення причин такого ризику; впевнитись, що існують засоби прискорення провадження, щодо яких існує ризик стати занадто тривалими, з метою запобігання виникненню такої ситуації або вжити всіх необхідних заходів для забезпечення існування таких засобів на всіх етапах провадження [107, с. 4-5].

В Регламенті Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 11 липня 2007 року № 861/2007 «Про встановлення європейської процедури розгляду позовів незначної вартості» зазначаються з одного боку положення про те, що хоч європейська процедура розгляду позовів незначної вартості доступна для сторін у судовому процесі як альтернатива процедурам, що існують відповідно до законодавства держав-членів ЄС, однак не поширюється, зокрема, на податкові, митні чи адміністративні позови або на відповідальність держави за дії та бездіяльність під час здійснення державної влади. З іншого боку, підходи, визначені у цьому документі, є цікавими для подальшої імплементації у процесуальне право держав-членів ЄС, в тому числі й адміністративне процесуальне. На жаль, в Регламенті строки підготовки справи до розгляду і

власне – вирішення справи не є скороченими. Відповідно до ст. 5 Регламенту суд проводить усне слухання, якщо він вважає це за необхідне або якщо сторона цього вимагає, але може відмовити в такому запиті, якщо він вважає, що з огляду на обставини справи усне слухання, очевидно, не є необхідним для справедливого ведення провадження. В Регламенті визначаються 30-денні строки подання відповідачем відзиву проти позову, прийняття проміжного рішення про призначення справи до розгляду та усного/письмового засідання, в тому числі за допомогою відеоконференції або іншої комунікаційної технології, якщо є технічні засоби і 14-денний строк для пересилання відзиву іншим учасникам справи. Як бачимо, європейська процедура розгляду позовів незначної вартості не передбачає скорочення провадження, однак містить окремі елементи його спрощення – через застосування письмового провадження, а також через затвердження на рівні Регламенту уніфікованої форми позову, що подається відповідно до Регламенту [10].

Якщо проаналізувати доктринальні джерела, що стосуються визначення доцільності застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, можемо визначити наступне.

Як зазначають польський науковець В. Пйонтех та чеський вчений Л. Потешил, які досліджували проблематику права на розгляд справи протягом розумного часу у Вищих адміністративних судах Чехії та Польщі, таке право є одним із компонентів ефективного судового захисту. Автори зазначають, що однією із важливих засад сьогоденного адміністративного судочинства є те, що процедури мають бути своєчасними, а справи мають вирішуватися швидше. Розгляд та вирішення справи протягом розумного строку є складовою права бути заслуханим судом, передбаченого Європейською конвенцією про захист прав людини, такі ж засади здійснення провадження в адміністративному судочинстві сформульовані й в конституційних актах держав-членів ЄС (в тому числі й Польщі та Чехії). При цьому, важливою засадою застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві є те, що будь-яке прагнення врегулювати справу протягом розумного строку не може призвести до конфлікту

з встановленням фактів і процесуальних прав сторін провадження; прискорення процедури може стосуватися формальних вимог, але не основних процесуальних прав сторін конкретного спору. Ця правова позиція не означає, що право на розгляд справи протягом розумного строку є менш важливим за право на справедливий суд, навпаки, на думку вчених, це право є важливою частиною права на справедливий судовий розгляд, однак не може суперечити й іншим елементам цього права, як верховенство права, належне здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом, забезпечення доступу до правосуддя, рівності сторін, змагальності та публічності розгляду [8].

Німецький науковець Т. Манн зазначає на необхідності прискорення адміністративного судочинства Німеччини через застосування цілого ряду інструментів, що сприяють прискорення вирішення справ адміністративними судами. Вчений зазначає на значну тривалість адміністративних проваджень, що стосуються надання дозволів та погоджень в будівництві і в енергетиці у зв'язку із тим, що для прийняття адміністративного акту за результатами адміністративного провадження вимагається участь громадськості у значній кількості адміністративних процедур у цій сфері. На думку Т. Манна для прискорення вирішення відповідних дозвільних проваджень є доцільною їх передача на вирішення до вищих та спеціалізованих адміністративних судів, які мають більше можливостей у прискоренні вирішення адміністративних справ, порівняно із органами публічної адміністрації. Однак, вирішальним елементом, як для очікуваного ефекту прискорення, так і для пов'язаного з ним ефективного судового правового захисту позивачів, є не просто розширення повноважень відповідних вищих та спеціалізованих судів, а й супутнє значне збільшення кількості суддів у цих судах, а також розширення спеціалізації суддів. Ще одним інструментом прискорення адміністративного судочинства, на думку вченого, є надання адміністративним судам права ігнорувати недоліки адміністративного акта, що оскаржується, якщо очевидно, що він буде виправлений у найближчому майбутньому (за умови готовності це зробити з боку відповідного адміністративного органу). У разі, якщо недоліки адміністративного акта є

очевидними, суд може прийняти рішення швидко, що допоможе заявникам поновити свої права, порушені або невизнані оскаржуваним адміністративним актом. Також, на думку Т. Манна, доцільним є обмеження сторін у можливостях подання заяв по суті справи, в яких вони б змінювали свої позовні вимоги або заперечення та скорочення строків подання заяв по суті справи. Науковець пропонує передбачити обов'язок сторін «нарешті представити свою позицію», яке було б пов'язане з обмеженням у часі, що поклало б край поганій практиці отримання судом обширних письмових заяв у дні безпосередньо перед запланованим усним слуханням. Ці документи часто лише повторюють аргументи з уже відомих матеріалів справи, але Іноді також дивно представляють нове подання з детальними питаннями, що потім змушує протилежну сторону знову подавати довгий короткий виклад на фінішній прямій процесу. В той же час, не потрібно, щоб ці пропозиції йшли врозріз із правом сторін бути почутим судом [6, с. 87-90, 92].

Польський вчений А. Падух, аналізуючи юрисдикцію польських адміністративних судів, чітко наголошує, що ці суди займаються лише контролем законності акта, дії чи бездіяльності державної адміністрації; вирішують, чи адміністративні органи законно встановили обставини справи, чи застосували вони відповідні положення права до цих обставин та чи були положення права правильно витлумачені. Важливо, що адміністративні суди не вирішують певну адміністративну справу самостійно, тобто не видають наприклад дозвіл на будівництво або анулюють право на заняття певною діяльністю, цим самим сфера виконання завдань публічною адміністрацією чітко відокремлена від судового контролю за виконанням таких завдань. В той же час, з метою прискорення захисту прав та інтересів особи, порушених рішенням органу публічної адміністрації, адміністративним судам надано повноваження самостійно припиняти адміністративне провадження у випадках, коли вони встановлюють порушення закону; в такому випадку адміністративний орган зобов'язаний припинити таке провадження. У цьому випадку суд припиняє адміністративне провадження «замість» повноважень щодо прискорення

завершення провадження. Іншим інструментом прискорення адміністративного судочинства автор вбачає у процедурі обмеженого доказування, відповідно до якої діяльність адміністративних судів обмежується лише аналізом адміністративних матеріалів, поданих до суду органом влади, а процедура доказування та з'ясування обставин справи адміністративним судом зводиться до порівняння дій, які необхідно вжити у справі, та дій, які вже були вжиті. Разом з цим адміністративний суд проводитиме аналіз правильності застосування конкретної правової підстави з урахуванням фактичних висновків, зроблених адміністративним органом та наданих це до суду. Ще одним інструментом прискорення адміністративного судочинства є вирішення справи у закритому судовому засіданні у разі, якщо жодна зі сторін не звернулася з клопотанням про проведення усного слухання (тобто аналог письмового провадження, визначеного в законодавстві України про адміністративне судочинство). В той же час, науковець критично ставиться до удосконалення процедури вирішення адміністративних справ, які б пришвидшили провадження в адміністративних судах. А. Падух вказує, що бажання пришвидшити судовий розгляд не може виправдати, наприклад, скасування права на апеляційне оскарження і власне – апеляційного провадження, скорочення процесуальних строків (наприклад, з 30 до 14 днів) або збільшення вимог до офіційних позовних заяв. Хоча ці заходи, ймовірно, призведуть до фактичного пришвидшення розгляду справ, вони також призведуть до зменшення обсягу захисту особи. Скорочення процесуальних строків, з одного боку, може призвести до зниження якості аргументів, наведених стороною і навіть до відмови від звернення за правовим захистом до суду. З іншого боку, вчений позитивно відноситься до відмови від широкого використання відкритих слухань та запровадження закритих засідань в залі суду як основної форми розгляду адміністративних справ в апеляційному провадженні при збереженні права сторін вимагати проведення вирішення справи у судовому засіданні та участі в ньому. Також серед заходів, що сприятимуть прискоренню адміністративного судочинства вчений виділяє

збільшення кількості суддів адміністративних судів, а також цифровізація адміністративного судочинства [7].

У науковому дослідженні швейцарського вченого Б. Шиндлера зазначається на тому, що крім інструментів прискорення адміністративного судочинства, що мають організаційний характер (збільшення штатної чисельності адміністративних судів, зменшення розміру судових колегій у судовій системі, розширення повноважень одноосібних суддів), а також таких правових інструментів, як застосування письмового провадження і окремих прискорених проваджень для вирішення окремих категорій адміністративних справ, існують наступні процесуальні інструменти: 1) встановлення та скорочення часових обмежень: граничних термінів оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (однак різко скорочені терміни розгляду справи призводять до прийняття рішень у справах, в яких подано необґрунтовані позови або такі, що недостатньо підтверджені доказами); 2) спрощене оскарження, тобто заміна двоінстанційної системи вирішення справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів на одноінстанційну (у деяких швейцарських кантонах, з метою реалізації гарантії доступу до правосуддя, до існуючого дворівневого внутрішнього процесу оскарження було просто додано перегляд адміністративним судом, однак без можливості апеляційного оскарження прийнятого судом рішення; така процедура на думку вченого підходить до прискорення стандартизованих масових проваджень, таких як податкові справи) [11, с. 15-19].

На підставі вище викладеного, можемо прийти до наступних висновків.

Відповідно до документів Ради Європи та Європейського Союзу можемо виділити наступні правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів цих міжнародних та політичних організацій:

1) розгляд справи протягом розумного строку, в тому числі через застосування прискорених проваджень, є процесуальним аспектом, який

забезпечує право на справедливий суд, передбачене Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і не повинен йому суперечити;

2) вжиття державами-членами Ради Європи всіх необхідних заходів, щоб спростити, прискорити і здешевити судові провадження, в тому числі в адміністративних справах, в тому числі через:

а) максимальне скорочення строків винесення рішень судами, розумність строків з огляду на складність кожної справи та процесуальні кроки або відтермінування, що можуть бути здійснені сторонами;

б) скасування застарілих процедур, які не мають практичної користі і не спрямовані на справедливе вирішення справи та поновлення порушених чи невизнаних прав позивача;

в) забезпечення судів достатнім персоналом та можливостями ефективної роботи;

г) забезпечення можливості тимчасового виконання рішень, які можуть бути оскаржені;

д) забезпечення проведення не більш ніж двох судових засідань: перше засідання може бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання можуть представлятися докази, заслуховуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виноситись рішення;

е) застосування заходів процесуального примусу до сторони, яка не вчиняє процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом, в тому числі позбавлення права на процесуальну дію або відмову від розгляду справи; на свідків та експертів у разі їх неявки з поважних причин або у разі, якщо експерт не представляє свою доповідь чи безпідставно її затримує;

є) право суду вирішити, що судові засідання може проводитися без заслуховування показань свідка, що не прибув або заслуховування шляхом використання сучасних технічних засобів;

ж) розробку правил, які прискорюватимуть розв'язання спорів, для яких є необхідним прискорене вирішення, в тому числі через застосування спрощених методів започаткування судового провадження, розгляд справи у письмовому

провадженні повністю або частково, проведення лише одного засідання замість двох, відмову від перерв у судовому засіданні;

з) відмову від проведення доказування та з'ясування обставин справи в окремих випадках, коли між сторонами відсутній спір у певній частині (відповідач визнає частину позовних вимог);

3) можливість існування поруч із національною системою адміністративного судочинства системи, передбаченої правовими актами ЄС, для якої також повинні застосовуватися елементи скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

У доктринальних джерелах держав-членів ЄС, що стосуються визначення доцільності застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, зазначається на необхідності впровадження таких правових засад прискорення адміністративного судочинства:

1) будь-яке прагнення врегулювати справу протягом розумного строку не може призвести до конфлікту з встановленням фактів і процесуальних прав сторін провадження;

2) прискорення процедури може стосуватися формальних вимог, але не основних процесуальних прав сторін конкретного спору;

3) право на розгляд справи протягом розумного строку є важливою частиною права на справедливий судовий розгляд, однак не може суперечити й іншим елементам цього права, як верховенство права, належне здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом, забезпечення доступу до правосуддя, рівності сторін, змагальності та публічності розгляду;

4) для прискорення адміністративних судових проваджень є доцільним: передача значної частини таких справ на вирішення до вищих та спеціалізованих адміністративних судів, які мають більше можливостей у прискоренні вирішення адміністративних справ; значне збільшення кількості суддів у цих судах, а також розширення спеціалізації суддів; надання повноважень судам самостійно припиняти адміністративне провадження у випадках, коли вони встановлюють порушення закону; вирішення справи у закритому судовому засіданні у разі,

якщо жодна зі сторін не звернулася з клопотанням про проведення усного слухання; відмова від широкого використання відкритих слухань та запровадження закритих засідань в залі суду як основної форми розгляду адміністративних справ в апеляційному провадженні при збереженні права сторін вимагати проведення вирішення справи у судовому засіданні та участі в ньому; встановлення та скорочення граничних термінів оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень; заміна двоінстанційної системи вирішення справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів на одноінстанційну.

Висновки до Розділу 1

Отже, в результаті проведення дослідження теоретико-правових засад визначення прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України, в тому числі поняття, правової природи, ознак та видів прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, їх відмежування від інших видів проваджень у адміністративному судочинстві, правових засад впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини дійшли до таких висновків:

1. В законодавстві України, що регулює юрисдикцію та повноваження адміністративних судів, а також порядок судочинства в них, термін «прискорені провадження» не використовується. В той же час, аналіз адміністративно-правової доктрини дозволяє визначити три підходи до визначення правової природи прискорених проваджень у адміністративному судочинстві: а) розмежування прискорених та спрощених позовних проваджень, які розглядаються як самостійні форми адміністративного судочинства; б) розгляд прискорених та спрощених проваджень як термінів, що позначають один і той самий спосіб спрощення та прискорення адміністративного процесу; в) розгляд прискорених проваджень як виду спрощених проваджень або їх ключової характеристики. Законодавство України про адміністративне судочинство

розглядає усі види спрощених позовних проваджень як прискорені.

Прискорені провадження в адміністративному судочинстві в процесуальному контексті можна розглядати дуально:

а) у широкому розумінні: як форму адміністративного судочинства, що призначена для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як формальне зменшення строків розгляду та вирішення адміністративних справ (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу), так і фактичне – зважаючи на опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. порівняно із тими, які застосовуються у загальному позовному провадженні. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві збігається за змістом із спрощеним позовним провадженням та його особливими процедурами – письмовим провадженням, а також провадженням щодо розгляду та вирішення термінових адміністративних справ;

б) у вузькому розумінні: як процедуру розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві може бути видом спрощеного позовного провадження у адміністративному судочинстві, однак ключовою особливістю цього виду провадження є саме темпоральне скорочення процедури вирішення адміністративної справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції, окремих процедур в межах провадження у адміністративній справі.

Прискорені провадження також можна розглядати як особливий субінститут адміністративного процесуального права у межах інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, яким урегульовані правовідносини щодо вирішення адміністративними судами справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого.

Метою вирішення адміністративних справ в прискорених провадженнях є прискорення адміністративного судочинства, яке можна визначити як: швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

2. Отже, на підставі вище викладеного, можемо зазначити, що прискореним провадженням в адміністративному судочинстві притаманні наступні обов'язкові ознаки: а) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів; б) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосуванням окремих елементів спрощення провадження або без такого; в) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи; г) сприяння

виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації адміністративного судочинства; д) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ; е) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; є) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив. Крім того, прискорені провадження мають окремі факультативні ознаки, притаманні прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження, прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом письмового провадження або окремим видам прискорених проваджень. Ці ознаки не притаманні усім прискореним провадженням, однак є спеціальними ознаками окремих з них.

Можемо виділити наступні види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві залежно від критеріїв: а) за предметом та суттю адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні: прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань; прискорені провадження у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень; б) за змістом та обсягами прискорення адміністративного судочинства: прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства); прискорені

провадження, що передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства); прискорені провадження, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства.

3. Відповідно до документів Ради Європи та Європейського Союзу можемо виділити наступні правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів цих міжнародних та політичних організацій:

1) розгляд справи протягом розумного строку, в тому числі через застосування прискорених проваджень, є процесуальним аспектом, який забезпечує право на справедливий суд, передбачене Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і не повинен йому суперечити;

2) вжиття державами-членами Ради Європи всіх необхідних заходів, щоб спростити, прискорити і здешевити судові провадження, в тому числі в адміністративних справах, в тому числі через:

а) максимальне скорочення строків винесення рішень судами, розумність строків з огляду на складність кожної справи та процесуальні кроки або відтермінування, що можуть бути здійснені сторонами;

б) скасування застарілих процедур, які не мають практичної користі і не спрямовані на справедливе вирішення справи та поновлення порушених чи невизнаних прав позивача;

в) забезпечення судів достатнім персоналом та можливостями ефективної роботи;

г) забезпечення можливості тимчасового виконання рішень, які можуть бути оскаржені;

д) забезпечення проведення не більш ніж двох судових засідань: перше засідання може бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання можуть представлятися докази, заслуховуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виноситись рішення;

е) застосування заходів процесуального примусу до сторони, яка не вчиняє процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом, в тому числі позбавлення права на процесуальну дію або відмову від розгляду справи; на свідків та експертів у разі їх неявки з поважних причин або у разі, якщо експерт не представляє свою доповідь чи безпідставно її затримує;

є) право суду вирішити, що судові засідання може проводитися без заслуховування показань свідка, що не прибув або заслуховування шляхом використання сучасних технічних засобів;

ж) розробку правил, які прискорюватимуть розв'язання спорів, для яких є необхідним прискорене вирішення, в тому числі через застосування спрощених методів започаткування судового провадження, розгляд справи у письмовому провадженні повністю або частково, проведення лише одного засідання замість двох, відмову від перерв у судовому засіданні;

з) відмову від проведення доказування та з'ясування обставин справи в окремих випадках, коли між сторонами відсутній спір у певній частині (відповідач визнає частину позовних вимог);

3) можливість існування поруч із національною системою адміністративного судочинства системи, передбаченої правовими актами ЄС, для якої також повинні застосовуватися елементи скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

У доктринальних джерелах держав-членів ЄС, що стосуються визначення доцільності застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, зазначається на необхідності застосування таких правових засад впровадження прискорення адміністративного судочинства:

1) будь-яке прагнення врегулювати справу протягом розумного строку не може призвести до конфлікту з встановленням фактів і процесуальних прав сторін провадження;

2) прискорення процедури може стосуватися формальних вимог, але не основних процесуальних прав сторін конкретного спору;

3) право на розгляд справи протягом розумного строку є важливою частиною права на справедливий судовий розгляд, однак не може суперечити й іншим елементам цього права, як верховенство права, належне здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом, забезпечення доступу до правосуддя, рівності сторін, змагальності та публічності розгляду;

4) для прискорення адміністративних судових проваджень є доцільним: передача значної частини таких справ на вирішення до вищих та спеціалізованих адміністративних судів, які мають більше можливостей у прискоренні вирішення адміністративних справ; значне збільшення кількості суддів у цих судах, а також розширення спеціалізації суддів; надання повноважень судам самостійно припиняти адміністративне провадження у випадках, коли вони встановлюють порушення закону; вирішення справи у закритому судовому засіданні у разі, якщо жодна зі сторін не звернулася з клопотанням про проведення усного слухання; відмова від широкого використання відкритих слухань та запровадження закритих засідань в залі суду як основної форми розгляду адміністративних справ в апеляційному провадженні при збереженні права сторін вимагати проведення вирішення справи у судовому засіданні та участі в ньому; встановлення та скорочення граничних термінів оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень; заміна двоінстанційної системи вирішення справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів на одноінстанційну.

РОЗДІЛ 2

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРИ ВИРІШЕННІ ОКРЕМИХ ТЕРМІНОВИХ СПРАВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

2.1. Умови та процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму

Судово-правова реформа, істотне оновлення цивільного процесуального, господарського процесуального та адміністративного процесуального законодавства у контексті її проведення зумовило впровадження нових підходів до урегулювання процесуального порядку вирішення публічно-правових спорів у адміністративному судочинстві, серед яких стало широке впровадження поруч із загальним порядком вирішення адміністративних справ із використанням широкого числа стадій та процесуальних процедур інших форм адміністративного судочинства, що навпаки спрямовувалися на зменшення числа окремих стадій та процедур, що недоцільно застосовувати у зв'язку із тим, що відповідна адміністративна справа не є складною і може бути вирішена більш швидко, без зайвих формальностей, скорочення строків розгляду та вирішення адміністративної справи, оскарження прийнятого судом рішення, інших процесуальних строків, що істотно прискорюють адміністративне судочинство. Істотні зміни відбулися й в процесуальному порядку вирішення таких термінових адміністративних справ, як справи, що виникають із процесу виборів (виборчих спорів) та референдуму [23, с. 134]. Правову природу та особливості здійснення прискорених проваджень у цій сфері слід розглянути нижче.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 19 КАСУ юрисдикція адміністративних судів поширюється на такий вид публічно-правових спорів, як спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму [44]. Можливість вирішення останніх в суді впливає із положень ст. 63 Виборчого

кодексу України та ст. 123 Закону України «Про всеукраїнський референдум», відповідно до яких рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборчого процесу, з ініціюванням всеукраїнського референдуму, процесом всеукраїнського референдуму можуть бути оскаржені до відповідної комісії або до суду. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, пов'язаних із процесом всеукраїнського референдуму, до суду, а також розгляд та вирішення справ судом здійснюються у порядку, визначеному КАСУ [27; 106]. Як правильно зазначає І. В. Глиняний, реалізація виборчих прав громадян відбувається у межах виборчого процесу, який характеризується складною системою публічно-правових відносин між громадянами, виборчими комісіями, органами державної влади та іншими суб'єктами виборчих правовідносин [36, с. 68]. Виборчий процес – це здійснення суб'єктами виборчого процесу виборчих процедур щодо підготовки та проведення відповідних виборів у строки, передбачені законодавством, які починаються у законодавчо визначений термін та закінчуються офіційним оприлюдненням результатів виборів або через законодавчо встановлений строк після цього оприлюднення [88]. У процесі підготовки і проведення виборів виникає значна кількість спорів, пов'язаних із рішеннями, діями або бездіяльністю виборчих комісій та інших суб'єктів виборчого процесу. Такі спори безпосередньо впливають на можливість громадян реалізувати активне і пасивне виборче право, а також на легітимність результатів виборів, а тому переважна більшість спорів, що виникають під час виборчого процесу чи референдуму вирішуються саме в порядку адміністративного судочинства [36, с. 68].

У адміністративно-правовій доктрині така категорія публічно-правових спорів розглядається як правовідносини, які виникають між суб'єктами і характеризуються суперечностями та порушеннями права громадян під час виборчого процесу чи референдуму і розв'язуються в судовому та адміністративному порядку [152, с. 193], як правовий конфлікт, який розв'язується в судовому або адміністративному порядку, якщо на це немає заборони, за зверненням спеціально установлених законодавством суб'єктів,

який виник під час виборчого процесу чи процесу референдуму і пов'язаний з порушенням виборчого законодавства суб'єктами, що відповідно до законодавства можуть нести відповідальність за це порушення [146, с. 23], як публічно-правові спори, підґрунтям яких є не врегульовані суперечності між суб'єктами матеріальних та (або) процесуальних правовідносин щодо питань забезпечення реалізації виборчих прав, переданий для розгляду та вирішення юрисдикційному органу [150, с. 122], як справа адміністративної юрисдикції за позовом суб'єктів виборчого процесу з приводу порушення їхніх прав, свобод та інтересів під час призначення, підготовки й проведення виборів [42, с. 17]. На нашу думку, спір, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму – це публічно-правовий спір, що стосується порушень законодавства про вибори та референдум з боку суб'єктів виборчого процесу (виборців, кандидатів, спостерігачів), інших осіб, які здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення виборчого процесу (до останніх можемо віднести виборчі комісії, ініціативні групи, їх представники, ЗМІ, тощо). В той же час, питання предмету виборчого спору слід розкрити детальніше, однак вже після аналізу ознак такого спору [23, с. 134].

Специфіка виборчих спорів обумовлює необхідність врахування не лише індивідуального інтересу заявника, а й публічного інтересу, пов'язаного з легітимністю виборчого процесу та довірою суспільства до його результатів. У цьому аспекті адміністративний суд виступає не лише як орган вирішення конкретного правового конфлікту, а й як інституційний гарант дотримання принципів законності, рівності виборчого права та справедливості виборчих процедур [36, с. 69].

Як зазначає О. В. Скочиляс-Павлів, виборчі спори характеризуються такими особливостями: а) пов'язаність з інтересами всього суспільства, з політичними правами щодо участі у виборах та референдумах, з реалізацією інститутів прямої представницької демократії; б) обмеженість у часі, а саме виборчий спір виникає з моменту початку виборчого процесу і завершується оприлюдненням результатів виборів; в) є терміновими адміністративними

справами, а тому мають особливості порівняно із іншими публічно-правовими спорами щодо повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду справи, подання заяв по суті справи, обчислення процесуальних строків, проголошення та вручення судових рішень, апеляційного та касаційного оскарження; г) наявність особливостей щодо підсудності, суб'єктного складу, строків звернення до суду, складу суду при вирішенні справи, сплати судового збору, судових рішень за наслідками розгляду справ, здійснення представництва [144, с. 175]. Не можемо повністю погодитися із науковцем щодо визначених ряду ознак виборчого спору. Так, виборчий спір хоч і виникає в процесі виборчого процесу або процесу референдуму, однак завершується не з моменту оприлюднення результату виборів, референдуму, а з моменту його вирішення адміністративним судом. При цьому, частина виборчих спорів стосується оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, вчинених не до голосування, а під час голосування, тому вони в принципі можуть бути завершені вже після оприлюднення результатів виборів, референдуму (особливо якщо суб'єктами, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржуються є не виборчі комісії, а наприклад ЗМІ чи окремі юридичні особи, задіяні у виборчому процесі. Крім того, ознака «обмеженість в часі» стосується передусім можливості звернення до адміністративного суду та вирішення спору судом щодо порушень, що відбулися до голосування, саме у ті строки, що забезпечують вирішення цього спору до закінчення голосування на виборах, референдумі. При цьому, ця прив'язка до конкретної дати стосується не лише виборчих спорів, а також справ, пов'язаних з реалізацією свободи мирних зібрань. Інші термінові адміністративні справи вирішуються у скорочені процесуальні строки, підставою для відкриття провадження у справі також є подання адміністративного позову у скорочені строки, однак прив'язки до певного терміну, настання якого зумовлює позбавлення права на звернення до адміністративного суду та вирішення справи судом немає [23, с. 134-135; 67, с. 229-230].

Щодо вказаної вище ознаки, звернемося до судової практики у спорах,

пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму.

Як зазначається у постанові Верховного Суду від 24 січня 2020 року у справі № 804/1164/17, в якій розглядався позов депутата Дніпровської міської ради, кандидата у депутати Дніпропетровської міської ради на чергових виборах депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів до Дніпровської міської виборчої комісії Дніпропетровської області про визнання протиправною та скасування постанови про визначення в порядку черговості кандидатів у депутати у виборчих списках, підставою протиправності оскаржуваної постанови стало її прийняття після закінчення виборчого процесу, тобто за відсутності у відповідача необхідних повноважень, чим було фактично змінено результати голосування на місцевих виборах. Верховний Суд встановив, що прийняття відповідною комісією рішення про визначення черговості кандидатів у депутати у виборчому списку від місцевої організації партії, яка має право на участь у розподілі депутатських мандатів у цьому окрузі є однією із стадій встановлення результатів виборів відповідно до діючого на час проведення виборів Закону України «Про місцеві вибори». Суд послався на рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2009 року № 14-рп/2009, відповідно до якого строки проведення виборів є важливим інститутом гарантії реалізації виборчих прав громадян, тобто виборчому процесу притаманний темпоральний аспект, сутність якого полягає у тому, що цілеспрямована діяльність суб'єктів виборчого процесу неминуче розгортається у часі. Виборчий процес не може тривати безмежно, отже, повинен закінчуватися у певний нормативно встановлений момент часу. У зв'язку із цим, Верховний Суд погодився із доводами позивача та рішенням судів першої та апеляційної інстанції щодо протиправності оскаржуваної постанови [88; 122]. Темпоральний вимір виборчого процесу порівняно з іншими юридичними процесами особливо важливий у зв'язку з винятковою роллю виборів як форми здійснення волевиявлення народу, адже проміжок часу, в межах якого відбувається виборчий процес, характеризується специфічним станом суспільства і держави [78; 82]. При цьому, як зазначає І. В. Глиняний, в судовій практиці зберігається

складність визначення належної підсудності виборчих спорів, особливо у випадках, коли оскаржувані рішення або дії вчиняються на межі виборчого процесу та поза його межами [36, с. 70]. На нашу думку, правова позиція, висловлена Конституційним Судом України, аж ніяк не суперечить вказаній нами тезі про те, що виборчий спір завершується не з моменту оприлюднення результату виборів, референдуму, а з моменту його вирішення адміністративним судом. Відповідно до ч. 4 ст. 79, ч. 2 ст. 137, ч. 3 ст. 196 Виборчого кодексу України виборчий процес завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів або у день офіційного опублікування подання Центральної виборчої комісії до Верховної Ради України щодо призначення повторних виборів Президента України; аналогічно – процес референдуму завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів всеукраїнського референдуму (ч. 2 ст. 22 Закону України «Про всеукраїнський референдум»). При цьому, таке оголошення відбувається у разі, якщо дії Центральної виборчої комісії щодо складання протоколу про результати всеукраїнського референдуму не оскаржені до суду в порядку КАСУ (ч. 1 ст. 118 Закону). На жаль, у Виборчому кодексі України аналогічного положення не знаходимо, однак фактично відповідне рішення Центральною виборчою комісією може бути прийнято також після завершення процедури оскарження рішень комісій щодо встановлення результатів виборів як в Україні в цілому, так і в межах окремих округів чи дільниць. Тим більше, строки вирішення спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом не перевищують п'ять днів, а строки апеляційного оскарження і подальшого розгляду справи судом апеляційної інстанції – двох днів. Тому в будь-якому випадку до моменту завершення виборчого процесу чи процесу референдуму будуть розглянуті в порядку адміністративного судочинства.

Верховний Суд у постанові від 8 липня 2019 року у справі № 855/244/19 звернув увагу на те, що в умовах швидкоплинного виборчого процесу порушення

будь-якого строку тягне за собою недотримання строків наступних процедур, що може мати наслідком не лише порушення прав чи законних інтересів окремого суб'єкта виборчого процесу, але й прав інших суб'єктів, а головне права народу на формування складу органів місцевого самоврядування [96]. За таких обставин, колегія суддів Шостого апеляційного адміністративного суду, вирішуючи адміністративну справу за позовом Політичної партії «Розвиток і Добробут» до Центральної виборчої комісії про зобов'язання вчинити дії дійшла висновку, що порушення позивачем встановленого законом граничного строку подання до Центральної виборчої комісії копії рішення вищого керівного органу партії про участь її місцевих організацій у місцевих виборах, свідчить про відсутність в оскаржуваній бездіяльності ознак протиправності та про безпідставність вимог до відповідача щодо включення позивача до спірного переліку та його подальшого опублікування [102]. Вище викладені правові позиції Верховного Суду дозволяють прийти до висновків, що спори, пов'язані з виборчим процесом та процесом референдуму повинні вирішуватися саме в прискорених провадженнях із скороченими строками, що дозволять завершити процес вирішення спору (включно із необхідними процедурами оскарження, що зумовлюють зупинення дії рішення суб'єкта виборчого процесу, що оскаржується, до закінчення строків, коли виборчий процес завершується.

Також обраний позивачем у спорі, що виник із виборчого процесу чи процесу референдуму повинен бути ефективним. Зокрема, колегія суддів Шостого апеляційного суду у постанові від 15 вересня 2020 року у справі № 640/21488/20 зазначила, що непогодження позивачів з адміністративним поділом виборчих округів у певних районах міста Києва не може бути підставою для скасування відповідної постанови, оскільки враховуючи територіальний устрій міста Києва та кількість виборців, що проживають у певних районах, здійснюючи такий поділ, неможливо у повній мірі забезпечити інтереси усіх виборців. Також Колегія звертає увагу, що скасування постанови від 07.09.2020 №7 «Про утворення територіальних виборчих округів з чергових виборів депутатів Київської міської ради 25 жовтня 2020 року» не призведе до

поновлення прав позивачів, оскільки законодавством не врегульовано належним чином порядок подальших дій в такому випадку, натомість, скасування такої постанови може призвести до неможливості проведення виборів в місті Києві в цілому, що вказує на настання більш негативних наслідків для учасників виборчого процесу ніж ті, про які вказано позивачами [104].

У ст. 64 Виборчого кодексу зазначається перелік рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, що можуть бути оскаржені в порядку адміністративного судочинства, зокрема: рішення, дії, бездіяльність Центральної виборчої комісії, окружних виборчих комісій, територіальних виборчих комісій, дії або бездіяльність членів Центральної виборчої комісії, дії кандидатів в Президенти України, народні депутати, депутати місцевої ради, голови територіальної громади, їх довірених осіб, офіційних спостерігачів, рішення, дії, бездіяльність засобів масової інформації, інформаційних агентств, їх власників, посадових і службових осіб, творчих працівників, рішення чи дії політичної партії, що стосується виборчого процесу [27] (хоча не зазначається на можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій). Відповідно до ст. 124 Закону України «Про всеукраїнський референдум» оскарженню в порядку адміністративного судочинства підлягають крім рішень, дій чи бездіяльності Центральної виборчої комісії, органів влади та ЗМІ також рішення, дії, бездіяльність комісій з всеукраїнського референдуму, рішення чи дії ініціативної групи, члена ініціативної групи, політичної партії, громадської організації, зареєстрованих як прихильник чи опонент питання всеукраїнського референдуму, рішення чи бездіяльність уповноважених осіб суб'єктів процесу всеукраїнського референдуму, офіційного спостерігача [106]. Аналогічно, можливість оскарження в порядку адміністративного судочинства визначена щодо рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу ст. ст. 273, 275 – 279 КАСУ, а в ст. 274 КАСУ передбачається можливість вирішення в порядку адміністративного судочинства справ за позовами виборців про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, має кожен, хто має право голосу на відповідних виборах або референдумі. Отже, перелік

адміністративних справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму міститься у ст. ст. 273 – 279 КАСУ і до таких справ відносяться справи про: щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій; про уточнення списку виборців; щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів публічної адміністрації, ЗМІ, окремих суб'єктів виборчого процесу, які порушують законодавство про вибори та референдум [44]. У адміністративно-правовій доктрині виділяється дещо інша класифікація спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму: спір щодо обмежень на виборче право, щодо реалізації пасивного виборчого права, щодо висунення та реєстрації кандидатів, щодо передвиборної агітації, щодо підведення підсумків голосування та визначення результатів, щодо оскарження рішень, дій (або бездіяльності) виборчих комісій, інших питань, що стосуються виборчого процесу, в тому числі щодо фінансування передвиборної кампанії [45, с. 605]. Відповідні справи вирішуються у дводенний строк після надходження позовної заяви (що подається протягом п'яти днів із дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності, але не пізніше двадцять другої години дня, що передує дню голосування, якщо порушення відбулося до голосування), а щодо заяв, що надійшли до дня голосування – не пізніше ніж за дві години до початку голосування (для справ про уточнення списку виборців – невідкладно). Дводенний строк передбачається також для подання апеляційних скарг та вирішення справи судом апеляційної інстанції, при цьому для судових рішень, ухвалених до дня голосування передбачається, що відповідна апеляційна скарга на рішення має бути подана не пізніш як за чотири години до початку голосування, а суд апеляційної інстанції розглядає справу не пізніше ніж за дві години до початку голосування. Для справ про уточнення списку виборців передбачається, що позовна заява повинна бути подана за два дні до дня голосування [23, с. 135; 44; 105].

Важливою рисою спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму також є особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції [23, с. 135]. Як зазначається у постанові Верховного

Суду від 14 вересня 2020 року у справі № 855/29/20, правила адміністративної юрисдикції (підсудності) у своїй сукупності певним чином встановлюють алгоритм обрання компетентного адміністративного суду для розгляду і вирішення конкретної справи. Правильне визначення компетентного суду для розгляду і вирішення адміністративної справи має значення для ухвалення законного і обґрунтованого судового рішення в адміністративній справі [77]. Як зазначає В. А. Стукаленко визначення такої юрисдикції залежить від статусу позивача у виборчому спорі та його позовних вимог [149, с. 39]. Зокрема, справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій, дільничних комісій з референдуму, членів цих комісій, про уточнення списку виборців, щодо дій чи бездіяльності суб'єктів у сфері медіа, підприємств, установ, організацій, їх посадових та службових осіб, творчих працівників суб'єктів у сфері медіа, що порушують законодавство про вибори та референдум, про оскарження дії чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їхніх довірених осіб є підсудними місцевим загальним судам як адміністративним судам. Спеціалізованому апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції підсудні справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності ЦВК, членів цієї комісії (крім рішень щодо встановлення результатів виборів чи всеукраїнського референдуму, що підсудні Верховному Суду), про оскарження дій кандидатів на пост Президента України, їхніх довірених осіб; Спеціалізованому окружному адміністративному суду – справи щодо оскарження дій та бездіяльності ініціативних груп всеукраїнського референдуму, члена ініціативної групи всеукраїнського референдуму, що порушують законодавство про вибори чи референдум. Інші справи, пов'язані з виборчим процесом та процесом референдуму розглядаються окружними адміністративними судами. Судами апеляційної інстанції у спорах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму є апеляційні адміністративні суди – щодо рішень місцевих загальних та окружних адміністративних судів, ухвалених у таких спорах; Верховний Суд – щодо рішень апеляційних

адміністративних судів, Спеціалізований апеляційний адміністративний суд – щодо рішень Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Велика палата Верховного Суду – щодо рішень Верховного Суду, прийнятого у виборчому спорі [23, с. 135; 44].

У постанові Верховного Суду від 26 червня 2020 року у справі № 804/7070/17 висловлено правову позицію щодо особливостей адміністративної юрисдикції у спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій. Попри те, що законодавство про адміністративне судочинство, що діяло на час проведення виборів (тобто в редакції КАСУ до 2017 року) передбачало, що рішення, дії чи бездіяльність Нікопольської міської виборчої комісії оскаржуються до місцевого загального суду, однак як свідчать встановлені обставини справи, предмет оскарження в цій справі не був пов'язаний із підготовкою та проведенням місцевих виборів, а стосувався процедури відкликання голови міської ради, яка врегульована Законом України «Про статус депутатів місцевих рад» та проводиться поза межами виборчого процесу. У зв'язку з цим положення ст. 172 КАСУ на спірні правовідносини в цьому випадку не поширюється. Виходячи з положень ч. 1 ст. 20 Закону України «Про місцеві вибори», Нікопольська міська виборча комісія Дніпропетровської області є спеціальним колегіальним державним органом, уповноваженим організовувати підготовку та проведення відповідних виборів і забезпечувати додержання та однакове застосування законодавства України щодо відповідних виборів. Тобто, зазначена виборча комісія в цьому випадку виступає суб'єктом владних повноважень у розумінні положень ст. 3 КАСУ. Отже, виходячи з того, що відповідачем у справі є спеціальний колегіальний державний орган, який є суб'єктом владних повноважень, та те, що оскаржувана постанова прийнята таким органом поза межами виборчого процесу, вказана справа предметно підсудна окружному адміністративному суду [91]. З цього приводу колегія суддів Верховного Суду зазначає, що ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 19 лютого 2018 року у справі №815/603/18, встановлено, що 25 листопада 2017 року завершився виборчий процес з виборів

Цебриківського селищного голови Цебриківської об'єднаної територіальної громади Великомихайлівського району Одеської області та депутатів Цебриківської селищної ради, що свідчить про відсутність правових підстав розглядати адміністративну справу щодо оскарження дій, рішень або бездіяльності Цебриківської селищної територіальної виборчої комісії Цебриківської об'єднаної територіальної громади Великомихайлівського району Одеської області за правилами ст. 273 КАСУ. На думку суду правомірність рішень виборчої комісії має перевірятись у загальному порядку, передбаченому КАСУ, як рішень суб'єкта владних повноважень [84; 155]. Схожу правову позицію знаходимо у постанові Верховного Суду від 4 лютого 2019 року у справі № 855/15/19, відповідно до якої спори, які виникли поза межами виборчого процесу або не стосуються виборчого процесу (проведення та підготовки виборів), не належать до виборчих спорів у розумінні КАСУ, а тому визначення судової юрисдикції таких спорів та їх розгляд здійснюється в загальному порядку [92]. Власне, пов'язаність правовідносин з виборчим процесом полягає в тому, щоб ці правовідносини виникли в межах виборчого процесу й стосувалися підготовки та проведення виборів [89].

Отже, ще однією ознакою виборчого спору можемо визначити його пов'язаність із виборчим процесом, у разі якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або інших осіб, пов'язаних із виборчим процесом, має значення чи не завершився виборчий процес і ці особи мають статус суб'єктів виборчого процесу. У разі, якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії, інших виборчих комісій, однак виборчий процес завершився, процедура вирішення адміністративної справи за відповідним позовом не буде розглядатися в порядку прискореного провадження, а буде розглядатися як публічно-правовий спір фізичної особи із суб'єктом владних повноважень. Відповідний спір з іншими учасниками виборчого процесу в такому випадку також не буде таким, що пов'язаний із виборчим процесом, оскільки відповідні фізичні особи, юридичні особи (політичні партії, громадські організації, ЗМІ), органи державної влади чи

місцевого самоврядування не матимуть статусу учасника виборчого процесу, а відповідний спір буде або публічно-правовим спором із суб'єктом владних повноважень або матиме приватно-правову природу.

Додатково можемо визначити ще дві ознаки адміністративних справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, не визначені в адміністративно-правовій доктрині: а) їх вирішення у прискореному провадженні, тобто у строки, прив'язані до фактичної події – дня голосування на виборах чи референдуму; б) відповідачами у цій категорії справ не завжди є суб'єкти владних повноважень, а й інші особи, залучені до виборчого процесу (процесу референдуму) – як безпосередні учасники (кандидати, спостерігачі, політичні партії), так і суб'єкти, що залучені до організаційного чи інформаційного забезпечення виборчого процесу (ініціативні групи, виборчі комісії, ЗМІ тощо). Відповідні міркування є справедливими і для оскарження рішень, дій чи бездіяльності комісій з референдуму, ініціативних груп, інших суб'єктів процесу проведення референдуму [23, с. 135; 67, с. 231].

У КАСУ на жаль не визначено в якому провадженні – загальному позовному чи спрощеному позовному вирішуються спори, пов'язані з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Якщо проаналізувати судову практику у відповідних спорах можемо зазначити різний підхід до цього питання. Так, в рішенні Чернігівського окружного адміністративного суду від 13 вересня 2020 року у справі № 620/3823/20 за позовом про визнання протиправним та скасування рішення Остерської міської територіальної виборчої комісії Чернігівського району Чернігівської області, зобов'язання відповідача вчинити дії, а саме – утворити територіальні виборчі округи з перших виборів депутатів Остерської міської ради Чернігівського району Чернігівської області 25.10.2020 відповідно до положень статті 199 Виборчого кодексу України, зазначається, що справа розглядалася за правилами загального позовного провадження, з урахуванням особливостей розгляду категорії термінових адміністративних справ, визначених ст. 273 КАСУ [137]. Інше рішення – Запорізького районного суду від 2 вересня

2020 року у справі № 317/525/17 за позовом до Наталівської сільської виборчої комісії Запорізького району Запорізької області про визнання дій неправомірними також прийнято за результатами розгляду справи в загальному позовному провадженні. На підтвердження цього в рішенні вказується, що 21 березня 2019 року відкрите провадження у справі. 17 травня 2019 року судом, за клопотанням представника позивача, змінено порядок розгляду справи на загальний та призначено підготовче засідання [117]. Аналогічно, в іншому рішенні Запорізького районного суду від 26 серпня 2020 року у справі № 317/526/17 за позовом до Наталівської сільської виборчої комісії Запорізького району Запорізької області про визнання дій неправомірними, зазначається про те, що 01 березня 2019 року справа надійшла до Запорізького районного суду Запорізької області, а 05 березня 2019 року відкрите провадження у справі. 16 квітня 2019 року судом за клопотанням представника позивача змінено порядок розгляду справи на загальний та проведено підготовче засідання [118]. В рішенні Київського окружного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 320/7976/20 за позовом до Обухівської міської територіальної виборчої комісії Обухівського району Київської області про визнання протиправним та скасування рішення взагалі не вказано форму адміністративного судочинства. Однак, зважаючи на те, що в рішенні також не вказано результати розгляду клопотань про обрання форми адміністративного судочинства і зазначено, що справа вирішувалася за участю сторін, ця справа вирішувалася в порядку загального позовного провадження [120].

З іншого боку, у постанові Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 квітня 2020 року у справі № 640/9401/19 за позовом до Центральної виборчої комісії про визнання бездіяльності протиправною, зобов'язання вчинити дії, суд вирішив розглянути справу у загальному позовному провадженні (у порядку письмового провадження), хоча у тексті апеляційної скарги позивачі повідомляють про своє бажання взяти участь у відкритому судовому засіданні суду апеляційної інстанції. Суд зазначив, що суд апеляційної інстанції може розглянути справу без повідомлення учасників справи (в порядку

письмового провадження) за наявними у справі матеріалами, якщо справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів, подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, які ухвалені в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін (у порядку письмового провадження). На думку суду, підстави для проведення розгляду апеляційної скарги за участю сторін у відкритому судовому засіданні відсутні, зважаючи на обставини справи [103]. В рішенні Київського окружного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 320/8098/20 за позовом до Борщагівської сільської територіальної виборчої комісії Бучанського району Київської області про визнання протиправним та скасування рішення та зобов'язання вчинити певні дії зазначається на тому, що справа вирішувалася в порядку спрощеного позовного провадження [119]. Аналогічно судом вирішено спір у спрощеному позовному провадженні у справі № 520/12110/2020 за позовом до Харківської міської територіальної виборчої комісії Харківського району Харківської області про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії [132; 133].

Виходячи із судової практики, можемо виділити ще одну ознаку спору, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму – він повинен стосуватися не просто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта виборчого процесу чи процесу референдуму, а бути пов'язаний із необхідністю поновлення права, порушеного цими рішеннями, діями чи бездіяльністю.

Як зазначається в рішенні Київського окружного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 320/8098/20 за позовом особи до Борщагівської сільської територіальної виборчої комісії Бучанського району Київської області про визнання протиправним та скасування рішення та зобов'язання вчинити певні дії, особливістю провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій визначені ст. 273 КАСУ. Так, ч.ч. 1 та 2 цієї ст. закріплено, що право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій мають суб'єкти відповідного

виборчого процесу (крім виборчої комісії), а також ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму. Виборець, учасник всеукраїнського референдуму (громадянин України, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі) може оскаржити рішення, дії чи бездіяльність виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, якщо такі рішення, дії чи бездіяльність безпосередньо порушують його виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму. Отже, обов'язковою передумовою можливості виборця оскаржити рішення виборчої комісії є факт порушення таким рішенням виборчих прав або інтересів такого виборця щодо участі у виборчому процесі. Як зазначено в пункті 3.1.2 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду від 01.11.2013 №15 "Про практику застосування адміністративними судами положень КАСУ під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом", виборці мають право на звернення до суду лише в разі порушення їхніх виборчих прав або інтересів щодо участі у виборчому процесі особисто. Під виборчими правами та інтересами виборця щодо участі у виборчому процесі особисто необхідно розуміти не тільки право голосу на відповідних виборах, а й участь у роботі виборчих комісій як членів цих комісій, у проведенні передвиборної агітації, здійсненні спостереження за виборами та інших заходах у порядку, визначеному законами України. У зазначених випадках під час вирішення виборчих спорів судам необхідно перевіряти не лише правомірність оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності відповідача, а й встановлювати наявність порушення ними прав, свобод та інтересів, законних прав або охоронюваних законом інтересів позивача [119]. Спеціальною умовою, за якої можлива реалізація виборцем, як суб'єктом виборчого процесу, наданого йому права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій, а саме – безпосереднє порушення такими рішеннями, діями чи бездіяльністю його виборчих прав або інтересів щодо участі у виборчому процесі, процесі референдуму. Харківський окружний адміністративний суд, розглядаючи справу про визнання протиправним та скасування рішення Харківської міської

територіальної виборчої комісії, зобов'язання вчинити певні дії, приходять до висновку, що у розумінні наведеної норми (ч. 2 ст. 273 КАСУ) безпосереднім порушенням виборчих прав і інтересів може вважатися те порушення, яке фактично існує станом на час прийняття оскарженого рішення та впливає на участь позивача у виборчому процесі, процесі референдуму. Отже, громадянам України, які мають право голосу та є виборцями, відповідно, надається право голосу на місцевих виборах, а також право на участь у виборчому процесі у інший спосіб, інші права, передбачені ст. 6, 7, 9, 10 та 11 Виборчого кодексу України [132]. Крім того, Верховний Суд в постанові від 4 травня 2019 року у справі №855/134/19 виклав правовий висновок, згідно з яким під час вирішення виборчих спорів суд повинен перевірити не тільки правомірність оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності відповідача, але й встановити наявність порушення такими рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод та охоронюваних законом інтересів позивача. При цьому, встановлення в судовому порядку відсутності такого порушення є підставою для відмови в задоволенні позовних вимог заявника [93]. Суд відзначає, що інтереси виборця у розумінні, наведеному в частині 2 статті 273 КАСУ, повинні, в першу чергу, переслідувати мету щодо участі останнього у виборчому процесі. Тому, необхідність вчинення виборцем додаткових дій для реалізації цих інтересів, у разі забезпечення йому необхідних умов для їх реалізації, не може вважатись безпосереднім порушенням таких інтересів. Суд зазначає, що у даному випадку утворення територіальних виборчих округів жодним чином не обмежує реалізацію виборцем своїх прав на участь у виборчому процесі та не може вважатися позбавленням виборчих прав, порушенням інтересів виборців. Ці права та інтереси збережені прийняттям оскарженого рішення відповідачем [133]. Аналогічна правова позиція викладена Верховним Судом у Постанові від 10.01.2019 р. № 855/3/19|А/9901/1/19 [74]. У постанові Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 вересня 2020 року у справі № 320/7976/20 висловлено також цікаву правову позицію. Зокрема, суд зазначив, що під час вирішення виборчих спорів суд повинен перевірити не тільки правомірність оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності відповідача, але

й встановити наявність порушення такими рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод та охоронюваних законом інтересів позивача. При цьому, встановлення в судовому порядку відсутності такого порушення є підставою для відмови в задоволенні позовних вимог заявника, а не повернення позовної заяви позивачу без розгляду. Враховуючи вищевикладене та з огляду на суб'єктний склад учасників зазначеної адміністративної справи та права суб'єктів виборчого процесу, які закріплені у Виборчому кодексі України та Кодексі адміністративного судочинства України, а також наведення позивачем в позовній заяві посилань на наявність порушень його виборчих прав, суд першої інстанції, на етапі прийняття вказаної позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у цій справі, дійшов помилкових висновків про повернення вказаної адміністративної справи, адже наявність або відсутність порушення прав позивача, як суб'єкта виборчого процесу, повинна встановлюватись судом вже під час розгляду зазначеної адміністративної справи по суті. Аналогічна правова позиція викладена в постанові Верховного Суду від 04.05.2019 у справі № 855/134/19 [101].

Поновлюючи порушені права суб'єктів виборчого процесу, адміністративний суд повинен не втручатися у дискрецію (вільний розсуд) суб'єкта владних повноважень поза межами перевірки за критеріями, вказаними у ч. 2 ст. 2 КАСУ. Як вказано у постанові Верховного Суду від 16 вересня 2020 року у справі № 240/15443/20 дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених проектом нормативно-правового акта. Відповідні повноваження органу публічної адміністрації обумовлене певною свободою (тобто вільним, або адміністративним розсудом) в оцінюванні та діях, у виборі одного з варіантів рішень та правових наслідків. [81]. Зокрема, Харківський окружний

адміністративний суд, розглянувши справу про визнання протиправним та скасування рішення Харківської міської територіальної виборчої комісії, зобов'язання вчинити певні дії, зауважив, що суд є органом, що не створюючи нових правових норм, не підмінюючи собою органи виконавчої та законодавчої влади, на підставі закону у встановленому процесуальним законом порядку вирішує справи. В постанові Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року за № 13 викладено позицію щодо неможливості суду підмінити собою органи владних повноважень, згідно якої суд не може підмінити державний орган, рішення якого оскаржується, приймаючи замість рішення, яке визнається протиправним, інше рішення, яке б відповідало закону, та давати вказівки, які б свідчили про вирішення питань, які належать до компетенції такого суб'єкта владних повноважень [132]. В Постанові від 10 вересня 2020 року у справі № 855/46/20, Верховний Суд дійшов висновку, що Центральною виборчою комісією не допущено бездіяльності при розгляді звернення позивача від 01 вересня 2020 року, як стверджується в апеляційній скарзі, оскільки строк розгляду заяви на час звернення позивача до суду з цим позовом не закінчився. Суд дійшов висновку, що порядок розгляду звернень громадян, які надходять до Центральної виборчої комісії під час виборчого процесу, а також ухвалення рішень за наслідками цього розгляду залежить від суті питання, з яким звертається заявник, і не передбачає обов'язкового винесення цього питання на засідання Центральної виборчої комісії для прийняття колегіального рішення. У цьому зв'язку треба зазначити, що розгляд звернень у Центральній виборчій комісії організовано таким чином, що попереднє їх вивчення здійснює член Центральної виборчої комісії, до повноважень якого віднесено, з-поміж іншого, вирішувати чи є достатні підстави для того, аби порушені у зверненні питання Комісія розглядала на засіданні та ухвалювала з цього приводу колегіальне рішення. Критеріїв, якими мав би керуватися член Центральної виборчої комісії, коли вирішував в якій формі треба розглядати певне звернення, яке надійшло до Центральної виборчої комісії, законодавство не містить, як і вичерпного переліку питань, які вимагають саме колегіального ухвалення рішення. Це сфера

дискреційних повноважень члена Центральної виборчої комісії, реалізація яких, втім, повинна мати об'єктивні підстави та узгоджуватися з приписами закону. Таким чином, вирішення питання про те, в якій формі необхідно розглядати звернення, які надходять до Центральної виборчої комісії, є дискреційними повноваженнями Комісії, а тому суд не може втручатися у їх здійснення [73].

В постанові Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 9901/553/19 висловлено правову позицію щодо визначення адміністративної юрисдикції у разі об'єднання кількох виборчих спорів. У жовтні 2019 року особа звернулася до Верховного Суду як суду першої інстанції із позовом про визнання дій особи на виборах Президента України такими, що порушують положення Закону України «Про вибори Президента України», про зобов'язання Центральної виборчої комісії прийняти рішення, яким чергові вибори Президента України 31 травня 2019 року визнати такими, що не відбулися, з 21 квітня 2019 року. Позовна заява була повернута позивачеві, зважаючи на об'єднання ним позовних вимог та імперативні приписи процесуального закону, що забороняють об'єднувати в одне провадження позовні вимоги, які за правилами предметної та виключної підсудності підсудні різним адміністративним судам. Велика Палата Верховного Суду, що переглядала це рішення як суд апеляційної інстанції вирішила, що оскільки позивач об'єднав в одне провадження кілька вимог, що підсудні різним судам, і немає законних підстав для їхнього роз'єднання в окремі провадження таким чином, щоб після роз'єднання Верховний Суд як суд першої інстанції міг розглядати у самостійному провадженні позовні вимоги до особи, які цьому суду за правилами виключної підсудності не підсудні, то суд першої інстанції ухвалив правильне рішення про повернення позовної заяви її авторіві. Також суд вдався до формулювання і використання процесуальних особливостей та обмежень, пов'язаних зі строками оскарження справи, пов'язаної із виборчим процесом з чергових виборів Президента України як ще однієї із підстав для повернення позовної заяви [80]. В той же час, зазначена особливість не є ознакою виборчого спору, а відповідно до ч. 5 ст. 172 КАСУ стосується усіх випадків об'єднання

позовних вимог щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам [44].

У судовій практиці у спорах, що пов'язані з виборчим процесом та процесом референдуму наявні окремі проблеми, пов'язані із колізією між виборчим законодавством, законодавством про референдум та актами інших галузей.

Зокрема, у постанові Верховного Суду від 17 квітня 2020 року у справі № 640/7678/19 висловлено цікаву правову позицію щодо можливості проведення місцевого референдуму з питань об'єднання територіальних громад. У цій справі оскаржувалася постанова Центральної виборчої комісії щодо проведення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів від 30 червня 2019 року у зв'язку із непроведенням місцевих референдумів жителів громад, що об'єднувалися у нові територіальні громади, у зв'язку із цим нелегітимністю створених об'єднаних територіальних громад. Верховний Суд зазначив, що в Законах України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» не передбачено обов'язковості проведення місцевого референдуму для об'єднання територіальних громад, а лише обов'язковість проведення громадського обговорення пропозиції щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад, відповідно до Закону така пропозиція ініціюється відповідним сільським, селищним, міським головою і після громадського обговорення передається в сільську, селищну, міську раду на затвердження і прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад. Суд також зазначає, що Європейська хартія місцевого самоврядування не передбачає обов'язкового проведення референдуму у разі зміни територіальних кордонів органів місцевого самоврядування, а лише визначає можливість його проведення, як одного із способів з'ясування думки громади. З іншого боку, суд погоджується із наявністю колізії між положеннями згаданого Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», який

передбачає можливість прийняття рішення про «об'єднання в одну однойменних адміністративно-територіальних одиниць, які мають спільний адміністративний центр» виключно шляхом місцевого референдуму. Суд вирішив, що у спірних правовідносинах слід застосовувати норми першого закону, оскільки при визначенні нормативно-правового акту, який підлягає застосуванню слід дотримуватися позиції, що у разі існування неузгодженості між нормами, виданими одним і тим самим нормотворчим органом, застосовується акт, виданий пізніше, навіть якщо прийнятий раніше акт не втратив своєї чинності; при розбіжності між загальним і спеціальним нормативно-правовим актом перевага надається спеціальному (яким є закон про добровільне об'єднання громад) [83]. Як бачимо, попри колізію між положеннями законодавства про референдум, положеннями закону, відповідно до якого здійснювалося об'єднання територіальних громад в межах реформи децентралізації публічної влади у 2015-2020 роках та виборчим законодавством, суд застосував закон про об'єднання територіальних громад як такий, що було прийнято пізніше і у зв'язку із цим, відмовив у задоволенні позовних вимог щодо визнання протиправною постанови Центральної виборчої комісії щодо результатів виборів, проведених в об'єднаних територіальних громадах.

У постанові Верховного Суду від 12 червня 2020 року у справі № 712/14821/17 за позовом до Департаменту організаційного забезпечення Черкаської міської ради Відділу ведення Державного реєстру виборців Соснівського району про визнання незаконним рішення щодо відмови змінити виборчу адресу в Державному реєстрі виборців особі, яка є внутрішньо переміщеною особою і фактично проживає в м. Черкаси, а не за місцем державної реєстрації, та зобов'язання вчинити певні дії, а саме: змінити виборчу адресу позивача, суд визнав законними рішення суб'єкта владних повноважень. Суд зазначив, що підставою для відмови стало положення Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», яким визначено обов'язок реєстрації нового місця проживання у разі зміни фактичного місця проживання. З іншого боку, в Законі України «Про

забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначено, що внутрішньо переміщена особа реалізує своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах і референдумах шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси. В той же час, суд вказує, що право участі на місцевих виборах мають лише ті громадяни України, які постійно проживають на відповідній території, є членами територіальної громади та мають реєстрацію місця проживання на території відповідного села, селища, міста, вказане у паспорті громадянина України або у витягу про державну реєстрацію місця проживання. Саме воно має ключове юридичне значення при вирішенні спорів щодо включення до списків виборців для голосування на чергових виборах, оскільки залежно від місця реєстрації виборця визначається його виборча адреса та підтверджується належність громадянина до певної територіальної громади, а отже його право голосу на місцевих виборах. Хоча в довідці про постановку на облік як внутрішньо переміщеної особи, вказано нове фактичне місце проживання, однак на думку суду вона не є правовою підставою для зміни місця голосування виборця, тобто голосування не за виборчою адресою, а такою підставою є державна реєстрація нового місця проживання [75]. В іншій постанові Верховного Суду від 20 серпня 2020 року у справі № 712/14819/17 вказується, що позивач як громадянин України має право реалізувати свої виборчі права, зокрема як виборець. Однак реалізувати вона їх може за правилами і з дотриманням вимог чинного законодавства, яке регламентує суспільні відносини в цій сфері. Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи підтверджує факт внутрішнього переміщення цієї особи. Однак цей документ не є документом, який підтверджує зареєстроване місце проживання особи, за якими можна визначити його виборчу адресу (як виборця). Документами, до яких вносяться відомості про місце проживання громадян України, є паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення громадянина України. Натомість довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є документом, до якого вносяться відомості про місце перебування особи [86]. Отже, особливістю спорів, пов'язаних із

реалізацією права голосування на виборах чи референдуму є те, таке право може бути поновлене лише у випадку, якщо особа відповідає вимогам особи, що має право голосу (для місцевих виборів такою вимогою є постійне проживання в межах відповідного населеного пункту, що входить до складу відповідного населеного пункту територіальної громади, району в місті, району, області, що засвідчується паспортом або іншим документом, що містить інформацію про державну реєстрацію місця проживання такої особи).

На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити, що спір, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму – це публічно-правовий спір, що стосується порушень законодавства про вибори та референдум з боку суб'єктів виборчого процесу (виборців, кандидатів, спостерігачів), інших осіб, які здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення виборчого процесу (до останніх можемо віднести виборчі комісії, ініціативні групи, їх представники, ЗМІ, тощо).

Спір, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму, виникає в процесі виборчого процесу або процесу референдуму, а завершується з моменту його вирішення адміністративним судом. При цьому, частина виборчих спорів стосується оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, вчинених не до голосування, а під час голосування, тому вони в принципі можуть бути завершені вже після оприлюднення результатів виборів, референдуму (особливо якщо суб'єктами, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржуються є не виборчі комісії, а наприклад ЗМІ чи окремі юридичні особи, задіяні у виборчому процесі) [23, с. 135; 67, с. 231].

Ознаками спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, що вирішуються в прискореному провадженні є: а) обмеженість в часі, що означає звернення до адміністративного суду та вирішення спору судом щодо порушень, що відбулися до голосування, саме у ті строки, що забезпечують вирішення цього спору до закінчення голосування на виборах, референдумі, наявність прив'язки до конкретної дати – дати голосування; б) вирішення прискорених проваджень із скороченими строками, що дозволять завершити

процес вирішення спору (включно із необхідними процедурами оскарження, що зумовлюють зупинення дії рішення суб'єкта виборчого процесу, що оскаржується, до закінчення строків, коли виборчий процес завершується; в) вирішення спору у прискореному провадженні, тобто у строки, прив'язані до фактичної події – дня голосування на виборах чи референдуму; г) особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції; д) відповідачами у цій категорії справ не завжди є суб'єкти владних повноважень, а й інші особи, залучені до виборчого процесу (процесу референдуму) – як безпосередні учасники (кандидати, спостерігачі, політичні партії), так і суб'єкти, що залучені до організаційного чи інформаційного забезпечення виборчого процесу (ініціативні групи, виборчі комісії, ЗМІ тощо); є) безпосередня пов'язаність із виборчим процесом, тобто у разі якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або інших осіб, пов'язаних із виборчим процесом, має значення чи не завершився виборчий процес і ці особи мають статус суб'єктів виборчого процесу; ж) спір може вирішуватися як за правилами загального позовного провадження, так і за правилами спрощеного позовного провадження (в тому числі в письмовому провадженні), з урахуванням особливостей для спору, передбачених в КАСУ; з) спір повинен стосуватися не просто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта виборчого процесу чи процесу референдуму, а бути пов'язаний із необхідністю поновлення права, порушеного цими рішеннями, діями чи бездіяльністю [23, с. 135; 67, с. 232].

У разі, якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії, інших виборчих комісій, однак виборчий процес завершився, процедура вирішення адміністративної справи за відповідним позовом не буде розглядатися в порядку прискореного провадження, а буде розглядатися як публічно-правовий спір фізичної особи із суб'єктом владних повноважень. Відповідний спір з іншими учасниками виборчого процесу в такому випадку також не буде таким, що пов'язаний із виборчим процесом, оскільки відповідні фізичні особи, юридичні особи (політичні партії, громадські організації, ЗМІ), органи державної влади чи місцевого самоврядування не матимуть статусу

учасника виборчого процесу, а відповідний спір буде або публічно-правовим спором із суб'єктом владних повноважень або матиме приватно-правову природу.

Поновлюючи порушені права суб'єктів виборчого процесу, адміністративний суд повинен не втручатися у дискрецію (вільний розсуд) суб'єкта владних повноважень, що здійснює організацію виборчого процесу, процесу референдуму.

2.2. Практичні аспекти здійснення прискореного провадження у справах щодо реалізації права на свободу мирних зібрань

Важливою категорією адміністративних справ, які відносяться до категорії термінових адміністративних справ, а тому вирішуються саме у прискореному провадженні є справи щодо реалізації права на свободу мирних зібрань. В КАСУ визначено дві таких справи: встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (ст. 280 КАСУ) і усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань (ст. 281 КАСУ). В першому випадку адміністративний позов подається органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, негайно після одержання повідомлення про проведення мирного зібрання до окружного адміністративного суду о заборону таких заходів чи про встановлення іншого обмеження права на свободу мирних зібрань (щодо місця чи часу їх проведення тощо). В другому випадку право подачі позову належить організатору мирного зібрання, в якому він просить усунути перешкоди та заборонити втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів [44].

Мирні зібрання у судовій практиці визначаються як масові заходи громадян, відкриті й доступні кожному, хто бажає взяти у них участь. Мирні заходи найчастіше проводяться з метою вираження ставлення тих чи інших груп,

об'єднань громадян до суспільних явищ та проблем, привернення уваги органів влади до них та є однією із форм безпосередньої демократії [111]. В науковій літературі вказується, що ознаками мирних зібрань є: організованість, тобто їх учасники повинні мати чітку мету для влаштування цього зібрання; мирний характер, тобто погляди, форми їх вираження, наслідки відповідали суспільним нормам; мирні зібрання повинні відбуватися на певному фізичному просторі (наприклад, це можуть бути громадські місця) [16, с. 92; 162, с. с. 334–335]. Отже, основною рисою мирних зібрань є мирний характер їх проведення. Право громадян України на мирні зібрання гарантується Конституцією України, згідно з ч. 1 ст. 39 якої вони мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Частиною другою цієї статті встановлено, що обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Таким чином, право на свободу мирних зібрань є одним із фундаментальних прав у демократичному суспільстві. Разом з тим, це право не є абсолютним, воно може бути обмежене для досягнення легітимної мети, тією мірою, якою це необхідно у демократичному суспільстві і до тієї межі, яка не призводить до позбавлення самої сутності цього права. Встановити обмеження щодо реалізації права громадян на мирні зібрання може лише суд, якому надано такі повноваження відповідно до Конституції України, в порядку, визначеному статтею 280 КАСУ [111]. Здійснення права на свободу зібрань та об'єднань не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [85].

Виходячи із змісту рішень ЄСПЛ у справі «Austin and Others v. The United Kingdom» від 15.03.2012 та «Баранкевич проти Росії» від 26.07.2007 року

допустимі обмеження можуть бути застосовані: 1) з метою захисту (охорони) щонайменше рівнозначного права на свободу мирних зібрань правового блага (права, свободи, законного інтересу); 2) за обов'язковим дотриманням принципу співмірності втручання; 3) як реакція на реально існуючу небезпеку для відповідного правового блага [134].

У практиці Конституційного Суду України зазначається на тому, що конституційне право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, є невідчужуваним і непорушним правом, гарантованим Основним Законом України (рішення від 19 квітня 2001 року №4-рп/2001), може бути обмеженим, за умови, що таке обмеження є домірним (пропорційним) та суспільно необхідним (рішення від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009). Обов'язок організаторів масових зібрань здійснити завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення таких заходів, треба розуміти так, що організатори таких мирних зібрань мають сповістити зазначені органи про проведення цих заходів заздалегідь, тобто у прийнятні строки, що передують даті їх проведення з метою надання можливості відповідним органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування вжити заходів щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингів, походів і демонстрацій, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей (рішення від 19 квітня 2001 року №4-рп/2001) [123; 124]. Участь органів влади полягає у забезпеченні режиму максимального сприяння проведенню мирного зібрання, зокрема, у разі потреби, забезпечення присутності правоохоронних органів з метою дотримання громадського порядку під час проведення мирних зібрань. Для прийняття рішення в частині заборони організації в реалізації права на мирні зібрання суд повинен пересвідчитися у реальності можливої загрози й така реальність має бути підтверджена відповідними доказами. Ймовірне порушення громадського порядку, створення небезпеки заворушень та злочинів, наслідком яких є реальна загроза здоров'ю населення та правам і свободам інших людей, не може ґрунтуватися на припущеннях [41; 97].

Процесуальний порядок вирішення адміністративних справ щодо реалізації права на свободу мирних зібрань викликає ряд питань у адміністративно-правовій доктрині. Так, М. В. Філоретова зазначає, що у справах про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань, суд, врахувавши значення справи для сторін, обраний позивачем спосіб захисту, категорію та складність справи, обсяг і характер доказів у справі, кількість сторін та інших учасників справи, наявність суспільного інтересу та думку сторін, визначає, як буде розглядатися справа щодо реалізації права на свободу мирних зібрань – у спрощеному чи загальному позовному провадженні [156, с. 102]. На думку Р. С. Мельника, такі категорії справ вирішуються за обов'язковою участю позивача у судовому засіданні [55, с. 33], однак у цій категорії справ суд вирішує справу протягом двох днів після відкриття провадження у справі, а в разі відкриття провадження менш як за два дні до проведення відповідних заходів – невідкладно, строки подання позовної заяви, апеляційної скарги та апеляційного провадження також скорочені, тому на нашу думку і в цьому випадку можемо зазначити на вирішенні справи саме у прискореному провадженні, хоч і за необхідності обов'язкового проведення судового засідання [68, с. 89].

Для визначення процесуальних особливостей вирішення адміністративних справ про обмеження свободи мирних зібрань, слід звернутися до наукового дослідження О. О. Галус. На думку вченої, процесуальний механізм обмеження свободи мирних зібрань детально врегульований ст. 280 КАСУ, яка встановлює особливий порядок розгляду таких справ. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування мають право звернутися до суду негайно після отримання повідомлення про проведення заходу, що підкреслює превентивний характер цього виду позовів. Законодавець встановлює суворий часовий запобіжник: позов, поданий пізніше ніж за 24 години до початку заходу, підлягає залишенню без розгляду. Такий підхід спрямований на запобігання зловживанням з боку органів влади, які могли б штучно затягувати подання позову з метою унеможливлення належного судового розгляду. Водночас нечіткість тлумачення

понять «негайно» та «невідкладно» створює практичні труднощі, особливо коли інформація про загрози надходить напередодні заходу. Важливою гарантією відкритості та змагальності процесу є обов'язок позивача надіслати копію позову організаторам електронною поштою та оприлюднити її на офіційному вебсайті, що прямо передбачено частиною другою статті 280 КАСУ [33].

Судовий розгляд справ цієї категорії характеризується надзвичайно стислими строками: справа має бути вирішена протягом двох днів після відкриття провадження, а якщо провадження відкрито менш ніж за два дні до заходу, то розгляд здійснюється невідкладно. Це зумовлено тим, що будь-яке затягування розгляду фактично позбавляє організаторів можливості реалізувати своє право. Водночас закон передбачає унікальну процесуальну конструкцію: неявка позивача, його клопотання про розгляд справи без його участі або залишення ним зали судових засідань до ухвалення рішення тягнуть залишення позову без розгляду. Такий підхід покликаний запобігти ситуаціям, коли орган влади ініціює обмеження, але не бере участі у процесі, фактично блокуючи проведення заходу. У межах доказування на орган влади покладається обов'язок довести необхідність обмеження у демократичному суспільстві та пропорційність обраного способу втручання. Суд може задовольнити позов лише за умови встановлення реальної небезпеки заворушень, кримінальних правопорушень або загроз здоров'ю населення чи правам інших осіб. Також науковець зазначає, що відповідно до постанови Верховного Суду від 19 листопада 2019 року № 638/8660/15-а оскаржуване рішення виконкому місцевої ради, в якому було самостійно встановлено порядок проведення мирних зібрань, було визнано протиправним у зв'язку із тим, що до ухвалення спеціального закону застосовуються норми ст. 39 Конституції України як норми прямої дії [33].

Отже, процесуальними особливостями адміністративних справ щодо встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань є: а) справи вирішуються в порядку загального чи спрощеного позовного провадження, однак обов'язково у судовому засіданні за обов'язковою участю

позивача; б) неявка позивача на судові засідання зумовлює залишення заяви без розгляду незалежно від причин неявки; в) скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно.

Інша адміністративна справа – про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань, визначена у ст. 281 КАСУ. Відповідно до неї не передбачається строків для подання позовної заяви організатора мирного зібрання щодо усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів. В той же час, оскільки інші процесуальні строки, в тому числі вирішення справи судами першої та апеляційної інстанції мають прив'язку до часу проведення відповідного заходу, фактично і строк подання позовної заяви також має таку прив'язку. Адміністративна справа про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань вирішується судом протягом двох днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за два дні до проведення відповідних заходів або у день їх проведення – невідкладно. Такі ж строки для перегляду прийнятого рішення судом апеляційної інстанції, причому апеляційне оскарження прийнятого судом першої інстанції рішення не зупиняє його виконання (таке рішення підлягає негайному виконанню) [44].

В рішенні Волинського окружного адміністративного суду від 24 січня 2024 року у справі № 140/793/24 за позовом громадської організації «Молодіжний центр «Семиярусна гора» до виконавчого комітету Луцької міської ради, Луцького міського голови Поліщука Ігоря Ігоровича про визнання протиправною бездіяльність (у формі невжиття заходів щодо забезпечення безпеки учасників та учасниць мирного зібрання, яке громадська організація

планує провести у формі тимчасового обмеження руху транспортних засобів за маршрутом під час його проведення) та зобов'язання усунути перешкоди у здійсненні права на свободу мирного зібрання, справу розглядали за правилами, визначеними Розділом 2 Глави 11 КАСУ без уточнення, в загальному чи спрощеному позовному провадженні, однак зі змісту ухваленого рішення стає зрозумілим, що справу розглянуто у судовому засіданні за участю сторін [111].

Цікаву правову позицію висловив Восьмий апеляційний адміністративний суд у своїй постанові від 26 січня 2024 року у справі № 140/793/24. Суд зазначив, що звертаючись з позовом про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів, позивач повинен довести створення органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування дійсних перешкод у реалізації права на мирні зібрання чи втручання у їх проведення. Обґрунтовуючи наявність перешкод у реалізації права на свободу мирних зібрань, громадська організація вказує на протиправну бездіяльність відповідачів, яка полягає у невжитті заходів щодо забезпечення безпеки учасників мирного зібрання, зокрема, шляхом тимчасового обмеження руху транспортних засобів за маршрутом вуличного походу. При цьому позивач вказує, що міським головою впродовж 2022-2023 років неодноразово виносились розпорядження про тимчасове призупинення руху транспорту за зверненням інших організацій про проведення мирного зібрання. Як вказує суд, позитивний обов'язок органів державної влади у забезпеченні реалізації громадянами права на мирні зібрання полягає у вжитті заходів, спрямованих на їх мирне проведення. Апеляційний суд встановив, що після звернення громадської організації до міського голови з повідомленням про проведення мирного зібрання, відповідачі не звертались до суду з вимогами, зокрема щодо обмеження права позивача на його проведення, в тому числі і щодо місця його проведення. Отже, таке обмеження відсутнє. В такій ситуації, являються обґрунтованими доводи позивача про те, що органи місцевої влади, зокрема Луцький міський голова, до якого і було направлено відповідне

звернення зобов'язані вжити заходів щодо усунення перешкод у реалізації права на свободу мирних зібрань шляхом вжиття у межах їхніх повноважень заходів щодо забезпечення безпеки учасників та учасниць мирного зібрання, яке позивач планує провести в м. Луцьку При цьому, вжиття таких заходів у формі тимчасового обмеження руху транспортних засобів за маршрутом і під час проведення мирного зібрання слід віднести на розсуд відповідного місцевого владного органу, з урахування доцільності та необхідності, відповідно до конкретних умов та обставин. Отже, встановлені у справі фактичні обставини дають підстави вважати, що відповідач-2 допустив протиправну бездіяльність, не вживши заходів щодо забезпечення безпеки учасників та учасниць мирного зібрання, яке громадська організація планує провести в м. Луцьку [98].

Отже, процесуальними особливостями адміністративних справ щодо усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань є: а) форма адміністративного судочинства та можливість вирішення справи у письмовому провадженні прямо не передбачені, що дає право суду вирішувати це питання самостійно або відповідно до клопотань сторін; б) скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно.

2.3. Адміністративно-процесуальна регламентація вирішення справ за участю суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні

У сучасних умовах розвитку правової держави та демократичного суспільства особливого значення набуває ефективність адміністративного судочинства. Одним із ключових аспектів цього процесу є використання окремих форм адміністративного судочинства, для яких пріоритетом є

забезпечення оперативності та ефективності судового процесу, скорочення окремих процесуальних строків, відмова від ряду стадій та формальностей, що недоцільні для справ незначної складності. У публічно-правових відносинах виникають спори, в яких пріоритетним є також забезпечення інтересів держави; в такому випадку провадження у адміністративному суді відкривається не за адміністративним позовом фізичної чи юридичної особи, а за позовом суб'єкта владних повноважень. В цьому аспекті інтерес викликає питання процесуального порядку вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні [61].

Відповідно до п.п. 3 та 5 ч. 1 ст. 19 КАСУ юрисдикція адміністративних судів поширюється на такі види публічно-правових спорів, як спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом [44]. Зазначені обставини є єдиними для участі суб'єкта владних повноважень як відповідача у адміністративній справі [19; 20].

Перша категорія адміністративних справ за участю суб'єктів владних повноважень як позивачів отримала в адміністративно-правовій доктрині назву «компетенційні спори». Визначення поняття компетенційного спору наявне у постанові Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 826/3115/17, відповідно до якої компетенційні спори – це спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління (публічної адміністрації), у тому числі – делегованих повноважень [76]. Особливістю таких спорів є те, що сторонами у них – як позивачем, так і відповідачем – є суб'єкти владних повноважень. Тобто позивачем у компетенційних спорах є суб'єкт владних повноважень, якщо він вважає, що інший суб'єкт владних повноважень – відповідач своїм рішенням або діями втрутився у його компетенцію або що прийняття такого рішення чи вчинення дій є його прерогативою [112].

При цьому, компетенція визначається як повноваження, права та обов'язки відповідного суб'єкта владних повноважень [22, с. 299] – як ті, що належать йому відповідно до його правового статусу як органу державної влади, його територіального підрозділу, органу місцевого самоврядування або передані йому як делеговані повноваження, в тому числі за умови, коли такі суб'єкти можуть не належати формально до системи органів державної влади чи місцевого самоврядування, але бути юридичними особами публічного права. Як правильно зазначають О. М. Буханевич, Р. О. Гаврік та О. О. Галус, особливістю процесуального статусу таких учасників процесу є їх участь у спірних правовідносинах саме як суб'єктів владних повноважень, а не як суб'єкта господарської діяльності чи суб'єкта контролю [22, с. 300]. Як зазначає Н. О. Семенчук, участь суб'єкта владних повноважень у якості позивача – це імперативна норма закону, що надає повноваження останньому для звернення до суду задля виконання функцій держави [143, с. 52-53]. Така ж позиція висловлюється і в судовій практиці. Компетенційні спори виникають виключно в межах реалізації функцій публічно-правового характеру суб'єктами владних повноважень. Особливість судового розгляду компетенційних спорів зумовлена необхідністю вирішення питання про те, чи належним чином реалізована компетенція відповідача та чи не порушена при реалізації повноважень відповідача компетенція позивача (постанова Верховного Суду від 6 листопада 2024 року у справі № 215/368/24) [94]. Власник порушеного права може скористатися не будь-яким, а конкретним способом захисту свого права, який прямо визначається спеціальним законом, що регламентує конкретні правовідносини. Це означає, що фізична особа не може бути позивачем у спорі про наявність/відсутність компетенції суб'єкта владних повноважень [112]. Як зазначається у Постанові Верховного Суду від 6 листопада 2024 року у справі № 215/368/24 у справі, яка розглядалася, позивачка не є суб'єктом владних повноважень, а отже не наділена адміністративною процесуальною дієздатністю в частині пред'явлення позову щодо визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) у відповідача [94]. Аналогічна правова позиція

викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі №820/3713/17. Разом із цим Велика Палата Верховного Суду вважає, що у цій справі поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» щодо вказаних позовних вимог слід тлумачити як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду. А тому зазначені вище вимоги не можуть бути вирішені в жодній юрисдикції». Враховуючи наведене, Верховний Суд дійшов висновку, що звертаючись до суду з позовом про встановлення наявності компетенції (повноважень) у відповідача позивачкою обрано неналежний спосіб захисту своїх прав, які не можуть бути поновлені судом адміністративної юрисдикції в межах цієї справи [95]. У постанові Третього апеляційного адміністративного суду від 27 вересня 2024 року у справі № 215/1512/24 зазначається, що суд апеляційної інстанції погоджує висновок суду першої інстанції, що позивач у цій справі не є суб'єктом владних повноважень, а, отже, він не наділений адміністративною процесуальною дієздатністю в частині пред'явлення позову щодо визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) у відповідача [100]. Та ж позиція у постанові Верховного Суду від 24 грудня 2024 року у справі № 215/5178/22 [87], рішенні Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 27 лютого 2024 року у справі № 215/7581/23 [115], рішеннях цього ж суду від 10 вересня 2024 року у справі № 215/3678/24 [113], від 18 червня 2024 року у справі № 215/2339/24 [114], Окружного адміністративного суду м. Києва від 27 вересня 2022 року у справі № 640/10905/22 [129].

При цьому, як визначив Верховний Суд суб'єкт владних повноважень має право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України (ч. 4 ст. 5 КАСУ) та з метою реалізації покладених на них повноважень (правова позиція у справі № 240/17530/23, висловлена у постанові від 8 травня 2024 року) [26]. Особливість судового розгляду компетенційних спорів зумовлена необхідністю вирішення питання

про те, чи належним чином реалізована компетенція відповідача та чи не порушена при реалізації повноважень відповідача компетенція позивача [58, с. 230; 151, с. 75]. Зокрема, компетенційні спори у адміністративному судочинстві виникають у випадку, якщо суб'єктом владних повноважень здійснено повноваження, яке відповідно до закону не належить до його компетенції, здійснено повноваження, яке йому делеговано, але на думку позивача повноваження було реалізовано в неналежний спосіб, або взагалі не здійснено повноваження, яке йому делеговано [148, с. 90]. В іншому випадку спір, що виникає між суб'єктами владних повноважень не матиме ознак компетенційного, а тому не може бути вирішений в порядку адміністративного судочинства, оскільки стосуватиметься не питань публічно-правового характеру [61].

Процесуальні особливості вирішення компетенційних спорів у адміністративному судочинстві у КАСУ не визначені, у ньому лише згадується можливість вирішення таких спорів у ст. 19, відповідної категорії спорів немає серед спорів, визначених як «термінові адміністративні справи», а тому компетенційний спір може бути вирішений адміністративним судом відповідно до загального порядку вирішення адміністративних справ – у загальному або у спрощеному позовному провадженні. Компетенційні спори не визначені у ч. 6 ст. 12 КАСУ прямо як справи незначної складності, а тому виходячи із п. 10 ч. 6 цієї статті вони можуть бути вирішені у спрощеному позовному провадженні як «інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність» [44]. В такому випадку компетенційні спори можуть бути вирішені у прискореному провадженні, зважаючи на відсутність таких стадій адміністративного судочинства як підготовче провадження та судових дебатів, меншого строку розгляду справи, порівняно із строком вирішення справи у загальному позовному провадженні, можливістю вирішення справи у письмовому провадженні у разі відсутності клопотань від сторін про необхідність участі у судовому засіданні, неявки сторін на судові засідання. Істотних особливостей у предметній, інстанційній та територіальній юрисдикції у компетенційних спорах немає – такі справи вирішуються окружним адміністративним судом за вибором

позивача, а у разі, якщо відповідачем є суб'єкт, вказаний у ст. 27 Кодексу адміністративного судочинства України – спеціалізованим окружним адміністративним судом. При цьому, слід зазначити, якщо спір стосується реалізації компетенції суб'єкта владних повноважень через видання ним нормативно-правового акту, така справа відноситься до категорії складних адміністративних справ і не може бути вирішена у прискореному провадженні, а виключно у загальному позовному провадженні [61].

Друга категорія спорів – звернення суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб стосується питань: примусового відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності (ст. 267 КАСУ), встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (ст. 280 КАСУ), про вчинення окремих дій податковими чи митними органами (ст. 283 КАСУ), тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації (ст. 283-2 КАСУ), включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій до переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, виключення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій з такого переліку та надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням (ст. 284 КАСУ), дострокового припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності (ст. 285 КАСУ), затримання іноземців або осіб без громадянства (ст. 289 КАСУ), про застосування санкцій (ст. 283-1 КАСУ), тимчасового обмеження права громадян України на виїзд за межі території України (ст. 289-2 КАСУ), заборони політичних партій (ст. 289-3 КАСУ), здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа (ст. 289-4 КАСУ), накладення арешту на майно або про зупинення виконання договорів на ринках капіталу та організованих товарних ринках накладення арешту на майно або про зупинення виконання договорів на ринках капіталу та організованих товарних ринках (ст. 289-6 КАСУ), надання доступу до інформації

про електронні комунікаційні послуги (ст. 289-7 КАСУ), надання доступу до приміщень фізичних та юридичних осіб (ст. 289-8 КАСУ), припинення релігійної організації (ст. 289-9 КАСУ), опечатування приміщення та/або носіїв чи систем зберігання інформації (ст. 289-10 КАСУ) [44]. До лютого 2023 року у прискореному провадженні вирішувалися також справ про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства за позовами міграційних, прикордонних підрозділів, органів Служби Безпеки України [32].

Перша категорія адміністративних справ за зверненням суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб відноситься до категорії складних адміністративних справ, а тому вирішується виключно у загальному позовному, а не в прискореному провадженні [61].

Інші адміністративні справи відносяться до категорії термінових адміністративних справ, а тому вирішуються саме у прискореному провадженні. Для таких справ за зверненням суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачені скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції. Так, у справах про вчинення окремих дій податковими чи митними органами, а також у справах за позовом Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку – не пізніше 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду; у справах за позовами Служби Безпеки України – не пізніше наступного робочого дня з дня надходження позову; за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України – протягом десяти днів після відкриття провадження у справі, у справах за позовом про затримання іноземця чи особи без громадянства – у день подання відповідної позовної заяви; за позовом про тимчасове обмеження права громадян України на виїзд за межі території України – протягом 48 годин з дня подання відповідної позовної заяви; з інших категорій справ – протягом 20, 30 або 60 днів з дня відкриття провадження у справі. При цьому, вирішення адміністративних справ про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань прив'язане до фактичної події – дня проведення відповідного заходу.

Строки подання позовів у цих категоріях справ не визначені, за винятком справ за позовами про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (заява подається негайно після одержання повідомлення про проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій), про вчинення окремих дій податковими чи митними органами (протягом 24 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення до суду), тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації (протягом 30 днів з дня виникнення підстав, що дають ТЦК СП право на пред'явлення позовних вимог). Строки апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції у цій категорії справ становить як правило 10 днів з моменту прийняття рішення судом першої інстанції і з моменту відкриття апеляційного провадження відповідно (крім спорів за позовом ТЦК СП, для яких передбачено 15-денний термін, про заборону політичних партій чи припинення релігійних організацій – 20-денний термін для подання апеляційної скарги та 30-денний термін для апеляційного перегляду, про здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа – 20 і 10-денний строк відповідно). Значна частина справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачає звернення рішення суду першої інстанції, прийнятого у цих справах, до негайного виконання. Зокрема, це стосується справ за зверненням податкових чи митних органів, Служби Безпеки України, прикордонних, міграційних підрозділів, ТЦК СП, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України [44; 68, с. 89-90] .

Іншою особливістю таких справ є особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції. Зокрема, справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності вирішуються Верховним Судом як судом першої інстанції, про затримання іноземців або осіб без громадянства – місцевим загальним судом як адміністративним судом за місцезнаходженням міграційного, прикордонного підрозділу чи органу СБУ, про заборону

політичної партії чи про припинення релігійної організації – Спеціалізованим окружним адміністративним судом, про здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа – Київським міським окружним адміністративним судом, у справах за позовом Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку – до окружного адміністративного суду за їх місцезнаходженням. Інші справи за зверненням суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб вирішуються у прискореному провадженні відповідними окружними адміністративними судами за місцезнаходженням відповідача [61].

Отже, можемо визначити, що у прискореному провадженні вирішуються такі категорії адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень як: а) компетенційні спори, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів; б) спори за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб, за винятком спорів про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; Компетенційні спори можуть бути вирішені у прискореному провадженні, зважаючи на наявність окремих ознак спрощення адміністративного судочинства, хоча законодавчо не передбачаються скорочені строки вирішення таких спорів. Для спорів за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачені скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції, особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції. Значна частина справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачає звернення рішення суду першої інстанції, прийнятого у цих справах, до негайного виконання. Зокрема, це стосується справ за зверненням податкових чи митних органів, Служби Безпеки України, прикордонних, міграційних підрозділів, ТЦК СП, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також справ про дострокове припинення повноважень народного депутата

України [61].

Певні особливості серед цих термінових адміністративних справ мають справи за зверненням податкових та митних органів. Відповідно до ст. 283 КАСУ провадження у таких справах здійснюється на підставі заяви таких органів щодо: зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках/електронних гаманцях платника податків; підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків; надання дозволу на погашення усієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі; зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим; стягнення коштів за податковим боргом; зобов'язання платника податків, який має податковий борг, укласти договір щодо переведення права вимоги дебіторської заборгованості цього платника на податковий орган; встановлення тимчасового обмеження керівника юридичної особи або постійного представництва нерезидента-боржника у праві виїзду за межі України [44]. При цьому, підставою для відкриття провадження у справі за ст. 283 КАСУ є саме заява, а не позовна заява. Зазначена обставина дала підстави окремим вченим зазначати про те, що провадження у справах за зверненням податкових органів з підстав, передбачених ст. 283 КАСУ є непозовним провадженням, виходячи із того, що в Постанові Верховного Суду від 26 червня 2020 р. у справі № 280/2993/19 сформульовано правову позицію, згідно з якою податковий орган самостійно визначає порядок звернення до адміністративного суду: в загальному порядку або відповідно до ст. 283 КАСУ з метою термінового розгляду (у зв'язку із чим автор робить висновок, що Верховний Суд також визнає існування двох типів провадження за зверненням податкових та митних органів: позовного і непозовного). Автор додатково вказує, що зважаючи на вичерпний перелік підстав вчинення дій податковим органом, що вказані в податковому законодавстві, дозвіл на які має надати адміністративний суд, свідчать про

неповозний характер вимоги податкового органу. В той же час, науковець підкреслює, що докази, аргументи, пояснення, надані особою, до якої це провадження здійснюється, лише в тому випадку засвідчуватимуть наявність спору про право і необхідність розгляду справи у позовному провадженні, якщо вони спростовують факти, на яких ґрунтується вимога податкового органу [29, с. 33-34]. Про неповозний характер вимог податкового органу зазначає і О. М. Гінда, на думку якої провадження, яке відкрито за заявою податкових органів в адміністративному суді, слід відносити до окремого виду адміністративного судочинства – неповозного, оскільки таке провадження стосується окремої, виділеної сфери суспільних відносин. На думку вченої, провадження здійснюється за особливою, відмінною від загальної процедурою а при конструкції аналізованого правового інституту використана відмінна від загальної термінологія [35, с. 218]. Також особливостями адміністративних справ за зверненнями податкових та митних органів з підстав, визначених ст. 283 КАСУ, на думку П. В. Вовка є наступні: а) скорочення строку звернення до суду із заявою (24/48 год з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення до суду), строку усунення недоліків заяви (24 год), строку розгляду і вирішення справи (96 год з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду); б) обмеженість правомочностей суду на стадії відкриття провадження (не передбачено можливості залишення заяви без розгляду); в) неможливість застосування процесуального режиму письмового провадження; г) особливості предмету і засобів доказування; д) спеціальні вимоги до апеляційного оскарження судових рішень [29, с. 34-35].

В той же час, на нашу думку, не можна погодитися повною мірою із вище вказаним розумінням правової природи провадження у справах за зверненням податкових та митних органів із наступних підстав:

1) аналіз судової практики у справах за зверненнями цих органів за ст. 283 КАСУ дозволяє сказати, що підставою для відкриття провадження у справі є саме подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви [90; 121; 130];

2) в постанові Верховного Суду від 26 червня 2020 року у справі № 280/2993/19 висловлено правову позицію, що податковий орган не тільки, звертаючись до адміністративного суду, самостійно визначає порядок такого звернення: в загальному порядку або відповідно до ст. 283 КАСУ з метою термінового розгляду, про що обов'язково зазначається в позовній заяві (заяві), а й може звернутися виключно у разі безспірності таких вимог, оскільки в протилежному випадку суд зобов'язаний відмовити у відкритті провадження відповідно до ч. 4 ст. 283 КАСУ у зв'язку з наявністю спору про право. Відмова у відкритті провадження відповідно до частини п'ятої цієї статті дає право податковому органу звернутися в порядку загального провадження, але таке звернення можливе і без попереднього звернення до суду в порядку, визначеному ст. 283 КАСУ України, адже спір про право може виникнути і на етапі застосування адміністративного арешту податковим органом, а тому, звернення до суду з заявою відповідно до ст. 283 КАСУ в такому випадку може бути недоцільним. В будь-якому випадку спір про право повинен бути не уявним, а реальним, та суду необхідно надати докази про звернення за вирішенням спору в адміністративному чи судовому порядку [90];

3) хоча в науковій літературі вказується про неможливість застосування процесуального режиму письмового провадження, однак фактично адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються саме в письмовому провадженні.

Додатково можемо зазначити на ще одній ознаці такої адміністративної справи – вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ. Наприклад, в рішенні Окружного адміністративного суду м. Києва від 27 травня 2022 року у справі № 640/7839/22 за позовом Головного управління Державної податкової служби у Житомирській області до Товариства з обмеженою відповідальністю «ТРАШ» про

підтвердження обґрунтованості умовного адміністративного арешту майна платника податків, заявник просить суд підтвердити обґрунтованість умовного адміністративного арешту майна відповідача, застосованого рішенням позивача у зв'язку з наявністю обставин, передбачених пп. 94.2.3 п. 94.2 ст. 94 Податкового кодексу України, а саме відмовою платника податків від проведення фактичної перевірки за наявності законних підстав для її проведення або від допуску посадових осіб органу державної податкової служби [130]. Відповідно до рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 12 вересня 2025 року у справі № 340/3195/22, позов Головним управлінням Державної податкової служби у Кіровоградській області було подано щодо стягнення податкового боргу у зв'язку із тим, що заходи щодо стягнення коштів з рахунків у банках відповідача на погашення суми податкового боргу виявилися безрезультатними, оскільки кошти на рахунках в банках відсутні або їх недостатньо для погашення усієї суми податкового боргу, який рахується за підприємством. Відповідне право податкового органу впливає із положень п.п. 95.1 – 95.3 ст. 95 Податкового кодексу України, відповідно до яких контролюючий орган здійснює за платника податків і на користь держави заходи щодо погашення податкового боргу такого платника податків шляхом стягнення коштів, які перебувають у його власності, а в разі їх недостатності – шляхом продажу майна такого платника податків, яке перебуває у податковій заставі. Таке стягнення коштів та продаж майна платника податків провадяться не раніше ніж через 60 календарних днів з дня вручення податкової вимоги боржнику. Дозвіл на вчинення такого стягнення надається адміністративним судом в порядку, передбаченому ст. 283 КАСУ [121].

В іншому випадку, адміністративна справа за зверненням податкової служби про стягнення податкового боргу буде вирішуватися як адміністративна справа, але не як термінова адміністративна справа, передбачена ст. 283 КАСУ. В рішенні Чернівецького окружного адміністративного суду від 7 лютого 2022 року у справі № 600/5968/21-а проведено розмежування підстав звернення податкового органу до суду щодо накладення арешту на кошти, інше майно

платника податків. Зокрема, визначення адміністративного арешту як виняткового способу забезпечення виконання обов'язків платника податків, наведене в п. 94.1 ст. 94 Податкового кодексу України, за своїм змістом однаково охоплює як арешт коштів, так і арешт іншого майна. Згідно з п. 94.4 ст. 94 Податкового кодексу України арешт може бути накладено контролюючим органом на будь-яке майно платника податків, крім майна, на яке не може бути звернено стягнення відповідно до закону, та коштів на рахунку платника податків. Арешт коштів на рахунку платника податків здійснюється виключно на підставі рішення суду шляхом звернення контролюючого органу до суду. Підстави для застосування як адміністративного арешту майна, так і арешту коштів на рахунках платника податків, є універсальними та визначені п. 94.2 ст. 94 Податкового кодексу України. Обидва види арешту, за загальним правилом, застосовуються з однакових підстав і розрізняються лише процедурою застосування – або за рішенням керівника податкового органу (щодо майна, відмінного від коштів), або за рішенням суду (арешт коштів). Водночас Податковим кодексом України передбачені також інші, додаткові випадки накладення арешту на кошти платника податків, крім тих, що визначені ст. 94 цього Кодексу. Так, відповідно до п.п. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 Кодексу контролюючі органи мають право звертатися до суду щодо накладення арешту на кошти та інші цінності, що знаходяться в банку, платника податків, який має податковий борг, у разі якщо у такого платника податків відсутнє майно та/або його балансова вартість менша суми податкового боргу, та/або таке майно не може бути джерелом погашення податкового боргу [136]. Як адміністративна справа за позовом податкового органу, але не як термінова адміністративна справа буде вирішуватися також справа за позовом до платника податків про визнання договору за участю такого платника недійсним [127], визнання недійсними установчих документів платника податків [125], визнання недійсними установчих документів платника податків та припинення юридичної особи [131].

Отже, ознаками адміністративних справ за зверненнями податкових органів, що вирішуються у прискореному провадженні є наступні: а) підставою

для відкриття провадження у справі є подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви, попри зазначення у ст. 283 КАСУ терміну «заява податкового органу»; б) відсутність спору про право при зверненні податкового органу, що не виключає подання відзиву платником податків на заперечення вимог податкового органу; в) адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються в скорочені строки та як правило в письмовому провадженні; г) скорочені строки передбачені й для подання позову, апеляційного оскарження рішення та подальшого розгляду судом апеляційної інстанції; д) вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ. В іншому випадку, адміністративна справа за зверненням податкової служби буде вирішуватися як адміністративна справа, але не як термінова адміністративна справа, передбачена ст. 283 КАСУ.

Подання позову щодо включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій до переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, виключення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій з такого переліку та надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням здійснюється виключно в письмовій формі до адміністративного суду першої інстанції, із дотриманням чітко визначених вимог щодо змісту такої позовної заяви. У разі порушення форми або змісту позовної заяви суд встановлює строк для усунення недоліків, а при їх невиконанні – повертає заяву без перешкоди для повторного звернення. При цьому передбачено спрощену процедуру ухвалення рішення – не пізніше наступного робочого дня з дня надходження позову, за участю лише заявника та без повідомлення осіб, яких стосується позов. Рішення суду підлягає негайному виконанню, навіть у разі його оскарження, що свідчить про превалювання пріоритету безпеки над процесуальними гарантіями.

Апеляційна скарга у таких справах може бути подана у 10-денний строк, а скарга на ухвалу про відмову у відкритті провадження розглядається протягом трьох днів [139, с. 78].

Особливості провадження у справах про застосування санкцій за ст. 283-1 КАСУ України полягають у наступному: а) адміністративна юрисдикція – справа вирішується Вищим антикорупційним судом як судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції є Апеляційна палата цього суду; б) позивачем виступає Міністерство юстиції України, а відповідачами – особи, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України або значною мірою сприяли виникненню таких дій іншими особами у розумінні Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів»; в) скорочений строк для: подання відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження судового рішення – 5 днів; г) справа вирішується колегією у складі трьох суддів Вищого антикорупційного суду і обов'язково – в судовому засіданні за участю учасників справи, а отже – в загальному позовному провадженні; д) судові рішення про застосування санкції в день набрання ним законної сили надсилається до органу, який здійснює повноваження у сфері управління активами, щодо яких ухвалено судові рішення про застосування такої санкції, для визначення порядку та способу його виконання, а також до апарату Ради національної безпеки і оборони України [56, с. 95-96; 140, с. 327-328].

Також у прискореному провадженні вирішуються адміністративні справи, у яких суб'єкт владних повноважень є відповідачем, а позов подається щодо протиправності їх рішень, дій чи бездіяльності. Крім адміністративних справ, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань, такими справами також є: а) оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі» (ст. 282 КАСУ; передбачається скорочений дводенний строк для подання позову, вирішення справи судом,

апеляційного оскарження та перегляду судом апеляційної інстанції прийнятого рішення, особлива адміністративна юрисдикція – справа вирішується виключно окружними адміністративними судами за місцезнаходженням відповідача); б) оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 286 КАСУ; передбачається скорочений 10-денний строк для подання позову, вирішення справи судом, апеляційного оскарження та перегляду судом апеляційної інстанції прийнятого рішення, особлива адміністративна юрисдикція – справа вирішується місцевим загальним судом); в) оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 287 КАСУ; ті ж скорочені строки і та ж адміністративна юрисдикція, що вказані для попередньої категорії адміністративних справ, за виключенням строку розгляду справи, який становить двадцять днів, а також строку оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій, який становить три дні); г) оскарження рішень про примусове повернення або примусове видворення іноземців, осіб без громадянства (ст. 288 КАСУ; ті ж скорочені строки і та ж адміністративна юрисдикція, що вказані для адміністративних справ про оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень); д) оскарження рішень Держфінмоніторингу (ст. 298-1 КАСУ; скорочені строки для подання позову, вирішення справи судом першої інстанції та апеляційного оскарження – 10 днів, вирішення справи судом апеляційної інстанції – 2 дні, отримання матеріалів справи відповідачем – 1 день, подання відзиву відповідачем – 2 дні; особлива адміністративна юрисдикція – справа вирішується окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ), справи щодо державного фінансування статутної діяльності політичних партій (ст. 289-5 КАСУ; скорочені строки для вирішення справи судом першої інстанції – 20 днів, апеляційного оскарження – 5 днів, вирішення справи судом апеляційної інстанції – 10 днів) [44]. Відповідні справи можуть бути вирішені в спрощеному позовному провадженні [128], в тому числі без проведення судового засідання (в письмовому провадженні) [126; 135], однак

застосування спрощення адміністративного судочинства є обов'язковим лише у випадку, якщо це передбачено для конкретної справи. Обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення до суду. Порушення має бути реальним, стосуватися індивідуально виражених права чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення. Відсутність у особи прав чи обов'язків у зв'язку з прийняттям оскаржуваного рішення не породжує для особи і права на захист, тобто права на звернення із цим адміністративним позовом [99].

На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити, що у прискореному провадженні вирішуються такі категорії адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень як: а) компетенційні спори, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів; б) спори за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб, за винятком спорів про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; Компетенційні спори можуть бути вирішені у прискореному провадженні, зважаючи на наявність окремих ознак спрощення адміністративного судочинства, хоча законодавчо не передбачаються скорочені строки вирішення таких спорів. Для спорів за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачені скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції, особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції. Значна частина справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачає звернення рішення суду першої інстанції, прийнятого у цих справах, до негайного виконання. Зокрема, це стосується справ за зверненням податкових чи митних органів, Служби Безпеки України, прикордонних, міграційних підрозділів, ТЦК СП, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також справ про дострокове припинення

повноважень народного депутата України.

Ознаками адміністративних справ за зверненнями податкових органів, що вирішуються у прискореному провадженні є наступні: а) підставою для відкриття провадження у справі є подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви, попри зазначення у ст. 283 КАСУ терміну «заява податкового органу»; б) відсутність спору про право при зверненні податкового органу, що не виключає подання відзиву платником податків на заперечення вимог податкового органу; в) адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються в скорочені строки та як правило в письмовому провадженні; г) скорочені строки передбачені й для подання позову, апеляційного оскарження рішення та подальшого розгляду судом апеляційної інстанції; д) вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ. В іншому випадку, адміністративна справа за зверненням податкової служби буде вирішуватися як адміністративна справа, але не як термінова адміністративна справа, передбачена ст. 283 КАСУ.

Ознаками адміністративних справ за зверненнями до суб'єктів владних повноважень, що вирішуються у прискореному провадженні є скорочені строки для подання позову, вирішення справи судом, апеляційного оскарження та перегляду судом апеляційної інстанції прийнятого рішення, особлива адміністративна юрисдикція, інколи – також вирішення справи у судовому засіданні за факультативної участі сторін або в письмовому провадженні, скорочені строки для отримання відповідачем матеріалів справи, подання відповідачем відзиву.

Висновки до Розділу 2

Отже, в результаті проведення дослідження прикладних аспектів застосування прискорених проваджень при вирішенні окремих термінових справ в адміністративному судочинстві Україні дійшли до таких висновків:

1. Спір, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму – це публічно-правовий спір, що стосується порушень законодавства про вибори та референдум з боку суб'єктів виборчого процесу (виборців, кандидатів, спостерігачів), інших осіб, які здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення виборчого процесу (до останніх можемо віднести виборчі комісії, ініціативні групи, їх представники, ЗМІ, тощо).

Спір, що пов'язаний з виборчим процесом та процесом референдуму, виникає в процесі виборчого процесу або процесу референдуму, а завершується з моменту його вирішення адміністративним судом. При цьому, частина виборчих спорів стосується оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, вчинених не до голосування, а під час голосування, тому вони в принципі можуть бути завершені вже після оприлюднення результатів виборів, референдуму (особливо якщо суб'єктами, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржуються є не виборчі комісії, а наприклад ЗМІ чи окремі юридичні особи, задіяні у виборчому процесі).

Ознаками спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, що вирішуються в прискореному провадженні є: а) обмеженість в часі, що означає звернення до адміністративного суду та вирішення спору судом щодо порушень, що відбулися до голосування, саме у ті строки, що забезпечують вирішення цього спору до закінчення голосування на виборах, референдумі, наявність прив'язки до конкретної дати – дати голосування; б) вирішення прискорених проваджень із скороченими строками, що дозволять завершити процес вирішення спору (включно із необхідними процедурами оскарження, що зумовлюють зупинення дії рішення суб'єкта виборчого процесу, що оскаржується, до закінчення строків, коли виборчий процес завершується; в) вирішення спору у прискореному провадженні, тобто у строки, прив'язані до

фактичної події – дня голосування на виборах чи референдуму; г) особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції; д) відповідачами у цій категорії справ не завжди є суб'єкти владних повноважень, а й інші особи, залучені до виборчого процесу (процесу референдуму) – як безпосередні учасники (кандидати, спостерігачі, політичні партії), так і суб'єкти, що залучені до організаційного чи інформаційного забезпечення виборчого процесу (ініціативні групи, виборчі комісії, ЗМІ тощо); є) безпосередня пов'язаність із виборчим процесом, тобто у разі якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або інших осіб, пов'язаних із виборчим процесом, має значення чи не завершився виборчий процес і ці особи мають статус суб'єктів виборчого процесу; ж) спір може вирішуватися як за правилами загального позовного провадження, так і за правилами спрощеного позовного провадження (в тому числі в письмовому провадженні), з урахуванням особливостей для спору, передбачених в КАСУ; з) спір повинен стосуватися не просто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта виборчого процесу чи процесу референдуму, а бути пов'язаний із необхідністю поновлення права, порушеного цими рішеннями, діями чи бездіяльністю.

У разі, якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії, інших виборчих комісій, однак виборчий процес завершився, процедура вирішення адміністративної справи за відповідним позовом не буде розглядатися в порядку прискореного провадження, а буде розглядатися як публічно-правовий спір фізичної особи із суб'єктом владних повноважень. Відповідний спір з іншими учасниками виборчого процесу в такому випадку також не буде таким, що пов'язаний із виборчим процесом, оскільки відповідні фізичні особи, юридичні особи (політичні партії, громадські організації, ЗМІ), органи державної влади чи місцевого самоврядування не матимуть статусу учасника виборчого процесу, а відповідний спір буде або публічно-правовим спором із суб'єктом владних повноважень або матиме приватно-правову природу.

Поновлюючи порушені права суб'єктів виборчого процесу,

адміністративний суд повинен не втручатися у дискрецію (вільний розсуд) суб'єкта владних повноважень, що здійснює організацію виборчого процесу, процесу референдуму.

2. Процесуальними особливостями адміністративних справ щодо встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань є: а) справи вирішуються в порядку загального чи спрощеного позовного провадження, однак обов'язково у судовому засіданні за обов'язковою участю позивача; б) неявка позивача на судові засідання зумовлює залишення заяви без розгляду незалежно від причин неявки; в) скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно.

Вирішення адміністративних справ щодо усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань у прискореному провадженні передбачає скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно. Крім того, форма адміністративного судочинства та можливість вирішення справи у письмовому провадженні у цій категорії адміністративних справ прямо не передбачені, що дає право суду вирішувати це питання самостійно або відповідно до клопотань сторін.

3. У прискореному провадженні вирішуються такі категорії адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень як: а) компетенційні спори, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів;

б) спори за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб, за винятком спорів про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; Компетенційні спори можуть бути вирішені у прискореному провадженні, зважаючи на наявність окремих ознак спрощення адміністративного судочинства, хоча законодавчо не передбачаються скорочені строки вирішення таких спорів. Для спорів за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачені скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції, особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції. Значна частина справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачає звернення рішення суду першої інстанції, прийнятого у цих справах, до негайного виконання. Зокрема, це стосується справ за зверненням податкових чи митних органів, Служби Безпеки України, прикордонних, міграційних підрозділів, ТЦК СП, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Ознаками адміністративних справ за зверненнями податкових органів, що вирішуються у прискореному провадженні є наступні: а) підставою для відкриття провадження у справі є подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви, попри зазначення у ст. 283 КАСУ терміну «заява податкового органу»; б) відсутність спору про право при зверненні податкового органу, що не виключає подання відзиву платником податків на заперечення вимог податкового органу; в) адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються в скорочені строки та як правило в письмовому провадженні; г) скорочені строки передбачені й для подання позову, апеляційного оскарження рішення та подальшого розгляду судом апеляційної інстанції; д) вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до

адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ. В іншому випадку, адміністративна справа за зверненням податкової служби буде вирішуватися як адміністративна справа, але не як термінова адміністративна справа, передбачена ст. 283 КАСУ.

Ознаками адміністративних справ за зверненнями до суб'єктів владних повноважень, що вирішуються у прискореному провадженні є скорочені строки для подання позову, вирішення справи судом, апеляційного оскарження та перегляду судом апеляційної інстанції прийнятого рішення, особлива адміністративна юрисдикція, інколи – також вирішення справи у судовому засіданні за факультативної участі сторін або в письмовому провадженні, скорочені строки для отримання відповідачем матеріалів справи, подання відповідачем відзиву.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРИСКОРЕНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

3.1. Досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу та держав-кандидатів в члени ЄС

Судово-правова реформа та оновлення адміністративного процесуального законодавства привело до значних змін у адміністративному судочинстві, серед яких можна назвати й запровадження категорій «типова справа» та «зразкова справа» як однієї із форм правового прецеденту та прискорення вирішення однотипних адміністративних справ, у яких співпадають підстави та предмет позову; переважне застосування спрощеного позовного провадження, а в окремих випадках – й письмового провадження. Безперечно, під час запровадження цих видів позовних проваджень, спрямованих на прискорення адміністративного судочинства, було враховано зарубіжний досвід, та все ж згаданий правовий інститут потребує подальшого удосконалення, про що свідчать й окремі наукові публікації, й судова практика. Особливо важливе значення при цьому відіграє імплементація європейського досвіду щодо правового регулювання застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, адаптації вимог законодавства України про спрощене та інші види прискорених проваджень до стандартів Європейського Союзу, врахування при цьому міжнародних стандартів, в тому числі стандартів Ради Європи [64, с. 56].

Як вже попередньо зазначалося в законодавстві України, яким врегульовується юрисдикція та повноваження адміністративних судів, порядок здійснення судочинства в адміністративних судах, поняття «прискорені провадження» відсутні, а серед форм адміністративного судочинства у КАСУ визначені загальне та спрощене позовне провадження, а також письмове

провадження як вид спрощеного позовного провадження; крім цього, у Кодексі застосовуються поняття «провадження» при позначенні такої стадії загального позовного провадження як підготовче провадження, а також окремих проваджень при перегляді судового рішення, ухваленого адміністративним судом першої інстанції – апеляційного провадження, касаційного провадження, провадження за нововиявленими або виключними обставинами [44]. Втім, фактично прискорене провадження за законодавством України урегульоване відповідно до положень §2 Глави 11 КАСУ, яким урегульовані особливості розгляду окремих категорій термінових адміністративних справ.

Якщо проаналізувати законодавство про адміністративне судочинство держав-членів Європейського Союзу, а також держав, що як і Україна є державами-кандидатами в члени ЄС можемо визначити особливості у врегулюванні проваджень, що стосуються прискорення та спрощення процедури вирішення та розгляду адміністративних справ.

Правові засади вирішення справ адміністративними судами у «прискореному» режимі за законодавством Республіки Молдова викладені у ст. 28 Адміністративного кодексу Республіки Молдова, відповідно до якої провадження у адміністративних справах здійснюється простим, адекватним, оперативним та ефективним чином; здійснення адміністративного провадження з використанням електронних засобів комунікації є обов'язковим у всіх випадках, коли ці кошти можуть бути використані, за винятком випадків, коли законом передбачено інше; адміністративне провадження здійснюється на паперовому носії або в електронному форматі, якщо невідкладний характер будь-якого заходу не потребує усного ведення адміністративного провадження. У разі, якщо вирішення справи все ж здійснюється у судовому засіданні, неявка сторін чи їх представників без поважної причини на судові засідання не перешкоджає вирішенню справи в адміністративному судочинстві. У разі досягнення домовленості між сторонами розгляд та дозвіл адміністративного позову здійснюється у письмовому провадженні (ст. 218 Кодексу). Аналогічно, розгляд та вирішення адміністративної справи в апеляційному провадженні у

разі досягнення домовленості між сторонами здійснюється в письмовому провадженні (ст. 239) [3]. На жаль, за законодавством Республіки Молдова не визначено переліку справ, які вирішуються «на паперовому носії або в електронному форматі», а тому суд вирішує відповідне питання, реалізуючи свої дискреційні повноваження, проводячи оцінку справи на предмет того, чи вона потребує чи не потребує усного ведення справи. Також в процесуальному законодавстві Республіки Молдова не визначено особливостей у вирішенні окремих категорій адміністративних справ, в тому числі справ, для яких швидкий розгляд справи є доцільним та необхідним (виборчі справи, справи, пов'язані із притягненням до адміністративної відповідальності тощо). В молдовському законодавстві єдиним способом прискорення адміністративного судочинства є перехід до письмового провадження або вирішення справи в електронному форматі [64, с. 57].

Грузинське законодавство про адміністративне судочинство, представлене Адміністративно-процесуальним кодексом Грузії, передбачає поруч із загальним провадженням також спрощене провадження (ст. 27) та прискорене адміністративне провадження (ст. 28). В першому випадку адміністративний суд має право на підставі письмової вимоги сторін розглянути та вирішити адміністративні справи за відсутності сторін, а в другому – може на вимогу сторони ухвалити рішення про розгляд справи у прискореному порядку. Під час розгляду справи у прискореному порядку суд правомочний: а) скоротити термін подання відповідачем своєї відповіді (заперечення) чи пред'явлення зустрічного позову; б) не визначати третім особам терміну подання своїх міркувань за позовом; в) не встановлювати термін подання сторонами своїх міркувань у зв'язку із призначенням експерта; г) скоротити сторонам термін подання своїх міркувань у зв'язку із висновком експерта. При цьому, у разі вирішення адміністративної справи, пов'язаної із національною військовою службою призовників або (і) невійськовою, альтернативною трудовою службою, строки вирішення справи становлять 15 календарних днів після ухвалення позову до провадження, у порядку, встановленому законом, а районний (міський) суд

вирішує справу в прискореному провадженні незалежно від того, чи висловилися сторони про необхідність вирішення справи у такому провадженні (ст. 21-105). У прискореному провадженні здійснюється перегляд рішення судом апеляційної інстанції, прийнятого у цій категорії справ (ст. 21-106). Також з метою прискорення процесу суд може допомогти стороні змінити позовні вимоги [1; 34, с. 19].

Також у фактично прискореному режимі вирішуються справи у зв'язку із:

а) перевіркою підприємця, коли суд видає наказ про перевірку діяльності підприємця на підставі позову контролюючого органу протягом 72 годин після подачі позову, при цьому розгляд справи може провадитися як в «усному слуханні» (тобто із проведенням судового засідання), так і в «письмовому слуханні» (тобто без проведення судового засідання, за умови попередження про це підприємця протягом 24 годин для подачі ним відповіді на позов (ст. ст. 21-1, 21-3 Кодексу);

б) припиненням насильства щодо жінок або насильства в сім'ї, захистом жертв насильства та надання допомоги жертвам насильства – у цій категорії адміністративних справ строки вирішення справи не перевищують 5 днів (для справ про обмеження повноважень батька/законного представника, а також про відокремлення неповнолітнього від батьків, інших законних представників або інших осіб, які чинять насильство над неповнолітніми) чи 10 днів (про видання охоронного ордеру у справі про припинення насильства щодо жінок або насильства в сім'ї) з дня подання позову членом сім'ї відповідача або органом опіки та піклування; передбачається обов'язок суду протягом 24 годин після прийняття позову до провадження в установленому порядку надіслати позов та матеріали, що додаються органу, який прийняв рішення про відокремлення неповнолітнього, особі, яка допустила насильство в сім'ї, а також обов'язок цих осіб протягом двох днів після отримання судової повістки надати відповідь суду на запитання, вказані в позові та надати необхідні докази. Справа може розглядатися як у судовому засіданні (в тому числі закритому), так і у письмовому провадженні (ст. ст. 21-12, 21-13 Кодексу);

в) у зв'язку із поміщенням особи у стаціонар з метою надання недобровільної психіатричної допомоги – справа вирішується протягом 24 годин після подання позову відповідним психіатричним закладом або пенітенціарною установою в закритому судовому засіданні за обов'язкової участі представника адміністрації психіатричного закладу або пенітенціарної установи, представника відповідної комісії лікарів-психіатрів, пацієнта (засудженого) та його адвоката, апеляційне оскарження прийнятого рішення не перевищує 48-годинного строку після вручення стороні судового рішення, в подальшому провадження за апеляційною скаргою не перевищує тижневого строку (ст. ст. 21-18, 21-20 Кодексу);

г) реалізацією податковим органом арешту майна платника податків – справа вирішується протягом 14 днів з дня подачі позову у судовому засіданні за факультативної участі сторін, строки подання апеляційної скарги та вирішення справи за нею не перевищують 48 годин та 10 днів відповідно (ст. 21-23 Кодексу);

д) виплатою грошової компенсації особам, визнаним жертвами політичної репресії, та їхнім спадкоємцям першої черги – справа вирішується протягом 5 днів з дня подачі позову податковим органом без «усного слухання» (тобто в письмовому провадженні), хоча й в загальні терміни, визначені процесуальним законодавством Грузії для розгляду справи, та в установленому ним порядку (ст. 21-29 Кодексу);

е) направленням неповнолітнього до школи-пансіону – справа вирішується протягом 15 календарних днів після подачі позову групою фахівців структурного підрозділу юридичної особи публічного права, що діє у сфері управління Міністерства юстиції Грузії, – Національного агентства превенції злочинів, виконання покарань, не пов'язаних із взяттям під варту, та пробації – Центру реферування неповнолітніх. Справа розглядається в закритому судовому засіданні (ст. 21-37 Кодексу);

є) отриманням податковим органом конфіденційної інформації про особу від: комерційного банку, мікробанку, провайдера платіжних послуг,

мікрофінансової організації, суб'єкта, що видає позики, пункту обміну валюти, брокерської компанії, ліцензованого центрального депозитарію, реєстратора цінних паперів, компанії з управління активами, інвестиційної компанії, в тому числі для цілей, передбачених міжнародним договором Грузії – справа вирішується протягом 14 днів з дня подання позову податковим органом (ст. ст. 21-45, 21-47, 21-48, 21-50 Кодексу). Раніше така справа могла бути вирішена без участі особи, отримання конфіденційної інформації про яку потребує податковий орган, однак у 2017 році це положення було визнано Конституційним Судом Грузії як таке, що порушує права особи, яка не залучається до справи, а також позбавляє суд можливості на підставі вивчення індивідуальних обставин вирішувати питання участі у судовому розгляді особи, яка може надати заперечення проти надання щодо себе відповідної інформації;

ж) примусовою ізоляцією особи відповідно до Закону Грузії «Про контроль над туберкульозом» - справа вирішується протягом 48 годин після подачі позову органом охорони здоров'я в закритому судовому засіданні за обов'язкової участі пацієнта; апеляційне оскарження прийнятого рішення можливе протягом 48 годин після вручення стороні судового рішення, а справа за апеляційною скаргою вирішується судом апеляційної інстанції в тижневий строк (ст. ст. 21-54, 21-56 Кодексу);

з) призупиненням робочого процесу через порушення норм безпеки праці – справа вирішується протягом 48 годин після подачі позову Службою інспекції з праці, такі ж строки передбачаються для подання апеляційної скарги на прийняте рішення, а також для вирішення справи за апеляційною скаргою (ст. ст. 21-61, 21-62 Кодексу);

і) використанням електронного спостереження – справа вирішується протягом 24 годин після подачі позову уповноваженим органом при наявності факту насильства щодо жінок або факту насильства в сім'ї в закритому судовому засіданні за факультативної участі сторін; строки апеляційного оскарження прийнятого рішення та апеляційного розгляду у цій категорії справ становлять 3 та 7 днів відповідно (ст. ст. 21-56, 21-57 Кодексу);

ї) перевіркою економічного агента/економічних агентів на місці, отриманням інформації про економічного агента/сторони/зацікавленої особи, тимчасовим зупиненням певних дій економічного агента, тимчасовим зупиненням певної дії продавця, отриманням інформації від торговця – справа вирішується протягом 72 годин після подачі позову Національного агентства Грузії з конкуренції та захисту споживача без усного слухання, без попередження економічного агента/економічних агентів, перевірку якого/яких дома вимагає Агентство (для справ про зупинення певних дій економічного агента цей строк становить місяць, для справ про тимчасове зупинення певної дії продавця – 3 дні); строки апеляційного оскарження прийнятого рішення та апеляційного розгляду у цій категорії справ становлять 48 та 72 години відповідно (для справ про зупинення певних дій економічного агента ці строки становлять 5 та 14 днів відповідно, для справ про тимчасове зупинення певної дії продавця – 72 години та 7 днів відповідно)(ст. ст. 21-70, 21-71, 21-73, 21-74, 21-77, 21-78, 21-92, 21-93, 21-95, 21-96 Кодексу);

к) внесенням даних про особу до списку осіб із залежністю від азартних або (і) прибуткових ігор – справа вирішується протягом строку, що становить не менше трьох та не більше п'яти робочих днів після подачі позову членом сім'ї особи; передбачається обов'язок суду протягом 24 годин після прийняття позову до провадження в установленому порядку надіслати позов та матеріали, що додаються відповідачу, а також право особи протягом 48 годин після отримання заяви та матеріалів справи надати відповідь суду та надати необхідні докази. Справа може розглядатися як у судовому засіданні (в тому числі закритому), так і у письмовому провадженні. Суд вправі розглянути заяву без усного слухання, про що повідомляє особу, яка подала заяву, та особу, щодо якої подано заяву, не пізніше 24 годин після подання заяви та надсилає їм відповідні матеріали справи. Строки апеляційного оскарження прийнятого рішення та апеляційного розгляду у цій категорії справ становлять 3 та 5 робочих днів відповідно (ст. ст. 21-87, 21-88 Кодексу);

л) повним чи частковим зупиненням діяльності у медичній сфері – справа

розглядається протягом 48 годин після подачі позову про затвердження повного чи часткового призупинення діяльності у медичній сфері, внесене державною установою, що діє у системі Міністерства осіб, вимушено переміщених з окупованих територій, праці, охорони здоров'я та соціального захисту Грузії у медичній сфері; такий же строк передбачається для подання апеляційної скарги на прийняте рішення у цій категорії справ, а також вирішення справи за апеляційною скаргою (ст. 21-100, 21-101 Кодексу);

м) отриманням юридичною особою публічного права – Національною комісією з комунікацій Грузії від комерційного банку, мікробанку конфіденційної інформації про постачальника медіа-послуг та послуг платформи для обміну відео – справа розглядається протягом 14 днів після подачі позову Національною комісією у судовому засіданні за факультативної участі сторін, апеляційне оскарження прийнятого рішення здійснюється протягом 48 годин після вручення судового рішення, а перегляд рішення судом апеляційною інстанцією проводиться протягом 10 днів (ст. ст. 21-113 Кодексу);

н) вимогою про міжнародний захист, наданням, припиненням, скасуванням або позбавленням міжнародного захисту, а також з продовженням додаткового захисту або тимчасового захисту або відмовою у її продовженні, поміщенням іноземця або особи без громадянства/особи, яка шукає притулок, до Центру тимчасового тримання, видворенням іноземця з Грузії, поміщенням особи, яка шукає притулок, до Центру тимчасового тримання, перевіркою місця проживання/роботи або іншої приватної власності/іншого приватного володіння іноземця з метою виявлення незаконної міграції – справа розглядається протягом двох місяців (справи про захист), 7 днів (оскарження індивідуального правового акту про визнання заяви про міжнародний захист допустимим чи неприпустимим) 24 годин (справи про тимчасове поміщення до Центру тимчасового тримання), 72 годин (справи про перевірку місця проживання) 30 днів (справи про примусове видворення) після подання позову відповідним прикордонним, міграційним чи поліцейським підрозділом. Позов у цих категоріях адміністративних справ подається протягом 15 календарних днів

після вручення особі індивідуального правового акту про визнання заяви про міжнародний захист допустимим чи неприпустимим (справи про захист), 48 годин після затримання іноземця чи особи без громадянства, що є шукачами притулку (справи про тимчасове поміщення до Центру тимчасового тримання) або без обмеження строку (справи про примусове видворення, про перевірку місця проживання). У справі про примусове видворення суд може вирішити справу «без усного слухання», а вимога письмового провадження є обов'язковою для справ про перевірку місця проживання. Апеляційне оскарження прийнятого рішення здійснюється протягом 7 днів (справи про захист), 5 днів (справи про тимчасове поміщення до Центру тимчасового тримання, про примусове видворення), 48 годин (справи про перевірку місця проживання) після вручення судового рішення, а перегляд рішення судом апеляційною інстанцією проводиться протягом 7 днів (справи про захист), 14 днів (справи про тимчасове поміщення до Центру тимчасового тримання, про примусове видворення), 72 годин (справи про перевірку місця проживання) після подання апеляційної скарги (ст. ст. 21-115, 21-116, 21-117, 21-119, 21-120, 21-122, 21-126, 21-133 Кодексу) [1].

Вказані вище адміністративні справи хоч і не вказані прямо як такі, що вирішуються у прискореному провадженні, однак фактично воно застосовне до них, оскільки, по-перше, наявні скорочені строки вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі. Частина вказаних адміністративних справ вирішується в письмовому провадженні (в термінології грузинського кодексу – «без усного слухання»), а в частині участь сторін у судовому засіданні не є обов'язковою. Перелік адміністративних справ, що розглядаються у прискореному провадженні за грузинським законодавством про адміністративне судочинство є досить широким – це і справи за позовами суб'єктів владних повноважень, передусім з питань забезпечення охорони здоров'я, міграційних, податкових та фінансових питань, питань оборони та мобілізації, а також за позовами фізичних

осіб, пов'язані із обмеженням прав іншої особи, винної у вчиненні насильства в сім'ї або яка є лудоманом. По-друге, щодо цих та інших адміністративних справ суддя може за вимогою сторони скоротити процесуальні строки, що даються на подання відповіді на позов (заперечення) відповідачем, пред'явлення зустрічного позову, подання сторонами своїх міркувань у зв'язку із висновком експерта або не передбачати строків для подання вказаних вище міркувань або міркувань третіх осіб за позовом. Тобто за грузинським законодавством прискорення адміністративного судочинства передбачає як законодавче скорочення строків вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі, так і надання суду права скорочувати відповідні строки для подання заперечень чи міркувань сторонами, третіми особами.

Адміністративно-процесуальне законодавство держав-членів Європейського Союзу містить різні підходи до визначення та регламентації застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві. Прискорене провадження може стосуватися випадків ухвалення рішення без проведення судового засідання або з проведенням останнього у кабінеті судді, ухвалення рішення суддею одноособово, спрощене рішення тощо [59, с. 186].

Зокрема, німецький Кодекс адміністративного судочинства у § 84 визначає основні засади застосування прискореного провадження, передбачаючи право суду прийняти рішення суду без усного слухання, якщо справа не представляє особливих труднощів фактичного або правового характеру і факти справи з'ясовані. При цьому, сторони повинні бути заслухані заздалегідь. У § 101 Кодексу передбачається право суду прийняття рішення без усного слухання за наявності згоди сторін. У зв'язку із цим, на рішення суду, прийняте у письмовому провадженні сторони можуть подати апеляційну скаргу, в якій в тому числі можуть оскаржити вибір судом форми адміністративного провадження у формі відмови від усного слухання, причому для цього передбачений місячний строк [14]. Як бачимо, німецьке адміністративне процесуальне законодавство не

обмежує суд у можливості застосування прискореного провадження при вирішенні адміністративної справи, якщо немає заперечень сторін і суд прийме рішення про відсутність складності у прийнятті рішення та з'ясованість фактів, що таким чином виключає необхідність вирішення адміністративної справи у судовому засіданні. В той же час, перелік таких справ німецьким процесуальним законодавством не конкретизований і фактично обрання письмового провадження судом є проявом його дискреційних повноважень. З іншого боку, інших проявів прискорення адміністративного судочинства німецьке законодавство не передбачає [64, с. 57].

Аналогічно (без конкретизації переліку справ) регламентує застосування прискореного провадження (у термінології законодавця – «розгляд справи у письмовій формі без судового засідання») і Адміністративно-процесуальний закон Латвійської республіки. Відповідно до ст. 112-1 цього Кодексу ця процедура застосовується у всіх випадках вирішення справи, крім випадків, коли застосовується процедура із проведенням судового засідання. Відповідно до цієї статті адміністративна справа розглядається в письмовому порядку без судового засідання, якщо інше не передбачено законом. Якщо суд вважає, що було б корисніше розглянути справу в судовому засіданні, хоча справа має бути розглянута в письмовій процедурі, він може на власний розсуд визначити розгляд цієї справи в усній процедурі. Якщо справа має бути розглянута в письмовій процедурі, суд може на власний розсуд визначити судові засідання для виконання окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання. Суд розглядає справу в усному порядку в судовому засіданні, якщо вона була подана до суду першої інстанції заявником, третьою особою або юридичною особою, зазначеною в статті 29 цього Закону, а також відповідачем – приватною особою у справах щодо договорів, що регулюються публічним правом. При розгляді справи в письмовому порядку суд заслуховує учасників та просить подати необхідну інформацію та докази у письмовій формі. Однак, суд може на власний розсуд визначити питання судового засідання для вчинення індивідуальної процесуальної дії або прийняття рішення про процедурне

питання [2; 65, с. 150].

З іншого боку, польський закон «Про провадження у адміністративних судах» детально визначає перелік справ, які можуть бути вирішені «за спрощеною процедурою»: при вирішенні питання про виправлення неточностей, канцелярських або бухгалтерських помилок, інших очевидних помилок у рішенні; у разі подання клопотання стороною про вирішення справи «за спрощеною процедурою» та відсутності клопотань інших сторін про вирішення справи у судовому засіданні протягом чотирнадцяти днів з дня повідомлення про клопотання; у справах про оскарження судового рішення, ухвали про закриття провадження у справі, рішення, винесені у виконавчому та забезпечувальному провадженні; у разі оскарження судового рішення з мотивів тривогого ведення судового розгляду; у разі невиконання органом влади обов'язку направити скаргу до суду у випадках, визначених законом, якщо фактична та правова ситуація, викладена у скарзі, не викликає обґрунтованих сумнівів [13; 34, с. 20]. Втім, в чому саме полягає розгляд справ «за спрощеною процедурою» польський закон не уточнює. В ньому передбачається лише необхідність проведення закритого засідання без виклику сторін (тобто фактично вирішення справи у письмовому провадженні) колегією із трьох суддів, у зв'язку із чим адміністративна справа вирішується значно швидше, однак спеціальних (скорочених) строків вирішення адміністративних справ, проведення окремих процесуальних стадій, вчинення окремих процесуальних дій польське адміністративне процесуальне законодавство не передбачає [64, с. 57].

Французькій моделі адміністративного судочинства притаманне скорочене провадження у так званих термінових справах. Термінові справи за заявою сторони не розглядаються по суті. Суддя, який розглядає термінову справу, наділений повноваженнями приймати судові рішення в найкоротший термін, дотримуючись процедури змагальності сторін. Розгляд таких прав може відбуватися як в усній, так і у письмовій формі. Щодо процедурних особливостей скороченого провадження, то вони полягають у такому: суддя може проводити засідання без доповідача у справі (крім випадків передачі справи на колегіальний

розгляд); суддя може відмовити у прийнятті заяви, без проведення судового засідання (на розсуд судді, наділеного спеціальною компетенцією щодо таких питань, до якого законом передбачено ряд спеціальних вимог); різним є порядок оскарження судових актів, прийнятих такими суддями (48 год., 14 днів або взагалі розгляд справи в останній інстанції – Державною Радою) [30, с. 395; 52, с. 77].

У Законі Литовської Республіки «Про провадження в адміністративних справах» передбачається можливість розгляду та вирішення судом першої інстанції справи за правилами письмового провадження у випадку: неявки в судові засідання учасників справи, які належним чином повідомлені про час та місце засідання; клопотання заявника про розгляд справи у порядку письмового провадження за відсутності протягом встановленого судом строку заперечень іншої сторони проти такого розгляду; подання під час усного розгляду справи клопотання однієї із сторін процесу або власної ініціативи суду та згоди іншої сторони. Таким чином, як зазначає Г. І. Гембара, литовське адміністративно-процесуальне законодавство передбачає можливість вирішення питання про застосування письмової форми як на стадії відкриття провадження, так і під час розгляду справи в порядку усного провадження, та досить детально описує підстави її застосування [34, с. 19-20].

Відповідно до §. 133 Кодексу адміністративного судочинства Естонської республіки, суд може розглядати справу в спрощеному провадженні, якщо суд переконується, що це справедливо, і якщо порушення права, щодо якого позов вимагає захисту, є незначним. Порушення прав визнається незначним, зокрема, коли спірна юридична вартість має грошову вартість і така грошова вартість не перевищує 1000 євро. Суд також може розглядати справу в спрощеному порядку, якщо сторони та треті особи прямо дають на це згоду. Учасник провадження може відкликати свою згоду на розгляд справи у спрощеному порядку лише у випадку, якщо ситуація у провадженні суттєво змінилася. Незалежно від того, чи є порушення незначним, і незалежно від згоди, наданої учасниками провадження, або від призначення справи на розгляд у спрощеному

провадженні, суд може до винесення рішення у цій справі видати наказ про слухання справи в загальному порядку. Під час надзвичайного або воєнного стану суд може на свій справедливий розсуд переглянути справу у спрощеному порядку, якщо необхідність швидкого перегляду справи, що виникає внаслідок надзвичайного або воєнного стану, переважає порушення права, захищеного скаргю. Відповідно до § 134 Кодексу у спрощеному провадженні суд керується виключно основними принципами адміністративного судочинства і повинен гарантувати дотримання основних прав і свобод та основних процесуальних прав учасників провадження, а також заслуховування учасників за їх вимогою. Якщо це сприяє вирішенню справи більш швидким способом і передбачає менші витрати, то в спрощеному провадженні суд може, серед іншого: а) зробити письмовий запис процесуальних дій лише в тій мірі, в якій суд вважає це необхідним; б) відмовитися від запрошення інших учасників провадження висловити свою позицію щодо заяви про виправлення протоколу; в) встановлювати строки, відмінні від передбачених законом, крім строку на оскарження судового рішення; г) відступати від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів, а також використовувати як докази інформацію, яка не представлена у форматі, передбаченому законом щодо провадження, включаючи пояснення учасників провадження, дані не під присягою, а також заслуховувати показання свідків або пояснення учасників по телефону в порядку проведення процесуальної конференції; д) відступати від формальних вимог, які передбачені законом щодо вручення процесуальних документів та документів, поданих учасниками провадження, крім як щодо вручення позову відповідачу та будь-якій третій особі; е) відмовитися від проведення письмового підготовчого провадження або скликання судового засідання; є) ухвалити судові рішення без описово-мотивувальної частини. Відповідно до §135 Кодексу у спрощеному провадженні суд не проводить судові засідання для заслуховування особи; заслуховування учасників справи може відбуватися за відсутності інших учасників провадження; заслуховування пояснень учасника провадження може відбуватися по телефону або, суд може визнати письмову чи електронну позицію

особи достатньою за умови, якщо суд не має сумнівів щодо особи, яка дає пояснення, і, на думку суду, таким чином можна адекватно оцінити отримані від особи дані та погляди. При призначенні справи до розгляду у спрощеному провадженні суд постановляє ухвалу, в якій роз'яснюється право сторони провадження бути заслуханою судом, а також може бути встановлено подання додаткових процесуальних документів сторонами (§ 136 Кодексу) [4; 64, с. 58]. Як бачимо, в естонському законодавстві прискорення адміністративного судочинства також відбувається через спрощене позовне провадження, яке фактично є письмовим провадженням, оскільки виключає проведення судового засідання, а також можливість для суду частково допустити усне слухання, однак лише за необхідності заслуховування однієї зі сторін і лише за її участі, відмови від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів чи вручення процесуальних документів та документів, встановлення судом менших процесуальних строків, ніж ті, що визначені для загального провадження, крім строку на апеляційне оскарження, ухвалення судового рішення без описово-мотивувальної частини. Тому таке спрощене провадження, визначене в естонському адміністративному процесуальному законодавстві фактично є прискореним провадженням.

Угорський кодекс адміністративного судочинства визначає декілька спеціальних проваджень у адміністративних справах, якими визначено інший порядок розгляду та вирішення адміністративних справ – спрощене позовне провадження, позовне провадження у зв'язку із невиконанням адміністративного акта, провадження у справі про оскарження рішення Комітету з прийняття рішень про державну службу, провадження у справі, що пов'язана з адміністративним договором або правовідносинами щодо надання публічних послуг, провадження у справі про нагляд за державними органами, провадження, спрямоване на перевірку колізії постанови місцевого самоврядування з іншим законодавством, провадження щодо невиконання місцевою владою своїх законодавчих зобов'язань, які усі мають вирішуватися за правилами спрощеного позовного провадження з відповідними особливостями, передбаченими для цих

видів проваджень. Так, у § 124 Кодексу передбачається можливість вирішення у спрощеному позовному провадженні справ, що стосується службового посвідчення особи, службового сертифіката, ведення службових реєстрів, справ за позовами інших суб'єктів владних повноважень, справ, що стосується права на зібрання, за винятком розпуску, справ, що стосується візи на заплановане перебування не більше дев'яноста днів, про яку подають заяву громадяни третіх країн або члени їхніх сімей, справ, що стосується заяви призовника про проходження військової служби без зброї, інших справ, якщо позивач просить про спрощений порядок розгляду та вирішення адміністративної справи у позовній заяві, а відповідач не заперечує у відзиві. Суд може будь-коли під час провадження постановити про продовження розгляду справи за загальними правилами, якщо це необхідно для забезпечення вимог справедливого судового розгляду або якщо спрощений розгляд справи був обраний судом через неправильну кваліфікацію адміністративної справи. У § 124 Кодексу не уточнюється в чому саме полягає розгляд адміністративної справи судом у спрощеному порядку, крім того, що такий розгляд відбувається без проведення судового засідання за участі сторін. На відміну від естонського законодавства, яке передбачає можливість прискорення окремих процесуальних елементів судового розгляду при збереженні загального позовного провадження щодо інших, угорське адміністративне процесуальне законодавство визначає, що в разі, якщо частина позовних вимог має бути розглянута у спрощеному порядку, а інша частина – за загальними правилами, справа має розглядатися виключно у загальному позовному провадженні. У § 125 Кодексу в разі позитивного вирішення питання про вирішення справи у спрощеному позовному провадженні, суд повинен а) відмовитися від проведення підготовчого засідання; б) встановити строки для процесуальних дій – за винятком строку на апеляційне оскарження – які відрізняються від тих, що передбачені законом, в) прийняти заяву, подану електронним способом за допомогою голосового зв'язку, замість усної заяви. Угорське законодавство також передбачає скорочений строк апеляційного оскарження рішення адміністративного суду, прийнятого у справі

в спрощеному позовному провадженні (§ 126 Кодексу) [5]. Таким чином, угорське процесуальне законодавство передбачає декілька спеціальних проваджень щодо вирішення адміністративних справ, для яких є притаманним не лише вирішення цих справ без проведення судового засідання за участю сторін, а й відмова від проведення підготовчого засідання, встановлення скорочених процесуальних строків судом, а також скороченого строку на апеляційне оскарження рішення адміністративного суду, прийнятого у справі в спрощеному позовному провадженні законом.

Схожий підхід до визначення спеціальних адміністративних проваджень, спрямованих на прискорення адміністративного судочинства демонструє Кодекс адміністративного судочинства Чеської республіки. З одного боку у § 51 визначає, що суд може вирішити справу по суті без проведення судового засідання, якщо справу можна вирішити лише на підставі документальних доказів, щодо яких сторони мали можливість висловити свої зауваження або які їм відомі, і сторони одноголосно запропонували такий порядок вирішення адміністративної справи або дали згоду на такий порядок. Згода також вважається наданою, якщо сторона не висловить своєї незгоди з таким розглядом справи протягом двох тижнів з моменту отримання відповідної судового ухвали. З іншого боку, у розділі II Кодекс передбачає спеціальні провадження – за позовами проти рішення адміністративного органу, про захист від бездіяльності адміністративного органу, про захист від незаконного втручання, вказівки чи примусу з боку адміністративного органу, у виборчих справах, а також справах місцевого та регіонального референдуму, у справах політичних партій та рухів, у компетенційних спорах, у справах про скасування заходу загального характеру або його частини, у справах про скасування регламенту щодо надання публічних послуг. Серед цих проваджень фактично прискореними є провадження у виборчих справах, а також справах місцевого та регіонального референдуму, оскільки законодавчо передбачаються скорочені строки – у справах про захист у справах виборців суд розглядає справу та приймає рішення зобов'язати муніципалітет усунути помилки або недоліки у списку виборців протягом трьох

робочих днів після надходження позову до суду (§ 88 Кодексу); у справах про захист у справах реєстрації списку кандидатів політичної партії та про недійсність виборів – протягом 15 днів після надходження позову до суду (§§ 89, 90 Кодексу); у справах про припинення мандата особи, обраної від політичної партії – протягом 20 днів після подання позову (§ 91 Кодексу); у справах місцевого та регіонального референдуму – протягом 30 днів (§§ 91a, 91b Кодексу). В усіх вище викладених адміністративних справах законодавчо передбачається розгляд та вирішення справи без проведення судового засідання [15]. Словацький Кодекс адміністративного судочинства також передбачає обов'язковість проведення судового засідання у адміністративній справі у разі, якщо принаймні одна зі сторін вимагає цього; витребує докази; цього вимагають суспільних інтересів; це необхідно для справедливого розгляду адміністративної справи або у випадках, передбачених цим Кодексом (§ 107 Кодексу). В інших випадках передбачається вирішення адміністративної справи без проведення судового засідання. На прискорення адміністративного судочинства спрямовуються положення § 108 Кодексу, відповідно до якого у разі, якщо справа має розглядатися із проведенням судового засідання, суд повинен забезпечити, щоб позовні вимоги можна було вирішити на одному судовому засіданні, причому у судовому засіданні викликаються лише ті особи, участь яких є необхідною для вирішення справи (наприклад, якщо сторона представлена представником протягом усього провадження, повістка вручається лише цьому представнику, однак у випадках, якщо суд визнає участь сторони необхідною, суд повинен викликати й її). Серед загальних та спеціальних адміністративних проваджень словацьке законодавство передбачає такі види проваджень, що мають ознаки прискорених: а) про законність затримання особи (справа вирішується протягом семи робочих днів після подання адміністративного позову, строк подання такого позову також становить сім робочих днів після прийняття рішення про затримання особи (§ 225 Кодексу)); б) у справах щодо списку виборців, з питань реєстрації списків кандидатів на виборах до Національної ради Словацької Республіки та на виборах до

Європейського парламенту, з питань прийняття пропозиції щодо кандидата в президенти Словацької Республіки, з питань реєстрації списків кандидатів на виборах до самоврядних регіональних органів, з питань реєстрації списків кандидатів на виборах до органів самоврядування муніципалітетів, міст та міських округів (справи вирішуються протягом п'яти днів, а в останніх двох категоріях справ – протягом трьох днів після подання адміністративного позову, а рішення суду негайно передається сторонам для виконання; строк подання адміністративного позову також скорочений і складає три дні після прийняття оскаржуваного рішення (§§ 270, 271, 279, 282, 290, 292, 300, 302, 310, 312 Кодексу)); в) у справах про обмеження мирних зібрань громадян (справа вирішується протягом трьох днів з моменту вручення до адміністративного суду, уповноваженого діяти та приймати рішення з цього питання адміністративного позову (§409 Кодексу) [12]. Отже, чеське та словацьке адміністративне процесуальне законодавство передбачає прискорені провадження у формі як письмових проваджень для адміністративних справ у випадках, якщо справу можна вирішити лише на підставі документальних доказів, щодо яких сторони мали можливість висловити свої зауваження або які їм відомі; ініціативи однієї зі сторін та відсутності заперечень інших сторін про проведення розгляду та вирішення адміністративної справи без проведення судового засідання. Крім того, чеське законодавство передбачає скорочені строки вирішення адміністративних справ, таких як виборчі справи, а також справи місцевого та регіонального референдуму, а словацьке – справ про законність затримання особи, щодо списку виборців, з питань реєстрації списків кандидатів на виборах до Національної ради Словацької Республіки, на виборах до Європейського парламенту, виборах до самоврядних регіональних органів, органів самоврядування муніципалітетів, міст та міських округів, про обмеження мирних зібрань громадян. В усіх цих випадках законодавчо передбачаються не тільки скорочені строки вирішення справи, а й розгляд та вирішення справи без проведення судового засідання.

Отже, на підставі проведеного наукового дослідження досвіду

застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві за законодавством за законодавством держав Європейського Союзу та держав-кандидатів в члени ЄС можемо зробити висновок, що адміністративне процесуальне законодавство України не виділяє поняття прискорених проваджень у адміністративному судочинстві, однак фактично визначає їх як види спрощеного позовного провадження: спрощене позовне провадження, що проводиться із повідомленням учасників справи та у судовому засіданні, в тому числі вирішення «термінових адміністративних справ», письмове провадження, провадження у зразковій і типовій справі.

Адміністративне процесуальне законодавство Республіки Молдова передбачає можливість вирішення адміністративних справ «на паперовому носії або в електронному форматі», однак не визначає переліку справ, які вирішуються за цією процедурою, а тому суд вирішує відповідне питання, реалізуючи свої дискреційні повноваження, проводячи оцінку справи на предмет того, чи вона потребує чи не потребує усного ведення справи. Грузинське законодавство про адміністративне судочинство, передбачає поруч із загальним провадженням також спрощене провадження та прискорене адміністративне провадження. В першому випадку адміністративний суд має право на підставі письмової вимоги сторін розглянути та вирішити адміністративні справи за відсутності сторін, а в другому – може на вимогу сторони ухвалити рішення про розгляд справи у прискореному порядку, в тому числі скоротити строки подання відповідачем заперечення проти позову чи зустрічного позову, подання сторонами своїх міркувань у зв'язку із висновком експерта, не визначати ці строки для сторін, а також для третіх осіб для подання ними своїх міркувань за позовом. Крім того, у прискореному провадженні обов'язково проводиться вирішення справи, що пов'язана із національною військовою службою призовників або (і) невійськовою, альтернативною трудовою службою. Також грузинське законодавство передбачає перелік інших справ, які хоч і не вказані прямо як такі, що вирішуються у прискореному провадженні, однак фактично воно застосовне до них (справи за позовами

суб'єктів владних повноважень, передусім з питань забезпечення охорони здоров'я, міграційних, податкових та фінансових питань, питань оборони та мобілізації, а також за позовами фізичних осіб, пов'язані із обмеженням прав іншої особи, винної у вчиненні насильства в сім'ї або яка є лудоманом), оскільки, по-перше, наявні скорочені строки вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі; по-друге, частина справ вирішується в письмовому провадженні, а в частині участь сторін у судовому засіданні не є обов'язковою. Тобто за грузинським законодавством прискорення адміністративного судочинства передбачає як законодавче скорочення строків вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі, так і надання суду права скорочувати відповідні строки для подання заперечень чи міркувань сторонами, третіми особами.

Особливістю застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві держав-членів Європейського Союзу є можливість одночасного застосування як письмового провадження до процесу в цілому і усного – до окремих процесуальних дій та етапів, заміну заслуховування позиції сторони у судовому засіданні заслуховуванням по телефону або з використанням електронних засобів комунікації. Німецьке та латвійське адміністративне процесуальне законодавство не містять точного переліку адміністративних справ, що вирішуються за прискореною процедурою, і фактично обрання письмового провадження судом є проявом його дискреційних повноважень. При цьому латвійське та литовське законодавство визначають письмове провадження як основну форму провадження при вирішенні адміністративної справи. З іншого боку, польське та естонське законодавство визначають конкретний перелік справ, що вирішуються за прискореною процедурою. Німецьке законодавство не обмежує суд у можливості застосування прискореного провадження при вирішенні адміністративної справи, якщо немає заперечень сторін і суд прийме

рішення про відсутність складності у прийнятті рішення та з'ясованість фактів, що таким чином виключає необхідність вирішення адміністративної справи у судовому засіданні. В польському законодавстві про адміністративне судочинство прискорення адміністративного судочинства відбувається через необхідність проведення закритого засідання без виклику сторін, у зв'язку із чим адміністративна справа вирішується значно швидше, однак спеціальних (скорочених) строків вирішення адміністративних справ, проведення окремих процесуальних стадій, вчинення окремих процесуальних дій польське адміністративне процесуальне законодавство не передбачає. Французькій моделі адміністративного судочинства притаманне скорочене провадження у так званих термінових справах, розгляд яких може відбуватися як в усній, так і у письмовій формі. В естонському законодавстві прискорення адміністративного судочинства також відбувається через спрощене позовне провадження, яке виключає проведення судового засідання за можливості для суду частково допустити усне слухання, відмови від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів чи вручення процесуальних документів та документів, встановлення судом менших процесуальних строків, ніж ті, що визначені для загального провадження, крім строку на апеляційне оскарження, ухвалення судового рішення без описово-мотивувальної частини. Угорське процесуальне законодавство передбачає декілька спеціальних проваджень щодо вирішення адміністративних справ, для яких є притаманним не лише вирішення цих справ без проведення судового засідання за участю сторін, а й відмова від проведення підготовчого засідання, встановлення скорочених процесуальних строків судом, а також скороченого строку на апеляційне оскарження рішення адміністративного суду, прийнятого у справі в спрощеному позовному провадженні законом. Чеське та словацьке адміністративне процесуальне законодавство передбачає прискорені провадження у формі як письмових проваджень для адміністративних справ у випадках, якщо справу можна вирішити лише на підставі документальних доказів, щодо яких сторони мали можливість висловити свої зауваження або які їм відомі; ініціативи однієї зі

сторін та відсутності заперечень інших сторін про проведення розгляду та вирішення адміністративної справи без проведення судового засідання. Крім того, чеське законодавство передбачає скорочені строки вирішення адміністративних справ, таких як виборчі справи, а також справи місцевого та регіонального референдуму, а словацьке – справ про законність затримання особи, щодо списку виборців, з питань реєстрації списків кандидатів на виборах до Національної ради Словацької Республіки, на виборах до Європейського парламенту, виборах до самоврядних регіональних органів, органів самоврядування муніципалітетів, міст та міських округів, про обмеження мирних зібрань громадян. В усіх цих випадках законодавчо передбачаються не тільки скорочені строки вирішення справи, а й розгляд та вирішення справи без проведення судового засідання.

3.2. Напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України

Європейська інтеграція України зумовлює необхідність системного перегляду підходів до організації адміністративного судочинства, в тому числі в контексті удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. Важливим в цьому контексті є як врахування досвіду держав-членів ЄС та держав, що як і Україна мають статус кандидата в члени ЄС, правових актів Ради Європи, що ще не повною мірою впроваджені в законодавство України.

Виходячи із проведеного наукового дослідження теоретико-правових та прикладних засад застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України, в тому числі правових засад впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України відповідно до документів Ради Європи, Європейського Союзу та європейської правової доктрини, досвіду

застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу та держав-кандидатів в члени ЄС можемо висловити наступні пропозиції до законодавства України, що визначає особливості застосування прискорених проваджень.

По-перше, слід уніфікувати понятійний апарат правових актів Ради Європи, спрямованих на впровадження прискорених проваджень в адміністративне судочинство, а також законодавства про адміністративне судочинство Молдови, Грузії як кандидатів в члени ЄС і власне законодавства держав-членів Європейського Союзу, запровадивши на рівні КАСУ поняття «прискорені провадження», «прискорення адміністративного судочинства», «спрощення адміністративного судочинства» та «скорочення адміністративного судочинства» відповідно до змісту цих понять, викладених в дисертації. Крім того, слід чітко розмежувати прискорені провадження із спрощеним позовним провадженням та письмовим провадженням, оскільки в КАСУ це питання не прописано чітко. Зокрема, пропонуємо:

I. Доповнити ст. 4 КАСУ пунктами 25, 26, 27 та 28 наступного змісту:

«Стаття 4. Визначення термінів

1. У цьому Кодексі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

...

25) прискорені провадження – це процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачають зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого;

26) скорочення адміністративного судочинства – це швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій;

27) спрощення адміністративного судочинства – це спрощення елементів адміністративного процесу, що виявляється у зменшенні процесуальних стадій,

кількості документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи, інших змін відповідно до ст. 262 цього Кодексу;

28) прискорення адміністративного судочинства – це швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства».

II. У зв'язку із тим, що прискорені провадження викладені як процедури розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачають зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого, пропонуємо назву §2 Глави 11 Розділу II КАСУ замінити з «Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ» на «Розгляд адміністративних справ у прискорених провадженнях». Також в найменуваннях статей 268, 269, 270, 271 та 272 КАСУ доцільно замінити слова «в окремих категоріях адміністративних справ» на «в прискорених провадженнях».

III. З метою розмежування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві України із спрощеним позовним провадженням та письмовим провадженням пропонуємо викласти положення ч. 3 ст. 268 КАСУ, в якій зазначалося на правових наслідках неприбуття у судове засідання учасника справи, у наступній редакції:

«Стаття 268. Особливості повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду, форму адміністративного судочинства в прискорених провадженнях

...

3. Адміністративний суд при відкритті провадження у справі здійснює обрання форми адміністративного судочинства (загального позовного провадження або спрощеного позовного провадження) залежно від складності

та обставин справи, наявності чи відсутності клопотань сторін про розгляд справи у загальному чи у спрощеному позовному провадженні, крім випадків, якщо щодо конкретного прискореного провадження передбачено розгляд позову у судовому засіданні з повідомленням про дату, час та місце судового засідання позивача, відповідача, інших учасників справи або у письмовому провадженні, або визначені умови, за яких застосовується письмове провадження або судове засідання з повідомленням про дату, час та місце судового засідання позивача, відповідача, інших учасників справи. Про обрання форми адміністративного судочинства адміністративний суд постановляє ухвалу. Незалежно від обрання форми адміністративного судочинства, неприбуття у судове засідання учасника справи, повідомленого відповідно до положень цієї статті, не перешкоджає розгляду справи у судах першої та апеляційної інстанцій, за винятком справ, для яких участь позивача, відповідача, іншого учасника справи є обов'язковою відповідно до закону (статті 280, 288, 289 цього Кодексу)».

По-друге, слід застосувати грузинський та естонський досвід врегулювання прискорених проваджень і передбачити встановлення судом строків на подання окремих письмових пояснень від учасників справи у разі, якщо до початку розгляду справи в письмовому провадженні або в судовому засіданні, у адміністративного суду виникнуть труднощі у зіставленні правових позицій позивача та відповідача, відповідачем відзиву на позовну заяву, який однак не може бути меншим за 24 години з моменту одержання позовної заяви та матеріалів справи відповідачем, строків надання доказів, інших процесуальних строків, крім строків апеляційного оскарження, розгляду справи судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції, визначених в КАСУ. У зв'язку із цим, слід внести зміни до КАСУ, доповнивши її ст. 270-1 наступного змісту:

«Стаття 270-1. Особливості встановлення адміністративним судом процесуальних строків в прискорених провадженнях.

1. Незалежно від того, чи встановлені відповідні процесуальні строки у цьому Кодексі, адміністративний суд має право встановити процесуальні

строки на подання окремих письмових пояснень від учасників справи у разі, якщо до початку розгляду справи в письмовому провадженні або в судовому засіданні, у адміністративного суду виникнуть труднощі у зіставленні правових позицій позивача та відповідача, відповідачем відзиву на позовну заяву, строків надання доказів, інших процесуальних строків, крім строків апеляційного оскарження, розгляду справи судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції, визначених в цьому Кодексі.

2. При встановленні процесуальних строків відповідно до цієї статті, адміністративний суд враховує складність та обставини справи. Відповідні процесуальні строки повинні мати розумну тривалість, достатню для здійснення учасниками справи своїх процесуальних прав та обов'язків і бути спрямованими на вирішення справи протягом строку, передбаченого для конкретного прискореного провадження в суді першої чи апеляційної інстанції.

3. Процесуальний строк для подання відповідачем відзиву не може бути меншим за 24 години з моменту одержання позовної заяви та матеріалів справи відповідачем, крім випадків, якщо в цьому Кодексі передбачені менші процесуальні строки.

4. Ухвала адміністративного суду, якою встановлюються спеціальні процесуальні строки може бути оскаржена до того суду, який є судом апеляційної інстанції відповідного прискореного провадження протягом строку, передбаченого для оскарження прийнятого рішення у справі.

5. Встановлення адміністративним судом процесуальних строків в прискорених провадженнях не повинно суперечити основним засадам (принципам) адміністративного судочинства, не повинно негативно впливати на прискорення адміністративного судочинства і не порушувати права учасників справи, в тому числі право на ефективний захист порушених, невизнаних чи оспорюваних прав».

По-третє, слід застосувати німецький досвід врегулювання прискорених проваджень і передбачити право позивача, відповідача, іншого учасника справи подати апеляційну скаргу на ухвалу суду, в якій судом обрано форму

адміністративного судочинства у формі відмови від проведення судового засідання за участю та з повідомленням сторін. У зв'язку із цим, слід внести зміни до ст. 268 КАСУ, доповнивши її частиною 4 наступного змісту: *«4. Ухвала суду, якою здійснено обрання форми адміністративного судочинства (загального позовного провадження або спрощеного позовного провадження відповідно до частини третьої цієї статті може бути оскаржена до того суду, який є судом апеляційної інстанції відповідного прискореного провадження протягом строку, передбаченого для оскарження прийнятого рішення у справі».*

По-четверте, слід застосувати німецький досвід врегулювання прискорених проваджень і передбачити право суду на власний розсуд розглянути справу в судовому засіданні, хоча справа має бути розглянута за правилами письмового провадження або призначити судові засідання для виконання окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання (наприклад, заслуховування свідків, експертів) при вирішенні інших питань в письмовому провадженні. У зв'язку із цим, слід внести зміни до ст. 268 КАСУ, доповнивши її частиною п'ятою наступного змісту: *«5. Адміністративний суд може за власною ініціативою вирішити справу, провівши судові засідання з повідомленням про дату, час та місце судового засідання позивача, відповідача, інших учасників справи у випадках, якщо в Кодексі передбачається розгляд справи у конкретному прискореному провадженні за правилами письмового провадження. Постановляючи ухвалу про це суд повинен вказати причини, через які її було постановлено та передбачити чи судові засідання буде проводитися в цілому чи лише щодо окремих процесуальних дій. Відповідна ухвала може бути оскаржена до суду відповідно до частини четвертої цієї статті».*

По-п'яте, слід застосувати естонський досвід врегулювання прискорених проваджень і передбачити можливість відкликання заяви учасника справи про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні або письмовому провадженні, якщо ситуація у провадженні суттєво змінилася. У зв'язку із цим, слід доповнити ст. 268 КАСУ частиною шостою наступного змісту: *«6. Учасник справи до початку судового розгляду або вирішення справи за правилами*

письмового провадження може подати заяву про відкликання клопотання про розгляд справи у загальному чи у спрощеному позовному провадженні. Адміністративний суд, невідкладно розглянувши таке клопотання, може постановити ухвалу, якою може змінити форму адміністративного судочинства для розгляду справи. Ухвала, постановлена за результатами такого розгляду не може бути оскаржена в апеляційному порядку».

По-шосте, враховуючи, що спір, пов'язаний з виборчим процесом, процесом референдуму завершується не з моменту оприлюднення результату виборів, референдуму, а з моменту його вирішення адміністративним судом, а також відсутністю у Виборчому кодексі України положення про те, що оголошення Центральною виборчою комісією, територіальною виборчою комісією результатів виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів здійснюється, якщо відповідні дії цих органів щодо складання протоколу про результати відповідних виборів не оскаржені до суду в порядку КАСУ, пропонуємо наступні зміни:

1) внести зміни до ст. 129 Виборчого кодексу України, а саме доповнити її ч. 4 наступного змісту: *«4. Якщо дії Центральної виборчої комісії щодо складання протоколу про результати виборів Президента України не оскаржені до суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України, Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів Президента України офіційно оголошує результати виборів Президента України на своєму засіданні та своє рішення, прийняте відповідно до статті 127 цього Кодексу»;*

2) внести зміни до ст. 187 Виборчого кодексу України, а саме доповнити її ч. 3 наступного змісту: *«3. Офіційне оприлюднення результатів виборів народних депутатів України здійснюється за умови, якщо дії Центральної виборчої комісії щодо складання протоколу про результати виборів народних депутатів України не оскаржені до суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України»;*

3) внести зміни до ст. 282 Виборчого кодексу України, а саме доповнити її

ч. 4 наступного змісту: *«4. Офіційне оприлюднення результатів місцевих виборів здійснюється за умови, якщо дії територіальної виборчої комісії щодо складання протоколу про результати місцевих виборів не оскаржені до суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України».*

По-сьоме, у ст. 64 Виборчого кодексу України зазначається перелік рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, що можуть бути оскаржені в порядку адміністративного судочинства, однак не зазначається на можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій, що суперечить положенням ст. 273 КАСУ. У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити ст. 64 Виборчого кодексу України положенням про можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій.

По-восьме, слід внести зміни до КАСУ і чіткіше врегулювати окремі проблемні положення, викладені в судовій практиці у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму. Зокрема, слід внести зміни до ст. 4 КАСУ, доповнивши її п. 29 такого змісту: *«29) справа, пов'язана з виборчим процесом, процесом референдуму – це публічно-правовий спір, що стосується порушень законодавства про вибори та референдум з боку суб'єктів виборчого процесу (виборців, кандидатів, спостерігачів), інших осіб, які здійснюють організаційне та інформаційне забезпечення виборчого процесу. Цей спір за позовом фізичної особи – виборця до виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій повинен стосуватися порушення, невизнання або оспорювання права такої особи, а не просто порушення виборчого законодавства. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій у разі якщо виборчий процес, процес референдуму завершився, здійснюється відповідно до загальних правил оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень».*

По-дев'яте, слід унормувати положення щодо заяв по суті справи у адміністративних справах за зверненням податкових та митних органів, що розглядаються відповідно до ст. 283 КАСУ. У цій статті зазначається, що провадження у справах за зверненням податкових та митних органів при

здійсненні ними визначених законом повноважень здійснюється на підставі заяви таких органів. На нашу думку, слід викласти це речення у такій редакції: *«Провадження у справах за зверненням податкових та митних органів при здійсненні ними визначених законом повноважень здійснюється на підставі позовної заяви таких органів щодо:»*. Крім того, слід замінити слова «заява» на «*позовна заява*» і «заявник» на «*позивач*» по тексту в ст. 283 КАСУ, а також передбачити право відповідача подати відзив на таку позовну заяву. Зокрема, у ч. 7 ст. 283 КАСУ слід замінити слова «У разі постановлення судом ухвали про відкриття провадження у справі суд приймає рішення по суті заявлених вимог не пізніше 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду. Розгляд заяви відбувається за участю податкового органу, митного органу, що її вніс, та платника податків, стосовно якого її внесено» на «*У разі постановлення судом ухвали про відкриття провадження у справі суд приймає рішення по суті заявлених вимог не пізніше 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду. В ухвалі про відкриття провадження у справі визначається обов'язок суду надіслати матеріали справи платнику податків, в тому числі за допомогою електронного суду. Платник податків має право подати відзив на позовну заяву податкового чи митного органу протягом строку, визначеного в ухвалі про відкриття провадження у справі. Розгляд позовної заяви відбувається за участю податкового органу, митного органу, що її вніс, та платника податків, стосовно якого її внесено*».

Отже, можемо виділити наступні напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України:

а) уніфікація понятійного апарату правових актів Ради Європи, спрямованих на впровадження прискорених проваджень в адміністративне судочинство, а також законодавства про адміністративне судочинство Молдови, Грузії як кандидатів в члени ЄС і власне законодавства держав-членів Європейського Союзу, через запровадження на рівні КАСУ поняття «прискорені

провадження», «прискорення адміністративного судочинства», «спрощення адміністративного судочинства» та «скорочення адміністративного судочинства» відповідно до змісту цих понять, викладених в дисертації, розмежування прискорених проваджень із спрощеним позовним провадженням та письмовим провадженням, оскільки в КАСУ це питання не прописано чітко;

б) застосування зарубіжного досвіду врегулювання прискорених проваджень:

- передбачити встановлення судом строків на подання окремих письмових пояснень від учасників справи у разі, якщо до початку розгляду справи в письмовому провадженні або в судовому засіданні, у адміністративного суду виникнуть труднощі у зіставленні правових позицій позивача та відповідача, відповідачем відзиву на позовну заяву, який однак не може бути меншим за 24 години з моменту одержання позовної заяви та матеріалів справи відповідачем, строків надання доказів, інших процесуальних строків, крім строків апеляційного оскарження, розгляду справи судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції, визначених в КАСУ);

- передбачити право позивача, відповідача, іншого учасника справи подати апеляційну скаргу на ухвалу суду, в якій судом обрано форму адміністративного судочинства у формі відмови від проведення судового засідання за участю та з повідомленням сторін);

- передбачити право суду на власний розсуд розглянути справу в судовому засіданні, хоча справа має бути розглянута за правилами письмового провадження або призначити судові засідання для виконання окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання (наприклад, заслуховування свідків, експертів) при вирішенні інших питань в письмовому провадженні;

- передбачити можливість відкликання заяви учасника справи про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні або письмовому провадженні, якщо ситуація у провадженні суттєво змінилася;

в) враховуючи, що спір, пов'язаний з виборчим процесом, процесом

референдуму завершується не з моменту оприлюднення результату виборів, референдуму, а з моменту його вирішення адміністративним судом, а також відсутністю у Виборчому кодексі України положення про те, що оголошення Центральною виборчою комісією, територіальною виборчою комісією результатів виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів здійснюється, якщо відповідні дії цих органів щодо складання протоколу про результати відповідних виборів не оскаржені до суду в порядку КАСУ, пропонується усунути відповідну прогалину;

г) у ст. 64 Виборчого кодексу України зазначається перелік рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, що можуть бути оскаржені в порядку адміністративного судочинства, однак не зазначається на можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій, що суперечить положенням ст. 273 КАСУ. У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити ст. 64 Виборчого кодексу України положенням про можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій;

д) пропонується внести зміни до КАСУ і чіткіше врегулювати окремі проблемні положення, викладені в судовій практиці у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, зокрема передбачити, що за правилами прискореного провадження вирішуються спори за позовом фізичної особи – виборця до виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій повинен стосуватися порушення, невизнання або оспорювання права такої особи, а не просто порушення виборчого законодавства, при цьому лише до завершення виборчого процесу, процесу референдуму;

е) пропонується унормувати положення щодо заяв по суті справи у адміністративних справах за зверненням податкових та митних органів, що розглядаються відповідно до ст. 283 КАСУ, замінивши терміни «заява» на «позовна заява» і «заявник» на «позивач», а також передбачивши право відповідача подати відзив на позовну заяву податкового, митного органу.

Висновки до Розділу 3

Отже, в результаті проведення дослідження досвіду застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві за законодавством держав Європейського Союзу та держав-кандидатів в члени ЄС та напрямків удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України дійшли до таких висновків:

1. Адміністративне процесуальне законодавство Республіки Молдова передбачає можливість вирішення адміністративних справ «на паперовому носії або в електронному форматі», однак не визначає переліку справ, які вирішуються за цією процедурою, а тому суд вирішує відповідне питання, реалізуючи свої дискреційні повноваження, проводячи оцінку справи на предмет того, чи вона потребує чи не потребує усного ведення справи. Грузинське законодавство про адміністративне судочинство, передбачає поруч із загальним провадженням також спрощене провадження та прискорене адміністративне провадження. В першому випадку адміністративний суд має право на підставі письмової вимоги сторін розглянути та вирішити адміністративні справи за відсутності сторін, а в другому – може на вимогу сторони ухвалити рішення про розгляд справи у прискореному порядку, в тому числі скоротити строки подання відповідачем заперечення проти позову чи зустрічного позову, подання сторонами своїх міркувань у зв'язку із висновком експерта, не визначати ці строки для сторін, а також для третіх осіб для подання ними своїх міркувань за позовом. Також за грузинським законодавством прискорення адміністративного судочинства передбачає як законодавче скорочення строків вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі, так і надання суду права скорочувати відповідні строки для подання заперечень чи міркувань сторонами, третіми особами.

Особливістю застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві держав-членів Європейського Союзу є можливість одночасного

застосування як письмового провадження до процесу в цілому і усного – до окремих процесуальних дій та етапів, заміну заслуховування позиції сторони у судовому засіданні заслуховуванням по телефону або з використанням електронних засобів комунікації. Німецьке та латвійське адміністративне процесуальне законодавство не містять точного переліку адміністративних справ, що вирішуються за прискореною процедурою, і фактично обрання письмового провадження судом є проявом його дискреційних повноважень. При цьому латвійське та литовське законодавство визначають письмове провадження як основну форму провадження при вирішенні адміністративної справи. З іншого боку, польське та естонське законодавство визначають конкретний перелік справ, що вирішуються за прискореною процедурою. В польському законодавстві про адміністративне судочинство прискорення адміністративного судочинства відбувається через необхідність проведення закритого засідання без виклику сторін, у зв'язку із чим адміністративна справа вирішується значно швидше, однак спеціальних (скорочених) строків вирішення адміністративних справ, проведення окремих процесуальних стадій, вчинення окремих процесуальних дій польське адміністративне процесуальне законодавство не передбачає. Французькій моделі адміністративного судочинства притаманне скорочене провадження у так званих термінових справах, розгляд яких може відбуватися як в усній, так і у письмовій формі. В естонському законодавстві прискорення адміністративного судочинства також відбувається через спрощене позовне провадження, яке виключає проведення судового засідання за можливості для суду частково допустити усне слухання, відмови від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів чи вручення процесуальних документів та документів, встановлення судом менших процесуальних строків, ніж ті, що визначені для загального провадження, крім строку на апеляційне оскарження, ухвалення судового рішення без описово-мотивувальної частини. Угорське процесуальне законодавство передбачає декілька спеціальних проваджень щодо вирішення адміністративних справ, для яких є притаманним не лише вирішення цих справ без проведення судового засідання за участю

сторін, а й відмова від проведення підготовчого засідання, встановлення скорочених процесуальних строків судом, а також скороченого строку на апеляційне оскарження рішення адміністративного суду, прийнятого у справі в спрощеному позовному провадженні законом. Чеське та словацьке адміністративне процесуальне законодавство передбачає прискорені провадження у формі як письмових проваджень для адміністративних справ у випадках, якщо справу можна вирішити лише на підставі документальних доказів, щодо яких сторони мали можливість висловити свої зауваження або які їм відомі; ініціативи однієї зі сторін та відсутності заперечень інших сторін про проведення розгляду та вирішення адміністративної справи без проведення судового засідання, так і скорочених строків вирішення адміністративних справ, таких як виборчих справ, справ, пов'язаних із проведенням референдуму, мирних зібрань.

2. Можемо виділити наступні напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України:

а) уніфікація понятійного апарату правових актів Ради Європи, спрямованих на впровадження прискорених проваджень в адміністративне судочинство, а також законодавства про адміністративне судочинство Молдови, Грузії як кандидатів в члени ЄС і власне законодавства держав-членів Європейського Союзу, через запровадження на рівні КАСУ поняття «прискорені провадження», «прискорення адміністративного судочинства», «спрощення адміністративного судочинства» та «скорочення адміністративного судочинства» відповідно до змісту цих понять, викладених в дисертації, розмежування прискорених проваджень із спрощеним позовним провадженням та письмовим провадженням, оскільки в КАСУ це питання не прописано чітко;

б) застосування зарубіжного досвіду врегулювання прискорених проваджень:

- передбачити встановлення судом строків на подання окремих письмових пояснень від учасників справи у разі, якщо до початку розгляду справи в

письмовому провадженні або в судовому засіданні, у адміністративного суду виникнуть труднощі у зіставленні правових позицій позивача та відповідача, відповідачем відзиву на позовну заяву, який однак не може бути меншим за 24 години з моменту одержання позовної заяви та матеріалів справи відповідачем, строків надання доказів, інших процесуальних строків, крім строків апеляційного оскарження, розгляду справи судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції, визначених в КАСУ);

- передбачити право позивача, відповідача, іншого учасника справи подати апеляційну скаргу на ухвалу суду, в якій судом обрано форму адміністративного судочинства у формі відмови від проведення судового засідання за участю та з повідомленням сторін);

- передбачити право суду на власний розсуд розглянути справу в судовому засіданні, хоча справа має бути розглянута за правилами письмового провадження або призначити судові засідання для виконання окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання (наприклад, заслуховування свідків, експертів) при вирішенні інших питань в письмовому провадженні;

- передбачити можливість відкликання заяви учасника справи про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні або письмовому провадженні, якщо ситуація у провадженні суттєво змінилася;

в) враховуючи, що спір, пов'язаний з виборчим процесом, процесом референдуму завершується не з моменту оприлюднення результату виборів, референдуму, а з моменту його вирішення адміністративним судом, а також відсутністю у Виборчому кодексі України положення про те, що оголошення Центральною виборчою комісією, територіальною виборчою комісією результатів виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів здійснюється, якщо відповідні дії цих органів щодо складання протоколу про результати відповідних виборів не оскаржені до суду в порядку КАСУ, пропонується усунути відповідну прогалину;

г) у ст. 64 Виборчого кодексу України зазначається перелік рішень, дій чи

бездіяльності суб'єктів виборчого процесу, що можуть бути оскаржені в порядку адміністративного судочинства, однак не зазначається на можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій, що суперечить положенням ст. 273 КАСУ. У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити ст. 64 Виборчого кодексу України положенням про можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій;

д) пропонується внести зміни до КАСУ і чіткіше врегулювати окремі проблемні положення, викладені в судовій практиці у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, зокрема передбачити, що за правилами прискореного провадження вирішуються спори за позовом фізичної особи – виборця до виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій повинен стосуватися порушення, невизнання або оспорювання права такої особи, а не просто порушення виборчого законодавства, при цьому лише до завершення виборчого процесу, процесу референдуму;

е) пропонується унормувати положення щодо заяв по суті справи у адміністративних справах за зверненням податкових та митних органів, що розглядаються відповідно до ст. 283 КАСУ, замінивши терміни «заява» на «позовна заява» і «заявник» на «позивач», а також передбачивши право відповідача подати відзив на позовну заяву податкового, митного органу.

ВИСНОВКИ

1. В законодавстві України, що регулює юрисдикцію та повноваження адміністративних судів, а також порядок судочинства в них, термін «прискорені провадження» не використовується. В той же час, аналіз адміністративно-правової доктрини дозволяє визначити три підходи до визначення правової природи прискорених проваджень у адміністративному судочинстві: а) розмежування прискорених та спрощених позовних проваджень, які розглядаються як самостійні форми адміністративного судочинства; б) розгляд прискорених та спрощених проваджень як термінів, що позначають один і той самий спосіб спрощення та прискорення адміністративного процесу; в) розгляд прискорених проваджень як виду спрощених проваджень або їх ключової характеристики. Законодавство України про адміністративне судочинство розглядає усі види спрощених позовних проваджень як прискорені.

Прискорені провадження в адміністративному судочинстві в процесуальному контексті можна розглядати дуально:

а) у широкому розумінні: як форму адміністративного судочинства, що призначена для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи, розгляд і вирішення адміністративної справи в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає як формальне зменшення строків розгляду та вирішення адміністративних справ (у випадку вирішення термінових справ – ці строки надзвичайно скорочені, а у випадках виборчих спорів та спорів, пов'язаних з реалізацією права на мирні зібрання – прив'язані до фактичної події – дня голосування чи дати проведення заходу), так і фактичне – зважаючи на опціональність проведення судового засідання, окремих судових процедур та стадій (за рахунок підготовчого провадження та судових дебатів), а в окремих випадках – і у зменшенні документів по суті справи, що подаються та кількості учасників справи. порівняно із тими, які застосовуються у загальному позовному провадженні. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві

збігається за змістом із спрощеним позовним провадженням та його особливими процедурами – письмовим провадженням, а також провадженням щодо розгляду та вирішення термінових адміністративних справ;

б) у вузькому розумінні: як процедуру розгляду та вирішення термінових адміністративних справ в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції, що передбачає зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого. В цьому контексті прискорене провадження в адміністративному судочинстві може бути видом спрощеного позовного провадження у адміністративному судочинстві, однак ключовою особливістю цього виду провадження є саме темпоральне скорочення процедури вирішення адміністративної справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції, окремих процедур в межах провадження у адміністративній справі.

Прискорені провадження також можна розглядати як особливий субінститут адміністративного процесуального права у межах інституту розгляду адміністративної справи судом першої інстанції за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, яким урегульовані правовідносини щодо вирішення адміністративними судами справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій із спрощенням інших елементів адміністративного процесу або без такого.

Метою вирішення адміністративних справ в прискорених провадженнях є прискорення адміністративного судочинства, яке можна визначити як: швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства), як спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства) або як комбінацію скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

2. Прискореним провадженням в адміністративному судочинстві притаманні наступні обов'язкові ознаки: а) є специфічними прискореними процесуальними формами захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав й інтересів юридичних осіб (позивача) у сфері публічно-правових відносин у певних видах публічно-правових спорів; б) для кожної із термінових адміністративних справ, що розглядається через застосування скорочення адміністративного судочинства зі спрощенням судочинства або без такого, передбачається окремий порядок розгляду та вирішення адміністративної справи із визначенням спеціальних строків вирішення справи, подання адміністративного позову, відзиву на позовну заяву, апеляційного оскарження та апеляційного провадження, застосування окремих елементів спрощення провадження або без такого; в) вирішення в межах прискорених проваджень справ, що стосуються невідкладних і нагальних питань, для яких доцільним є швидке вирішення справи; г) сприяння виконанню завдань і досягненню мети адміністративного судочинства у скорочені строки, що своєю чергою покликано сприяти оптимізації адміністративного судочинства; д) можливість застосування прискорених проваджень лише за дотримання певних вимог (дотримання строків звернення при поданні позову до суду, необхідність прийняття інших рішень, що передують зверненню до суду) і лише тих вимог, що встановлені у відповідних статтях КАСУ, що визначають такий вид провадження для термінових адміністративних справ; е) здійснення повідомлень учасників справи про подання позовної заяви та про дату, час і місце розгляду справи через направлення тексту повістки, заяв по суті справи до електронного кабінету, а за його відсутності – електронною поштою, якщо така відома суду; є) спрощений перелік заяв по суті справи – ними є лише позовна заява та відзив. Крім того, прискорені провадження мають окремі факультативні ознаки, притаманні прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом спрощеного позовного провадження, прискореним провадженням за умови застосування у прискорених провадженнях судом письмового провадження або окремим видам прискорених проваджень. Ці

ознаки не притаманні усім прискореним провадженням, однак є спеціальними ознаками окремих з них.

Можемо виділити наступні види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві залежно від критеріїв: а) за предметом та суттю адміністративних справ, що розглядаються в прискореному провадженні: прискорені провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом, процесом референдуму, реалізацією права на свободу мирних зібрань; прискорені провадження у справах про оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; прискорені провадження у справах за позовами суб'єктів владних повноважень; б) за змістом та обсягами прискорення адміністративного судочинства: прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через зменшення строків вирішення справи чи здійснення окремих процесуальних дій (скорочення адміністративного судочинства); прискорені провадження, що передбачають швидке вирішення справи через спрощення інших елементів адміністративного процесу (спрощення адміністративного судочинства); прискорені провадження, які передбачають як скорочення, так і спрощення адміністративного судочинства.

3. Відповідно до документів Ради Європи та Європейського Союзу можемо виділити наступні правові засади впровадження прискорених проваджень в адміністративному судочинстві держав-членів цих міжнародних та політичних організацій: а) розгляд справи протягом розумного строку, в тому числі через застосування прискорених проваджень, є процесуальним аспектом, який забезпечує право на справедливий суд, передбачене Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і не повинен йому суперечити; б) вжиття державами-членами Ради Європи всіх необхідних заходів, щоб спростити, прискорити і здешевити судові провадження, в тому числі в адміністративних справах, в тому числі через: максимальне скорочення строків винесення рішень судами, розумність строків з огляду на складність кожної справи та процесуальні кроки або відтермінування, що можуть бути здійснені сторонами; скасування застарілих процедур, які не мають практичної користі і не спрямовані на

справедливе вирішення справи та поновлення порушених чи невизнаних прав позивача; забезпечення судів достатнім персоналом та можливостями ефективної роботи; забезпечення можливості тимчасового виконання рішень, які можуть бути оскаржені; забезпечення проведення не більш ніж двох судових засідань: перше засідання може бути попереднім слуханням підготовчого характеру, а в ході другого засідання можуть представлятися докази, заслуховуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виноситись рішення; застосування заходів процесуального примусу до сторони, яка не вчиняє процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом, в тому числі позбавлення права на процесуальну дію або відмову від розгляду справи; на свідків та експертів у разі їх неявки з поважних причин або у разі, якщо експерт не представляє свою доповідь чи безпідставно її затримує; право суду вирішити, що судові засідання може проводитися без заслуховування показань свідка, що не прибув або заслуховування шляхом використання сучасних технічних засобів; розробку правил, які прискорюватимуть розв'язання спорів, для яких є необхідним прискорене вирішення, в тому числі через застосування спрощених методів започаткування судового провадження, розгляд справи у письмовому провадженні повністю або частково, проведення лише одного засідання замість двох, відмову від перерв у судовому засіданні; відмову від проведення доказування та з'ясування обставин справи в окремих випадках, коли між сторонами відсутній спір у певній частині (відповідач визнає частину позовних вимог); в) можливість існування поруч із національною системою адміністративного судочинства системи, передбаченої правовими актами ЄС, для якої також повинні застосовуватися елементи скорочення та спрощення адміністративного судочинства.

У доктринальних джерелах держав-членів ЄС, що стосуються визначення доцільності застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві, зазначається на необхідності застосування ряду правових засад впровадження прискорення адміністративного судочинства, в тому числі: будь-яке прагнення врегулювати справу протягом розумного строку не може

призвести до конфлікту з встановленням фактів і процесуальних прав сторін провадження; прискорення процедури може стосуватися формальних вимог, але не основних процесуальних прав сторін конкретного спору; право на розгляд справи протягом розумного строку є важливою частиною права на справедливий судовий розгляд, однак не може суперечити й іншим елементам цього права, як верховенство права, належне здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом, забезпечення доступу до правосуддя, рівності сторін, змагальності та публічності розгляду; для прискорення адміністративних судових проваджень є доцільним передати значну частину таких справ на вирішення до вищих та спеціалізованих адміністративних судів, збільшити кількість суддів та розширити їх спеціалізацію, надати можливість судам самостійно припиняти адміністративне провадження у випадках, коли вони встановлюють порушення закону, пріоритетність вирішення справи у закритому судовому засіданні, встановлення та скорочення граничних термінів оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, заміна двоінстанційної системи вирішення справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів на одноінстанційну.

4. Ознаками спорів, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму, що вирішуються в прискореному провадженні є: а) обмеженість в часі, що означає звернення до адміністративного суду та вирішення спору судом щодо порушень, що відбулися до голосування, саме у ті строки, що забезпечують вирішення цього спору до закінчення голосування на виборах, референдумі, наявність прив'язки до конкретної дати – дати голосування; б) вирішення прискорених проваджень із скороченими строками, що дозволять завершити процес вирішення спору (включно із необхідними процедурами оскарження, що зумовлюють зупинення дії рішення суб'єкта виборчого процесу, що оскаржується, до закінчення строків, коли виборчий процес завершується; в) вирішення спору у прискореному провадженні, тобто у строки, прив'язані до фактичної події – дня голосування на виборах чи референдуму; г) особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції; д) відповідачами у

цій категорії справ не завжди є суб'єкти владних повноважень, а й інші особи, залучені до виборчого процесу (процесу референдуму) – як безпосередні учасники (кандидати, спостерігачі, політичні партії), так і суб'єкти, що залучені до організаційного чи інформаційного забезпечення виборчого процесу (ініціативні групи, виборчі комісії, ЗМІ тощо); є) безпосередня пов'язаність із виборчим процесом, тобто у разі якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або інших осіб, пов'язаних із виборчим процесом, має значення чи не завершився виборчий процес і ці особи мають статус суб'єктів виборчого процесу; ж) спір може вирішуватися як за правилами загального позовного провадження, так і за правилами спрощеного позовного провадження (в тому числі в письмовому провадженні), з урахуванням особливостей для спору, передбачених в КАСУ; з) спір повинен стосуватися не просто оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта виборчого процесу чи процесу референдуму, а бути пов'язаний із необхідністю поновлення права, порушеного цими рішеннями, діями чи бездіяльністю.

У разі, якщо оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії, інших виборчих комісій, однак виборчий процес завершився, процедура вирішення адміністративної справи за відповідним позовом не буде розглядатися в порядку прискореного провадження, а буде розглядатися як публічно-правовий спір фізичної особи із суб'єктом владних повноважень. Відповідний спір з іншими учасниками виборчого процесу в такому випадку також не буде таким, що пов'язаний із виборчим процесом, оскільки відповідні фізичні особи, юридичні особи (політичні партії, громадські організації, ЗМІ), органи державної влади чи місцевого самоврядування не матимуть статусу учасника виборчого процесу, а відповідний спір буде або публічно-правовим спором із суб'єктом владних повноважень або матиме приватно-правову природу.

5. Процесуальними особливостями адміністративних справ щодо встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань є: а) справи вирішуються в порядку загального чи спрощеного позовного

провадження, однак обов'язково у судовому засіданні за обов'язковою участю позивача; б) неявка позивача на судове засідання зумовлює залишення заяви без розгляду незалежно від причин неявки; в) скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно.

Вирішення адміністративних справ щодо усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань у прискореному провадженні передбачає скорочені строки звернення до суду з позовом, апеляційною скаргою, вирішення справи судом першої чи апеляційної інстанції та прив'язка до часу проведення заходу – у разі відкриття провадження у справі в суді першої інстанції менш як за два дні до проведення заходу чи надходження апеляційної скарги менш як за два календарні дні до проведення мирного зібрання – справа розглядається невідкладно. Крім того, форма адміністративного судочинства та можливість вирішення справи у письмовому провадженні у цій категорії адміністративних справ прямо не передбачені, що дає право суду вирішувати це питання самостійно або відповідно до клопотань сторін.

6. У прискореному провадженні вирішуються такі категорії адміністративних справ за позовами суб'єктів владних повноважень як: а) компетенційні спори, за винятком спорів, що стосуються реалізації компетенції суб'єктів владних повноважень через видання ними нормативно-правових актів; б) спори за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб, за винятком спорів про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; Компетенційні спори можуть бути вирішені у прискореному провадженні, зважаючи на наявність окремих ознак спрощення адміністративного судочинства, хоча законодавчо не передбачаються скорочені

строки вирішення таких спорів. Для спорів за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачені скорочені строки вирішення адміністративної справи, апеляційного оскарження та вирішення справи судом апеляційної інстанції, особливості у інстанційній та територіальній адміністративній юрисдикції. Значна частина справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб передбачає звернення рішення суду першої інстанції, прийнятого у цих справах, до негайного виконання. Зокрема, це стосується справ за зверненням податкових чи митних органів, Служби Безпеки України, прикордонних, міграційних підрозділів, ТЦК СП, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також справ про дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Ознаками адміністративних справ за зверненнями податкових органів, що вирішуються у прискореному провадженні є наступні: а) підставою для відкриття провадження у справі є подання позовної заяви (адміністративного позову), а не заяви, попри зазначення у ст. 283 КАСУ терміну «заява податкового органу»; б) відсутність спору про право при зверненні податкового органу, що не виключає подання відзиву платником податків на заперечення вимог податкового органу; в) адміністративні справи за участю податкових органів вирішуються в скорочені строки та як правило в письмовому провадженні; г) скорочені строки передбачені й для подання позову, апеляційного оскарження рішення та подальшого розгляду судом апеляційної інстанції; д) вимоги податкового органу впливають із положень податкового законодавства, що дають повноваження податкового органу реалізовувати свою компетенцію через звернення до адміністративного суду, а можливість звернення до адміністративного суду повинна бути передбачена як податковим законодавством, так і ст. 283 КАСУ. В іншому випадку, адміністративна справа за зверненням податкової служби буде вирішуватися як адміністративна справа, але не як термінова адміністративна справа, передбачена ст. 283 КАСУ.

7. Адміністративне процесуальне законодавство Республіки Молдова передбачає можливість вирішення адміністративних справ «на паперовому носії

або в електронному форматі», однак не визначає переліку справ, які вирішуються за цією процедурою, а тому суд вирішує відповідне питання, реалізуючи свої дискреційні повноваження, проводячи оцінку справи на предмет того, чи вона потребує чи не потребує усного ведення справи. Грузинське законодавство про адміністративне судочинство, передбачає поруч із загальним провадженням також спрощене провадження та прискорене адміністративне провадження. В першому випадку адміністративний суд має право на підставі письмової вимоги сторін розглянути та вирішити адміністративні справи за відсутності сторін, а в другому – може на вимогу сторони ухвалити рішення про розгляд справи у прискореному порядку, в тому числі скоротити строки подання відповідачем заперечення проти позову чи зустрічного позову, подання сторонами своїх міркувань у зв'язку із висновком експерта, не визначати ці строки для сторін, а також для третіх осіб для подання ними своїх міркувань за позовом. Також за грузинським законодавством прискорення адміністративного судочинства передбачає як законодавче скорочення строків вирішення справи, апеляційного оскарження, вирішення справи судом апеляційної інстанції, подання заяв по суті справи сторонами і власне – інформування їх про відкриття провадження у справі, так і надання суду права скорочувати відповідні строки для подання заперечень чи міркувань сторонами, третіми особами.

Особливістю застосування прискорених проваджень у адміністративному судочинстві держав-членів Європейського Союзу є можливість одночасного застосування як письмового провадження до процесу в цілому і усного – до окремих процесуальних дій та етапів, заміну заслуховування позиції сторони у судовому засіданні заслуховуванням по телефону або з використанням електронних засобів комунікації. Німецьке та латвійське адміністративне процесуальне законодавство не містять точного переліку адміністративних справ, що вирішуються за прискореною процедурою, і фактично обрання письмового провадження судом є проявом його дискреційних повноважень. При цьому латвійське та литовське законодавство визначають письмове провадження як основну форму провадження при вирішенні адміністративної справи. З іншого

боку, польське та естонське законодавство визначають конкретний перелік справ, що вирішуються за прискореною процедурою. В польському законодавстві про адміністративне судочинство прискорення адміністративного судочинства відбувається через необхідність проведення закритого засідання без виклику сторін, у зв'язку із чим адміністративна справа вирішується значно швидше, однак спеціальних (скорочених) строків вирішення адміністративних справ, проведення окремих процесуальних стадій, вчинення окремих процесуальних дій польське адміністративне процесуальне законодавство не передбачає. Французькій моделі адміністративного судочинства притаманне скорочене провадження у так званих термінових справах, розгляд яких може відбуватися як в усній, так і у письмовій формі. В естонському законодавстві прискорення адміністративного судочинства також відбувається через спрощене позовне провадження, яке виключає проведення судового засідання за можливості для суду частково допустити усне слухання, відмови від формальних вимог щодо подання та прийняття доказів чи вручення процесуальних документів та документів, встановлення судом менших процесуальних строків, ніж ті, що визначені для загального провадження, крім строку на апеляційне оскарження, ухвалення судового рішення без описово-мотивувальної частини. Угорське процесуальне законодавство передбачає декілька спеціальних проваджень щодо вирішення адміністративних справ, для яких є притаманним не лише вирішення цих справ без проведення судового засідання за участю сторін, а й відмова від проведення підготовчого засідання, встановлення скорочених процесуальних строків судом, а також скороченого строку на апеляційне оскарження рішення адміністративного суду, прийнятого у справі в спрощеному позовному провадженні законом. Чеське та словацьке адміністративне процесуальне законодавство передбачає прискорені провадження у формі як письмових проваджень для адміністративних справ у випадках, якщо справу можна вирішити лише на підставі документальних доказів, щодо яких сторони мали можливість висловити свої зауваження або які їм відомі; ініціативи однієї зі сторін та відсутності заперечень інших сторін про

проведення розгляду та вирішення адміністративної справи без проведення судового засідання, так і скорочених строків вирішення адміністративних справ, таких як виборчих справ, справ, пов'язаних із проведенням референдуму, мирних зібрань.

8. Можемо виділити наступні напрямки удосконалення законодавства України, яким регламентовано застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві у світлі європейської інтеграції України:

а) уніфікація понятійного апарату правових актів Ради Європи, спрямованих на впровадження прискорених проваджень в адміністративне судочинство, а також законодавства про адміністративне судочинство Молдови, Грузії як кандидатів в члени ЄС і власне законодавства держав-членів Європейського Союзу, через запровадження на рівні КАСУ поняття «прискорені провадження», «прискорення адміністративного судочинства», «спрощення адміністративного судочинства» та «скорочення адміністративного судочинства» відповідно до змісту цих понять, викладених в дисертації, розмежування прискорених проваджень із спрощеним позовним провадженням та письмовим провадженням, оскільки в КАСУ це питання не прописано чітко;

б) застосування зарубіжного досвіду врегулювання прискорених проваджень:

- передбачити встановлення судом строків на подання окремих письмових пояснень від учасників справи у разі, якщо до початку розгляду справи в письмовому провадженні або в судовому засіданні, у адміністративного суду виникнуть труднощі у зіставленні правових позицій позивача та відповідача, відповідачем відзиву на позовну заяву, який однак не може бути меншим за 24 години з моменту одержання позовної заяви та матеріалів справи відповідачем, строків надання доказів, інших процесуальних строків, крім строків апеляційного оскарження, розгляду справи судом першої інстанції, судом апеляційної інстанції, визначених в КАСУ);

- передбачити право позивача, відповідача, іншого учасника справи подати апеляційну скаргу на ухвалу суду, в якій судом обрано форму адміністративного

судочинства у формі відмови від проведення судового засідання за участю та з повідомленням сторін);

- передбачити право суду на власний розсуд розглянути справу в судовому засіданні, хоча справа має бути розглянута за правилами письмового провадження або призначити судові засідання для виконання окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання (наприклад, заслуховування свідків, експертів) при вирішенні інших питань в письмовому провадженні;

- передбачити можливість відкликання заяви учасника справи про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні або письмовому провадженні, якщо ситуація у провадженні суттєво змінилася;

в) удосконалення окремих норм законодавства: щодо закріплення у Виборчому кодексі України положення про те, що оголошення Центральною виборчою комісією, територіальною виборчою комісією результатів виборів Президента України, виборів народних депутатів України, місцевих виборів здійснюється, якщо відповідні дії цих органів щодо складання протоколу про результати відповідних виборів не оскаржені до суду в порядку КАСУ; що можуть бути оскаржені в порядку адміністративного судочинства рішення, дії чи бездіяльність дільничних виборчих комісій; внесення змін до КАСУ та визначення у ньому положення, що за правилами прискореного провадження вирішуються спори за позовом фізичної особи – виборця до виборчої комісії, комісії з референдуму, членів цих комісій повинен стосуватися порушення, невизнання або оспорювання права такої особи, а не просто порушення виборчого законодавства, при цьому лише до завершення виборчого процесу, процесу референдуму; удосконалення диспозиції ст. 283 КАСУ та закріплення у ній права відповідача подати відзив на позовну заяву податкового, митного органу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Administrative Procedure Code Of Georgia. Date of issuing. 23/07/1999. *Legislative Gerald od Georgia.* URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16492?publication=109>.
2. Administrative Procedure Law: Text consolidated by Valsts valodas centrs. *Latvijas Vestnesis.* URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/55567administrative-procedure-law>.
3. Codul administrativ al Republicii Moldova. Publicat: 17-08-2018 în Monitorul Oficial Nr. 309-320 art. 466. *Ministerul Justitiei.* URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=16072&lang=ro.
4. Halduskohtumenetluse seadustik. Sõnastuse jõustumise kp:18.07.2025. *Riigi Teataja.* URL: <https://www.riigiteataja.ee/et/akt/108072025014>.
5. Közigazgatási perrendtartásr. *Wolters Kluwer. Hatályos jogszabályok.* URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700001.tv>.
6. Mann T. Cutting Off the Heads of the Hydra: Current Reforms in German Administrative Litigation Law. *ELTE Law Journal.* 2023.1.85. C. 85-94. DOI: <https://doi.org/10.54148/ELTELJ.2023.1.85>.
7. Paduch A. Polish Administrative Judiciary After 20 Years of Current Law on Administrative Court Proceedings. *International Journal for Court Administration.* 2025. Volume 16. Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.578>.
8. Potěšil Lukáš and Wojciech Piątek. A right to have one's case heard within a reasonable time before the Czech and the Polish Supreme Administrative Courts – standards, the reality and proposals for the future. *Utrecht Law Review.* 2021. Vol. 17. № 1. pp. 20-32. DOI: <https://doi.org/10.36633/ulr.586>.
9. Recommendation Rec(2004)20 of the Committee of Ministers to member states on judicial review of administrative acts: Adopted by the Committee of Ministers on 15 December 2004. *Council of Europe.* URL: <https://search.coe.int/cm?i=09000016805db3f4>.
10. Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure. *UER-Lex:*

Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2007/861/oj/eng>.

11. Schindler B. Beschleunigungspotentiale im öffentlichen Verfahrensrecht. *Aktuelle Juristische Praxis*. 2012. Volume 1. C. 12-22. URL: <https://www.alexandria.unisg.ch/handle/20.500.14171/91997>.

12. Správny súdny poriadok. Zakon 162 z 21. mája 2015. *Slov-Lex.sk*. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/162>.

13. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. *Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Open Lex*. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-postepowaniu-przed-sadami-administracyjnymi-16982717>.

14. Verwaltungsgerichtsordnung 21.01.1960. *Gesetze im Internet*. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/BJNR000170960.html>.

15. Zákon soudní řád správní. 150/2002 Sb. Platnost od 17.04.2002. *Zakony pro lidi*. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-150>.

16. Байрачна Л. К., Черниш В. В. Право на свободу мирних зібрань: теорія та судова практика. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 91-94. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54acfd37-dcc8-41f0-b183-c897120bf80c/content>.

17. Балов П. О. Спрощені порядки кримінального провадження у стадії досудового розслідування. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Хмельницький, 2024. 252 с.

18. Бардаш А. О. До питання про співвідношення поняття «спрощене» та «прискорене» судове провадження у кримінальному процесі. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т. 2 / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С.373-375.

19. Берназюк Я. Звернення суб'єкта владних повноважень із позовом до адміністративного суду: виняток чи необхідність. *Судово-юридична газета*. 2020. 27 березня. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/164638-zvernennya-subyekt>

vladnikh-povnovazhen-z-pozovom-do-administrativnogo-sudu-vinyatok-chi-neobkhidnist?fbclid=IwAR3Sfw8CselUUAAnP-1LjyR1biNrDkB-sRNAKcifxFs7ywQPDMrgaVr-dRh4.

20. Берназюк Я. Презумпція та фікція в адміністративному судочинстві: проблема розмежування понять. *Програма підготовки та підвищення кваліфікації помічників суддів місцевих окружних та апеляційних адміністративних судів 17 березня 2023 року у Національній школі суддів України.* URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentatia_bernaziuk_PRESUMPTION.pdf.

21. Білик І. В. Імплементация міжнародних стандартів в адміністративне судочинство України. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2023. № 3. С. 144-150. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.24>.

22. Буханевич О. М., Гаврік Р. О., Галус О. О. Вирішення спорів про компетенцію як вид судового контролю адміністративних судів за діяльністю публічної адміністрації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 6. С. 298-301. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/68>.

23. Буханевич О. М., Панчук О. О. Процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 12. С. 133-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/27>.

24. Васильєва-Шаламова Ж. В. Поняття та характерні ознаки спрощеного провадження як виду процесуального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 4. С. 110-114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/23>.

25. Великодний Д. В. Спрощене провадження в суді першої інстанції за законодавством окремих країн східної Європи. *LEX PORTUS.* 2017. № 6 (8). С. 15-26. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dfdc7a1e-9ebb-4c57-8738-d41d7ba6e2ae/content>.

26. Верховний Суд висловився стосовно підстав та умов звернення з

позовом суб'єкта владних повноважень до суб'єкта приватного права в адміністративному судочинстві. *Судово-юридична газета*. 17 червня 2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/303336-verkhovnyy-sud-vyskazalsya-ob-osnovaniyakh-i-usloviyakh-obrascheniya-s-iskom-subekta-vlastnykh-polnomochiy-k-subektu-chastnogo-prava-v-administrativnom-sudoproizvodstve>.

27. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-ІХ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

28. Вовк П. В. Особливості процесуальної форми спрощеного провадження в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 490-493. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/125>.

29. Вовк П. В. Специфіка процесуальної форми особливих проваджень в адміністративному судочинстві: на прикладі справ за зверненням податкових органів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 9/2. С. 31-36. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.9\(2\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2022.9(2).6).

30. Гаврік Р. О., Владовська К. П. Особливості розгляду справ за правилами спрощеного провадження у адміністративному судочинстві: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 393-395. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/99>.

31. Гаврік Р. О., Владовська К. П. Правові аспекти вирішення адміністративних справ у скороченому провадженні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 18. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-18-01-24>.

32. Гаврік Р. О., Владовська К. П. Прикладні аспекти вирішення судом адміністративних справ щодо притягнення суб'єктів міграційних правопорушень до відповідальності. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право. Публічне управління та адміністрування*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-17-01-03>.

33. Галус О. О. Процесуальні особливості обмеження свободи мирних зібрань в адміністративному судочинстві. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 22. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19969872>.

34. Гембара Г. І. Спрощені форми судового розгляду адміністративних справ у законодавстві європейських країн. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія Право*. 2023. Випуск 78. Частина 2. С. 17-23. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.2>.

35. Гінда О. М. Провадження за зверненням податкових органів в адміністративному судочинстві. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Львів, 2023. 267 с.

36. Глиняний І. В. Судовий захист виборчих прав у порядку адміністративного судочинства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. Том 36. № 6. С. 67-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.6/12>.

37. Дорохіна Ю. А. Розгляд справ в адміністративному судочинстві за правилами спрощеного позовного провадження. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 4. С. 122-127. DOI: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2020.4/20>.

38. Єпанчінцев О. С. Спрощене позовне провадження в цивільному судочинстві України. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Київ, 2023. 227 с.

39. Завальнюк І. В. Особливості стадій розгляду і вирішення справ у формі скороченого провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2016. № 22. С. 178-180. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc22/44.pdf>.

40. Завальнюк І. В. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України. Дис. ... канд.юр.наук. Спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса, 2017. 188 с.

41. Збірник правових позицій Верховного Суду щодо захисту громадянських та політичних прав людини і громадянина. Київ: ТОВ «Компанія

ВАІТЕ», 2024. 84 с. URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/240626_1643_ZbirPravPoz_Sud.pdf.

42. Ківалов С. В. Выборчий спір як різновид публічно-правового спору. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2011. Т. 10. С. 7-19. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f1a5e70-d9a5-4634-8d7e-61a8eba24c49/content>.

43. Ковалишин О. Р. Спрощене провадження в цивільному процесі Польщі. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. № 63. С. 41-48. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.4.1-4.8>.

44. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

45. Кожевников А. Ю. Особливості провадження у справах щодо законодавства про вибори та референдум. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 604-607. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/140>.

46. Кожевников А. Ю. Спрощене провадження як форма правосуддя в адміністративному процес. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 482-487. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.72>.

47. Кожевников А.Ю. Розумні строки розгляду публічно-правових спорів адміністративними судами в контексті доступу до правосуддя під час воєнного стану. *Правове забезпечення адміністративної реформи*. 2024. № 3. С. 102–105. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.3.18>.

48. Коломієць Я. Л., Комісарова Д. О., Сиротенко Я. В. Спрощене провадження: особливості та порядок розгляду цивільних справ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 188-192. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/46>.

49. Колос А. Теоретичні проблеми спрощеного провадження в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С.

32-35. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/7.pdf>.

50. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

51. Коропецька С. О., Савченко В. А. Скорочений судовий розгляд в кримінальному провадженні України: новели та зарубіжний досвід. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Випуск 6. С. 156-161. DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.29>.

52. Кузнецов Д. В. Скорочене провадження в адміністративному судочинстві України. Дис. ... канд.юр.наук. Спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпро, 2017. 216 с.

53. Куйбіда А. А. Форми адміністративного судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. Випуск 73. Том 2. С. 43-50. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.38>.

54. Мельник О. Д. Термінові адміністративні справи: процесуальні особливості розгляду судом. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*: Міжнародна науково-практична конференція (випуск 59) (14-15.03.2024). URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3805.

55. Мельник Р. С. Обмеження права на свободу мирних зібрань: сутність та умови реалізації. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 3. С. 30-47. URL: <https://aplaw.net/index.php/journal/article/view/273/227>.

56. Опанащук М. Ю. Провадження у справах про застосування санкцій у вигляді стягнення в дохід держави активів як окрема категорія термінових справ. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2025. № 3. С. 92-103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-3-14>.

57. Остап'як М. М. Спрощене позовне провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС (порівняльно-правовий аналіз). Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Івано-Франківськ, 2023. 248 с.

58. Остащенко А. С. Право на звернення до адміністративного суду суб'єктів владних повноважень. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. *Серія Право*. 2024. Випуск 82. Частина 2. С. 228-231. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.36>.

59. Палій Є. А. Зарубіжний досвід розгляду справ адміністративної юрисдикції у скороченому провадженні в інших державах. *Правова позиція*. 2018. № 2 (21). С. 184-188. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2018-2-184-188>.

60. Палій Є. А. Правова природа спрощених позовних проваджень в адміністративному судочинстві. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 6. С. 116-120. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/6_2018/20.pdf.

61. Панчук О. О. Адміністративно-процесуальна регламентація вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2026. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-19-01-04>.

62. Панчук О. О. Відмежування прискорених проваджень від інших видів проваджень в адміністративному судочинстві. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. Випуск 79: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 20 – 21 січня 2026 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2026. С. 20-22.

63. Панчук О. О. Доктринальні питання визначення поняття «прискорені провадження в адміністративному судочинстві». *Наука, освіта і суспільство в умовах глобалізації: виклики, адаптація та нові можливості*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 19 січня 2026 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2026. С. 32-34.

64. Панчук О. О. Європейський досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 6. С. 56-59. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.6.12>.

65. Панчук О. О. Особливості вирішення справ у прискореному провадженні: національний та європейський досвід. *Проблеми та перспективи*

сучасної науки та освіти: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19-20 січня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 150-151.

66. Панчук О. О. Правова природа та види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування.* 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-16-01-16>.

67. Панчук О. О. Правові аспекти вирішення справ у прискореному провадженні за позовами з справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2026. Вип. 15. С. 227-233.*

68. Панчук О. О. Прикладні аспекти вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб у прискореному провадженні. *Актуальні питання розвитку науки та освіти: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 квітня 2026 року.* Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 88-91.

69. Пашенко К. С. Термінові справи в адміністративному судочинстві у контексті процесуальних зловживань. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2019. № 5. С. 190-193. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/45>.

70. Перунова О.М., Леонтьєва Л. В. Поняття, значення та складники процесуальної форми цивільного судочинства. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph.* Riga: Izdevniecība "Baltija Publishing". 2020. Р. 2. С. 868–887. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/35/573/1181-1?inline=1>.

71. Петриченко В. В. Адміністративне судочинство і проблема розумних строків: колізії законодавства та практика ЄСПЛ. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. Випуск 05. Частина 2. С. 276-281. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.2.41>.

72. Петровський А. В. Інститут спрощених судових процедур у цивільному процесуальному законодавстві європейських країн. *Українське право*. 2023. № 4. С. 30-38. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.4>.

73. Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2020 року у справі № 855/46/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91485155>.

74. Постанова Верховного Суду від 10 січня 2019 року у справі № 855/3/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79088713>.

75. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2020 року у справі № 712/14821/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89793131>.

76. Постанова Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 826/3115/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85776336>

77. Постанова Верховного Суду від 14 вересня 2020 року у справі № 855/29/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91642452>.

78. Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 855/49/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91571625>.

79. Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2021 року у справі № 174/814/19. *IpLex*. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=99786255>.

80. Постанова Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 9901/553/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89180569>.

81. Постанова Верховного Суду від 16 вересня 2020 року у справі № 240/15443/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91571055>.

82. Постанова Верховного Суду від 16 вересня 2020 року у справі № 855/48/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91571726>.

83. Постанова Верховного Суду від 17 квітня 2020 року у справі № 640/7678/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88832618>.

84. Постанова Верховного Суду від 17 серпня 2020 року у справі № 815/603/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91009813>.

85. Постанова Верховного Суду від 19 листопада 2019 року в справі № 638/8660/15-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85774024>.

86. Постанова Верховного Суду від 20 серпня 2020 року у справі № 712/14819/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91080669>.

87. Постанова Верховного Суду від 24 грудня 2024 року у справі № 215/5178/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124028428>.

88. Постанова Верховного Суду від 24 січня 2020 року у справі № 804/1164/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87129179>.

89. Постанова Верховного Суду від 25 березня 2019 року у справі № 855/88/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80661631>.

90. Постанова Верховного Суду від 26 червня 2020 року у справі № 280/2993/19. *Судова влада України*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/palata_280_2993_19.

91. Постанова Верховного Суду від 26 червня 2020 року у справі № 804/7070/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90073553>.

92. Постанова Верховного Суду від 4 лютого 2019 року у справі № 855/15/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79590322>.

93. Постанова Верховного Суду від 4 травня 2019 року у справі №855/134/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81528521>.

94. Постанова Верховного Суду від 6 листопада 2024 року у справі № 215/368/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122882858>.

95. Постанова Верховного Суду від 6 листопада 2024 року у справі № 215/368/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122882858>.

96. Постанова Верховного Суду від 8 липня 2019 року у справі № 855/244/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82872775>

97. Постанова Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року в справі № 815/4612/15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85154116>.

98. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 26 січня 2024 року у справі № 140/793/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116582120>.

99. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 10 вересня 2022 року у справі № 340/3617/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91443287>.

100. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 27 вересня 2024 року у справі № 215/1512/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120063949>.

101. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 вересня 2020 року у справі № 320/7976/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91484246>.

102. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 855/49/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91484461>.

103. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 квітня 2020 року у справі № 640/9401/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88866070>.

104. Постанова Шостого апеляційного суду від 15 вересня 2020 року у справі № 640/21488/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91535765>.

105. Правове регулювання виборчих спорів в адміністративному судочинстві (за даними Прес-служби Сьомого апеляційного адміністративного суду). *Юридична газета*. 2019. 2 липня. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/pravove-regulyuvannya-viborchih-sporiv-v-administrativnomu-sudochinstvi.html>.

106. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>.

107. Рекомендація CM/Rec(2010)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо ефективних засобів правового захисту від надмірної тривалості провадження. *Документи інституцій Ради Європи щодо засобів захисту від надмірної тривалості провадження*. Видання підготовлено за сприяння проєкту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні». Київ: Рада Європи, 2016. С. 4-6. URL: <https://rm.coe.int/native/1680701805>.

108. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя від 14 травня 1981 року. *Судова влада України*. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/08.pdf>.

109. Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя від 28 лютого 1984 року. *Судова влада України*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_84_5_1984_02_28.pdf.

110. Рекомендація № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя від 17 вересня 1987 року. *Судова влада України*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_87_18_1987_09_17.pdf.

111. Рішення Волинського окружного адміністративного суду від 24 січня 2024 року у справі № 140/793/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116514557>.

112. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19 липня 2023 року у справі № 215/2022/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112695001>.

113. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 10 вересня 2024 року у справі № 215/3678/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121509263>.

114. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 18 червня 2024 року у справі № 215/2339/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119843530>.

115. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 27 лютого 2024 року у справі № 215/7581/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117311961>.

116. Рішення Європейського Суду з прав людини від 21 грудня 2006 року (Справа «Теліга проти України») за заявою № 72551/01. *Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_prav/st_6/Teliga.pdf.

117. Рішення Запорізького районного суду від 2 вересня 2020 року у справі № 317/525/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91354726>.

118. Рішення Запорізького районного суду від 26 серпня 2020 року у справі № 317/526/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91228299>.

119. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 320/8098/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91477987>.

120. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 11 вересня 2020 року у справі № 320/7976/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91478007>.

121. Рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 12 вересня 2025 року у справі № 340/3195/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106410305>.

122. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» від 10 червня 2009 року № 14-рп/2009. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v014p710-09#Text>.

123. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text>.

124. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про Державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України) від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026p710-09#Text>.

125. Рішення Кітківського окружного адміністративного суду від 1 червня 2022 року у справі № 320/4482/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104590338>.

126. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 1 лютого 2022 року у справі № 380/17676/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103147173>.

127. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 9 лютого 2022 року у справі № 380/5728/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103451902>.

128. Рішення Монастириського районного суду Тернопільської області від 20 квітня 2026 року у справі № 603/126/26. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135810936>.

129. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 27 вересня 2022 року у справі № 640/10905/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106462235>.

130. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 27 травня 2022 року у справі № 640/7839/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105827264>.

131. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 30 червня 2022 року у справі № 640/9714/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105919222>.

132. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 16 вересня 2020 року у справі № 520/12110/2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91596552>.

133. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 16 вересня 2020 року у справі № № 520/12110/2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91596552>.

134. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 5 лютого 2022 року у справі № 520/2645/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103217297>.

135. Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 1 лютого 2022 року у справі № 580/566/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103225181>.

136. Рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 7 лютого 2022 у справі № 600/5968/21-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103227005>.

137. Рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 13 вересня 2020 року у справі № 620/3823/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91500074>.

138. Роженко Д. В. Поняття та сутність письмового провадження. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Випуск 10. С. 403-406. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_10_99.

139. Романенко І. В. Правові аспекти участі Служби Безпеки України в адміністративному судочинстві. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. Том 36. № 3. С. 76-81. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.3/13>.

140. Сало П. І. Щодо форми адміністративного судочинства для розгляду адміністративних справ про застосування санкцій. Проблеми розвитку адміністративного, фінансового та інформаційного права в контексті євроінтеграційних процесів: збірник тез III міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 5 травня 2023 р.) / відпов. за вип. проф. М. М. Бліхар. Київ:

Комп'ютерний дизайн, 2023. С. 325-329.

141. Сало П. І. Правова характеристика форм адміністративного судочинства в Україні. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Львів, 277 с.

142. Сало П. І. Спосіб реалізації та межі судового розсуду під час обрання спрощених форм провадження в адміністративному судочинстві. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. Том 2. С. 100-115. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.2.11>.

143. Семенчук Н. О. Суб'єкт владних повноважень як учасник публічно-правових спорів у сфері містобудування: практика правозастосування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2023 № 64. С. 52-55. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.64.10>.

144. Скочиляс-Павлів О. В. Вибірчі спори в адміністративному судочинстві України: поняття та особливості. *Європейські перспективи*. 2020. № 2. С. 173-180. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/02/173-_Skochylyas_Pavliv.pdf.

145. Сливич І. І. Прискорені та спрощені провадження в адміністративному судочинстві: визначення та доцільність застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія Право*. 2015. Випуск 31. Том 3. С. 97-100. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4c1e89bf-31e0-4cc4-8694-27a4c4460313/content>.

146. Смокович М. І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспекти : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 576 с.

147. Соловійова О. М. Термінові справи в адміністративному судочинстві: сутнісна характеристика та особливості розгляду. *Академічні візії*. 2024. № 29. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11640985>.

148. Стешенко Т. В., Суховерхий О. О. Правова природа компетенційних конфліктів (спорів) між органами публічної влади в Україні: конституційно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 89-92.

<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/19>.

149. Стукаленко В. А. Актуальні питання предметної юрисдикції спорів, які пов'язані з виборами президента України. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія Правознавство*. 2018. Т. 23. Випуск 1(32). С. 35-41. DOI: 10.18524/2304-1587.2018.1(32).134153.

150. Стукаленко В. А. Актуальні питання розуміння виборчих спорів. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 119-123. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132873>.

151. Суховецький О. О., Георгієвський Ю. В. Пропозиції щодо удосконалення провадження з компетенційних спорів в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2025. № 2. С. 72-77. <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-2-12>.

152. Сьох К. Механізми вирішення виборчих спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 192-197. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.35>.

153. Ткачук О. Новела процесу – спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура. *Судово-юридична газета*. 2017. 5 липня. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/105894-novella-protssessa-uproschennoe-proizvodstvo-pravovaya-priroda-priznaki-protsedura-b7f016>.

154. Ткачук О. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. *Право України*. 2017. № 8. С. 45-56. http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/prukr_2017_8_7.pdf.

155. Ухвала Одеського апеляційного адміністративного суду від 19 лютого 2018 року у справі №815/603/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72319555>.

156. Філоретова М.В. Свобода мирних зібрань як об'єкт захисту адміністративними судами. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Київ, 2021. 251 с. https://scc.knu.ua/upload/iblock/3e1/dis_Filoretova%20M.V..pdf.

157. Цвіркун Ю. Європейські стандарти справедливого суду та їх застосування під час вирішення публічно-правових спорів. *Актуальні проблеми*

правознавства. 2023. № 3. С. 76-83. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2022.03.076>.

158. Черникова А. О. Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: від історії до сучасного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 306-309. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/73>.

159. Черникова А. О. Правова природа письмового провадження в адміністративному судочинстві. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 161-166. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/2_2016/part_1/30.pdf.

160. Швецова Л. А. Проблемні питання розгляду малозначних справ судами. *Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 листопада 2018 р.)*. Київ : Дакор, 2018. С. 203–216.

161. Юринець А. В. Спрощене позовне провадження як спрощена форма захисту цивільних прав в цивільному процесі: новели процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 650-652. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/159>.

162. Яромол Л. Право на мирні зібрання: до уточнення загальнотеоретичної характеристики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 850. С. 331–337.

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ТА ВІДОМОСТІ ПРО
АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ***в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:*

1. Панчук О. О. Європейський досвід застосування прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 6. С. 56-59. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.6.12>.

2. Панчук О. О. Правова природа та види прискорених проваджень в адміністративному судочинстві. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-16-01-16>.

3. Буханевич О. М., Панчук О. О. Процесуальний порядок здійснення прискореного провадження у справах, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 133-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/27>.

4. Панчук О. О. Адміністративно-процесуальна регламентація вирішення справ за позовами суб'єктів владних повноважень у прискореному провадженні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Право, публічне управління та адміністрування*. 2026. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-19-01-04>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Панчук О. О. Правові аспекти вирішення справ у прискореному провадженні за позовами з справ, пов'язаних з виборчим процесом та процесом референдуму. *Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2026. Вип. 15. С. 227-233.*

6. Панчук О. О. Відмежування прискорених проваджень від інших видів проваджень в адміністративному судочинстві. *Актуальні дослідження правової*

та історичної науки. Випуск 79: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 20 – 21 січня 2026 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2026. С. 20-22.

7. Панчук О. О. Доктринальні питання визначення поняття «прискорені провадження в адміністративному судочинстві». *Наука, освіта і суспільство в умовах глобалізації: виклики, адаптація та нові можливості*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 19 січня 2026 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2026. С. 32-34.

8. Панчук О. О. Особливості вирішення справ у прискореному провадженні: національний та європейський досвід. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти*: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19-20 січня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 150-151.

9. Панчук О. О. Прикладні аспекти вирішення справ за позовами суб’єктів владних повноважень до фізичних чи юридичних осіб у прискореному провадженні. *Актуальні питання розвитку науки та освіти*: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 квітня 2026 року. Львів: Львівський науковий форум, 2026. С. 88-91.

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
 ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29000. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-75-70
 E-mail: info@univer.km.ua. Розрахунковий рахунок UA 598201720344281002200032328 в ДКСУ у м. Києві.
 МФО 820172. Код ЄДРПОУ 14163438

02.06.2026 № 0650/26

На № _____ від _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора Хмельницького університету
 управління та права імені Леоніда Юзькова

Олег ОМЕЛЬЧУК

«02 червня» 2026 року

АКТ

про впровадження у навчальний процес Хмельницького університету
 управління та права імені Леоніда Юзькова
 результатів дисертаційного дослідження ПАНЧУКА Олександра Олександровича
 на тему «Прискорені провадження в адміністративному судочинстві України»,
 на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Комісія у складі: голова – т.в.о. ректора Хмельницького університету
 управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор,
 заслужений юрист України ОМЕЛЬЧУК Олег Миколайович, члени комісії –
 завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
 кандидат юридичних наук, доцент, ГАЛУС Олена Олександрівна, професор
 кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор
 юридичних наук, професор, заслужений юрист України САМСІН Ігор Леонович,
 доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
 кандидат юридичних наук, доцент ТОКАР Алла Миколаївна склали цей акт про
 те, що аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда
 Юзькова ПАНЧУК Олександр Олександрович підготував дисертаційне
 дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
 081 «Право» на тему «Прискорені провадження в адміністративному

судочинстві України», результати якого, були використані під час розробки та викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Теорія та практика адміністративного судочинства», «Конституційне право України», «Муніципальне право».

Голова комісії

т.в.о. ректора Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Олег ОМЕЛЬЧУК

Члени комісії

завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент

Олена ГАЛУС

професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Ігор САМСІН

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент

Алла ТОКАР

Підпис ЗАСВІДЧУЮ: Нач. ВК ХУУП імені Леоніда Юзькова

Підпис ЗАСВІДЧУЮ: Нач. ВК ХУУП імені Леоніда Юзькова

Підпис ЗАСВІДЧУЮ: Нач. ВК ХУУП імені Леоніда Юзькова

Підпис ЗАСВІДЧУЮ: Нач. ВК ХУУП імені Леоніда Юзькова